

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**KAMU HARCAMALARI VE MAKROEKONOMİK PERFORMANS
ARASINDAKİ İLİŞKİ: OECD ÜLKELERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Can TÜRGÜT**

**Niğde
Temmuz, 2021**

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**KAMU HARCAMALARI VE MAKROEKONOMİK PERFORMANS
ARASINDAKİ İLİŞKİ: OECD ÜLKELERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Can TÜRGÜT**

Danışman : Doç. Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

Üye : Doç. Dr. Fındık Özlem ALPER

Üye : Doç. Dr. Mert TOPCU

**Niğde
Temmuz, 2021**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kamu Harcamaları ve Makroekonomik Performans Arasındaki İlişki: OECD Ülkeleri Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 08/07/2021.

Can TÜRGÜT

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının amacı, OECD ülkelerinde kamu harcamaları ve makroekonomik performans arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada, kamu harcamalarının tek bir değişken üzerindeki olası etkilerini incelemek yerine makroekonomik performansı daha sağlıklı ifade eden bir endeks oluşturulması ve harcamaların endeks ile arasındaki ilişkisini ortaya koyması açısından literatürdeki çalışmalardan farklılaştığı ve gelecekteki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın her aşamasında ilgi ve desteğini esirgemeyen, çalışmanın yürütülmesinde ve yönlendirilmesinde engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, Doç. Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK ve Doç. Dr. Mert TOPCU hocalarıma değerli yardımları için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Can TÜRGÜT

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMU HARCAMALARI VE MAKROEKONOMİK PERFORMANS ARASINDAKİ İLİŞKİ: OECD ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

TÜRGÜT, Can

İktisat Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

Temmuz 2021, 83 sayfa

İktisat yazınında maliye politikalarının etkinliği çokça tartışılan bir konudur. Klasik teori kamu harcamalarının özel sektörü dışlayacağını savunurken, Keynesyen teori talep yetersizliği sorununun çözümü için kamu harcamalarının artırılmasını önermektedir. Literatürde kamu harcamalarının işsizlik ve büyüme gibi ekonominin makroekonomik performansının göstergesi kabul edilen büyüklüklerle ilişkisini inceleyen çok sayıda çalışma vardır. Ancak bu göstergelerin tek başına bir ekonominin performansının göstergesi olmadığı da sıklıkla dile getirilmektedir. Bu nedenle makroekonomik performansın ölçülmesi adına yeni göstergeler geliştirilmektedir. Bunlardan bazıları Okun ve Barro Endeksleri'dir.

Bu çalışmada 2002-2019 döneminde 28 OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü) ülkesi için kamu harcamaları ve makroekonomik performans arasındaki ilişki panel veri analizi ile incelenmiştir. Analizde makroekonomik performans göstergesi olarak Barro Endeksi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre kamu harcamalarındaki artış ülkelerin makroekonomik performansını olumlu etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcamaları, Makroekonomik Performans, Panel Veri Analizi.

ABSTRACT
MASTER THESIS

**THE RELATIONSHIP BETWEEN GOVERNMENT EXPENDITURES AND
MACROECONOMIC PERFORMANCE: EVIDENCE FROM OECD COUNTRIES**

TÜRGÜT, Can
Department of Economics
Supervisor: Associate Professor Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK
July 2021, 83 pages

The effectiveness of fiscal policies is a widely debated issue in the economics literature. While the classical theory argues that government expenditures will crowd out the private sector, the Keynesian theory proposes to increase government expenditures to solve the problem of demand insufficiency. In the literature, many studies examining the relationship between government expenditures and the indicators of macroeconomic performance of the economy, such as unemployment and growth. However, it is frequently stated that these indicators are not alone an indicator of the performance of an economy. Therefore, new indicators are being developed to measure macroeconomic performance behalf. Some of these are the Okun and Barro Indices.

This study investigates the relationship between government expenditures and macroeconomic performance over the period 2002-2019 by applying panel data analysis in 28 OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) countries. The Barro Index is used as a macroeconomic performance indicator in the analysis. According to the findings obtained from the analysis, an increase in government expenditures positively affects the macroeconomic performance of countries.

Key Words: Government Expenditures, Macroeconomic Performance, Panel Data Analysis.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Önemi	1
1.3. Çalışmanın Kısıtları	2

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU HARCAMALARININ TEORİK YAPISI

2.1. Kamu Harcamalarının Tanımı	3
2.2. Kamu Harcamalarının Kapsamı	4
2.3. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması	4
2.3.1. Kamu Harcamalarının Fonksiyonel Sınıflandırılması	5
2.3.2. Kamu Harcamalarının İdari Sınıflandırılması	5
2.3.3. Kamu Harcamalarının Ekonomik Sınıflandırılması.....	6
2.3.3.1. Reel Harcamalar	7
2.3.3.2. Transfer Harcamaları	8
2.4. Kamu Harcamalarına Yönelik Teorik Yaklaşımlar	10
2.4.1. Klasik İktisat Okulu ve Kamu Harcamaları	10

2.4.2. Keynesyen Yaklaşım ve Kamu Harcamaları.....	13
2.4.2.1. Toplam Arz - Toplam Talep Analizi (AS-AD Modeli)	15
2.4.2.2. IS-LM Modelinde Kamu Harcamalarının Etkisi.....	18
2.4.3. Monetarist Yaklaşım ve Kamu Harcamaları	24
2.4.4. Yeni Klasik İktisat Okulu ve Kamu Harcamaları	25
2.4.5. Arz Yanlı İktisat Okulu ve Kamu Harcamaları	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK PERFORMANS

3.1. Makroekonomik Performansın Tanımı ve Ölçütleri.....	29
3.2. Makroekonomik Performansın Ölçümü	32
3.2.1. Kaldor ve Sihirli Kare Yaklaşımı	32
3.2.2. Okun ve Barro İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksleri.....	40
3.2.3. Calforms ve Driffill Hipotezi.....	43
3.3. OECD Ülkeleri ve Makroekonomik Performanslarına Genel Bir Bakış.....	45
3.4. Literatür Araştırması.....	48
3.4.1 Kamu Harcamaları- Ekonomik Büyüme İlişkisi.....	49
3.4.2. Kamu Harcamaları- Enflasyon İlişkisi.....	52
3.4.3 Kamu Harcamaları- İşsizlik (İstihdam) İlişkisi.....	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAMU HARCAMALARININ MAKROEKONOMİK PERFORMANS GÖSTERGELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

4.1. Veri Seti	58
4.2. Araştırmanın Yöntemi.....	59
4.3. Uygun Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler	61

4.3.1. F Testi	61
4.3.2. Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) Testi	61
4.3.3. Hausman Spesifikasyon Testi	62
4.4. Panel Veri Yöntemiyle Temel Varsayımların Test Edilmesi	62
4.4.1. Değişen Varyans	62
4.4.2. Otokorelasyon	63
4.4.3. Yatay Kesit Bağımlılığı	63
4.4.4. Çoklu Doğrusal Bağlantı	63
4.5. Model	64
4.6. Ampirik Bulgular	64
SONUÇ	69
KAYNAKÇA	72
ÖZGEÇMİŞ	83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 OECD Ülkeleri ve İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksleri	45
Tablo 2 Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Veri Kaynakları.....	59
Tablo 3 Tanımlayıcı İstatistikler	64
Tablo 4 Değişkenler Arasındaki Korelasyon Matrisi.....	65
Tablo 5 Levin, Lin-Chu Birim Kök Testi Sonuçları	65
Tablo 6 F Testi, Breusch-Pagan LM Testi ve Hausman Testi Sonuçları.....	66
Tablo 7 Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri	66
Tablo 8 VIF Testi Sonuçları.....	67
Tablo 9 Driscoll-Kraay Dirençli Hata Tahmincisi Sonuçları.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Klasik Durumda Dışlama Etkisi-Ekonominin Genel Dengesi ve Fiyatlar	12
Şekil 2	Toplam Arz Eğrisi Üzerinde Keynesyen, Neoklasik ve Ara Bölgeler	16
Şekil 3	Eksik İstihdamda Denge.....	17
Şekil 4	Genişletici Maliye Politikasının İşleyişi: Kamu Harcamalarının Artışı.....	22
Şekil 5	Kaldor Yaklaşımında Kullanılan Makroekonomik Değişkenler	34
Şekil 6	Sihirli Kare (Magic Square) Yaklaşımı	38
Şekil 7	Calmfors ve Driffel Hipotezi.....	44

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AD	: Toplam Talep
AS	: Toplam Arz
BMI	: Barro İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi
EKK	:En Küçük Kareler
GSMİH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HEKK	: Havuzlanmış En Küçük Kareler
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
LLC	: Levin, Lin ve Chu
MPE	: Makroekonomik Performans Endeksi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OEEC	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
OMI	: Okun İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi
SRAS	: Kısa Dönem Arz
VAR	: Vektör Otoregresyon
VIF	: Varyans Büyütme Faktörü
WB	: Dünya Bankası
WGI	: Yönetişim Göstergeleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Devletin ekonomik hayattaki varlığının en önemli göstergelerinden biri olan kamu harcamaları ve harcamaların ekonomik hayatta yaratacağı etkiler geçmişten beri iktisatçıların ele aldığı temel konulardan biri olmuştur. Özellikle kriz dönemlerinde gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının ciddi şekilde arttığı gözlemlenmektedir. Harcamaların boyutu ve ekonomide yarattığı etkiler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Literatürde konuya ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde, kamu harcamaları bazı ülkelerin ekonomik performansları üzerinde olumlu etkiye sahipken bazı ülkelerde ise olumsuz etkiler yarattığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Kamu harcamalarının makroekonomik performans üzerindeki etkisini analiz eden çalışmalarda, çoğunlukla makroekonomik performans göstergesi olarak reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyümesi seçilmiştir. Literatürde makroekonomik değişkenlerden elde edilen birden fazla endeks yer almaktadır. Buna karşın kamu harcamalarının belirli bir performans endeksi üzerinde etkisini inceleyen çalışmaya rastlanılamamıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, 2002-2019 döneminde 28 Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üye ülkesi için kamu harcamaları ve makroekonomik performans arasındaki ilişkiyi incelemektir. Fakat bu çalışmanın diğerler çalışmalardan farkı, kamu harcamalarının temel makroekonomik değişkenler üzerindeki etkisinin araştırılmasına ek olarak harcamaların makroekonomik performans endeksi (MPE) üzerinde bir etkisi olup olmadığı sorusuna cevap bulmaktır.

1.2. Çalışmanın Önemi

Kamu harcamaları, geçmişten günümüze kadar ki geçen süreçte hem devletler açısından hem de iktisadi düşünce tarihi içerisinde en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Devletin ekonomik hayattaki faaliyetleri konusunda iktisat literatüründe Klasik İktisat ve Keynesyen Yaklaşım olmak üzere iki farklı temel görüş bulunmaktadır. Devletin iktisadi hayata müdahalesinin asgari düzeyde olması gerektiğini savunan, ekonominin daima tam istihdam seviyesinde dengede olduğunu ve kendi kendine dengeyi sağlayacağını düşünen Klasik İktisat yaklaşımı 1929 büyük bunalıma kadar ki dönemde egemenliğini sürdürmüştür. Büyük bunalım karşısında

çözüm üretemeyen Klasik İktisat okulu, yerini ekonominin daima eksik istihdam seviyesinde dengeye geldiğini öne süren Keynes'in görüşlerine bırakmıştır. Keynes, tam istihdam seviyesine ulaşma sürecinde devletin önemli bir rolü bulunduğuna vurgu yapmıştır. Ayrıca krizin temel sebebi olarak gösterdiği efektif talep noksanlığının ortadan kaldırılması için genişletici maliye politikasını önermiş ve bu doğrultuda kamu harcamalarının artırılmasının bir başka çözüm olacağını ifade etmiştir. Özellikle II. Dünya savaşı sonrası dünya genelinde yaşanan ekonomik bunalımın atlatılabilmesi adına ülkeler temelinde Keynes'in görüşlerinin yer aldığı yoğun devlet müdahaleciliğini içeren maliye politikalarını sıkça uygulamıştır. 1930'lu yıllardan itibaren günümüze kadar geçen süreçte ülkelerin bir kısmında Klasik ve Keynesyen politikalar farklı dönemlerde uygulanmıştır. Fakat birçok ülkenin tarihsel süreçte ekonomik gelişimi incelendiğinde kamu harcamalarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Kamu harcamaların makroekonomik etkileri ise ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Kamu harcamaları konusunda literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, özellikle ele alınan ülkelerin kamu harcamalarındaki dönemsel değişmelerin MPE üzerinde etkisinin incelenmesi bakımından diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Örneğin kamu harcamaları ile istihdam arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar enflasyon ve büyüme gibi göstergelerdeki değişmeleri göz ardı edebilmektedir. Diğer çalışmalarda da benzer bir durum söz konusudur. MPE içerisinde farklı makroekonomik göstergeleri barındırması nedeniyle ülkenin genel ekonomik durumu açısından daha geniş kapsamlı bir göstergedir. Bu çalışma diğer çalışmalardan bu yönüyle ayrılmakta ve farklı politika önerileri sunabilmek adına bir yol açması hedeflenmektedir.

1.3. Çalışmanın Kısıtları

Günümüzde OECD' ye üye devlet sayısı 38'dir. Fakat analizde kullanılan verilerin tamamına sahip olan ülke sayısı 28'dir. Ayrıca ülkelerin verileri incelendiğinde elde edilen ortak zaman aralığı 2002-2019 dönemi olarak belirlenebilmiştir. Çalışmada kamu harcamalarının ve hükümetin etkinliğinin göstergeleri olarak Dünya Bankası (WB) veri tabanında yer alan altı adet Yönetişim Göstergeleri (WGI) arasından yalnızca ikisi dikkate alınmıştır. Çalışmada hesaplanan BMI ise dört makroekonomik büyüklükten (işsizlik, enflasyon, uzun vadeli faiz oranı ve reel GSYİH büyümesi) oluşmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU HARCAMALARININ TEORİK YAPISI

2.1. Kamu Harcamalarının Tanımı

Kamu harcamalarının toplam iktisadi faaliyetler üzerinde nasıl bir etki oluşturacağı sorusu tarihte uzun süredir tartışılan bir problem olmuştur. Geleneksel Keynesyen toplam talep modellerine dayanan bu konu, ekonomik krizlerin daha da belirgin hale gelmesi, hükümet harcamalarının konjonktürel dalgalanmaları azaltmada etkili bir araç olup olmayacağı ve hükümet harcamalarının özel sektör üzerinde bir dışlama etkisi oluşturup oluşturmayacağı endişeleri bu sorunun odak noktasını değiştirmiştir (Turnovsky ve Fischer, 1995: 747-748). Özetle bu tartışmalar devletin ekonomi içindeki rolünün ne derecede olması gerektiği üzerinedir. Kimi iktisatçılar devletin birçok faaliyette bulunduğunu savunurken, kimileri de devlet tarafından daha fazlasının yapılması gerektiğine inanmaktadır. Fakat devlet hakkındaki görüşler ne olursa olsun, program ve kapsamı incelendiğinde 1900'lü yılların başından günümüze kadar geçen süreçte, başlangıçta devletin ekonomi içindeki payı oldukça küçükken, bugün modern sanayi ülke ekonomilerinde %30 ile %50'lere varan bir büyüklüğe ulaşabildiği görülmektedir. Devletler, bir toplumda birlikte yaşayan bireylerin eylemleri üzerinde otoriteye sahip olan ve temel hizmetleri karşılamak ve finanse etmek için kurulan örgütlerdir (Hyman, 2010: 3). Birlikte yaşamak isteyen bireylerin aynı zamanda ihtiyaçlarının karşılanması zorunluluğu bulunmaktadır. Zamanla toplumsal gelişmenin yaşanması, söz konusu ihtiyaçların büyük ölçülere ulaşması ve ihtiyaçların karşılanması adına makul derecede harcama yapılması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir (Edizdoğan, 2008: 4).

Bu doğrultuda kamusal varlığın temelinde yatan toplumsal ihtiyaçların giderilmesi ve karşılanması için bir takım mal ve hizmetlerin kullanılması gerekir. Toplumsal amaçların yanında büyüme ve kalkınmada sürdürülebilir bir yapı, gelir bölüşümünde eşitlik, kaynak kullanımında etkinlik sağlamak gibi ekonomik alanlarda belirli amaçlar doğrultusunda devlet dolaysız bir şekilde mal ve hizmet alımı yapmaktadır (Arslan, 2002: 2). Kısaca, büyümeyi artırmak, makroekonomik istikrarı sağlamak ve sürdürülebilir sosyal sonuçları şekillendirmek amacıyla hükümetlerin

uyguladığı maliye politikasının temel araçlarından biri vergiler, diğeri ise planlanmış kamu harcamalarıdır (Garry ve Carlos, 2017: 7).

2.2. Kamu Harcamalarının Kapsamı

Kamu harcamalarının uygulama alanları ve kimler tarafından gerçekleştirileceği olgusu dikkate alınması gereken hususlardandır. Bu doğrultuda genel olarak kamu harcamaları geniş ve dar kapsamlı şeklinde ele alınabilmektedir. Dar kapsamda, merkezi otorite tarafından yapılan kamu harcamalarını içerirken, geniş kapsamda ise merkezi otorite harcamalarına ek olarak sosyal güvenlik kurumları, mahalli idareler ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) tarafından yapılan harcamaları da kapsamaktadır (Karaarslan, 2005: 38).

Dar Kapsamda Kamu Harcamaları; kamusal hizmetlerin karşılığı olarak bir yanda devletin ve diğeri yanda belediyeler, il özel idareleri ve köyler gibi kamu tüzel şahısların yaptıkları ödemeleri içermektedir. Buna göre klasik maliye görüşünün bir devamı niteliğinde değerlendirilen kamu harcamaları, söz konusu kurumların adli karakterleri vurgulandığı için hukuki bir tanım olarak da belirtilmektedir. Kamu harcamaları ilgili araştırmalarda ve buna ek olarak bütçe denetimine ilişkin yapılan çoğu çalışmada, genel olarak dar kapsamdaki yani merkezi otorite ile yerel idarelerin kamu harcamaları ele alınmıştır.

Geniş Kapsamda Kamu Harcamaları; devletin iktisadi ve sosyal alanlarda sahip olduğu sorumlulukları yerine getirebilmek amacıyla yapmış olduğu tüm işleri içeren harcamaların toplamıdır. Dolayısıyla kamu harcamaları yalnızca devlete ait harcamaları değil, bununla birlikte bütün kamu kesimi tarafından gerçekleştirilen harcamaları da içermektedir. Merkezi otorite ve yerel birimlerin harcamaları, KİT'lerin harcamaları, sosyal güvenlik kurumlarının yaptığı harcamalar, vergi muafiyetleri ve indirimleri, kamu kurumlarınca yapılan bağış ve yardımlar gibi faaliyetler geniş kapsamda yapılan kamu harcamaları grubuna girmektedir (Susam, 2016: 105-106).

2.3. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması

Kamu kesimine ait gelir ve giderler birçok şekilde gösterilmektedir. Kamuya ait giderler listelenebilmekte ve hangi kamu kurumun ne tür harcama yaptığına dair

bir süreç izlenebilmektedir. Ayrıca harcamaların ekonomik açıdan anlam ve amaçlarının ne doğrultuda olduğuna bakılabilmektedir. Sözü edilen harcamalar ekonomik anlamda; çalışana yönelik, doğrudan mal ve hizmet satın alımı ve yatırım harcamaları şeklinde listelenebilmektedir. Harcamalar ekonomik amaçlar doğrultusunda ise eğitim, sosyal destek ve sağlık gibi gruplara ayrımı yapılabilmektedir. Kamu kesimine ait gider ve gelirlerin düzenli bir biçimde sınıflandırılması, aynı tür gelir ve gider kalemlerinin basitçe toplanabilmesi, gelir ve giderler arasındaki açık veya fazlaların verilerine ulaşılabilmesi adına bütçe kodları oluşturulmuştur. Türkiye’de 2004 yılından itibaren “ Analitik Bütçe Sınıflandırılması” sistemi uygulanmaktadır (Yentürk, 2011: 25). Analitik bütçe kod sistemi, kurumsal, fonksiyonel, finansman ve ekonomik olmak üzere dört farklı sınıflandırmaya dayanmaktadır (Özbaran, 2004: 116).

Kamu harcamalarının sınıflandırılması üzerine birçok yaklaşım bulunmaktadır. Literatürde ise ekonomik sınıflandırma, fonksiyonel sınıflandırma ve idari sınıflandırma yöntemleri en çok kullanılan ve en yaygın sınıflandırma çeşitleridir (Yaraşır Tülümce ve Yayla, 2017: 165).

2.3.1. Kamu Harcamalarının Fonksiyonel Sınıflandırılması

Fonksiyonel sınıflandırma, kamu hizmetlerinin yararını sağlamaya yönelik faaliyetler üzerine kurulur. Bu durumda birbirinden farklı yapıdaki kamu kuruluşları benzer nitelikte faaliyetler gösterebilir, dolayısıyla söz konusu faaliyetlere ilişkin giderler de ortak değerlendirilir. Fonksiyonel sınıflandırma yönteminin amacı yönetim birimleri aracılığı ile verilen hizmetlerin maliyetinin saptanmasıdır. Örnek olarak, eğitim ve öğretim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmesi, diğer bakanlıkların bu faaliyetler ile uğraşmayacağı anlamına gelmemektedir. Fonksiyonel sınıflandırmada hangi yönetim biriminin eğitim vb. faaliyetlerde bulunduğu bakılmaksızın ilgili faaliyetlere ilişkin olan bütün giderler tek bir kaleme toplanmaktadır (Erdem vd., 2013: 47).

2.3.2. Kamu Harcamalarının İdari Sınıflandırması

İdari sınıflandırma en fazla ve en eski kullanılan kamu harcamaları sınıflandırma türüdür. İdari sınıflandırma türünde kamu harcamaları, devletin şekli ile organları baz alınarak sınıflandırılmaktadır. Devletin harcamayı gerçekleştiren

organları esas alınarak yapılan bir sınıflama olması sebebiyle organik sınıflandırma olarak da adlandırılmaktadır. Devletin kontrol, yetki, vazife ve muhasebeleştirme yöntemleri gibi işlemlerin yapılmasında kolaylık sağlamasına rağmen, bu sınıflandırma iktisadi analizlerde yetersiz kalmaktadır (Ay, 2015: 122).

2.3.3. Kamu Harcamalarının Ekonomik Sınıflandırılması

Devletin yapmakla sorumlu olduğu görevleri yerine getirmede kullanılan araçların, yerel piyasalara ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerini tasarlamak, gözlemek ve değerlendirmek amacıyla kamu harcamaları ekonomik bakımdan sınıflandırılmaktadır. Kamusal gelirlerin harcanması, kamu tarafından borçlanmaya gidilmesi ve kamu gelir-giderleri arasındaki farkların sınıflandırılması biçiminde harcamalar ekonomik olarak ayrılmaktadır (Ataç ve Moğol, 1994: 129).

Harcamaların ekonomik sınıflandırılması, söz konusu ekonomik sürece göre oluşan harcama türlerini kapsamaktadır. Toplum için mal ve hizmet tedarik edilirken, devlet tarafından mal ve hizmetlerin üretimini gerçekleştirilip aynı zamanda dağıtımını da kendisi yapabilir, üçüncü şahıslardan satın alabilir ve dağıtabilir veya mal ve hizmetlerin doğrudan satın alınabilmesi adına hane halkına nakit aktarımı yapabilmektedir. Örneğin, işgücü ücret ödemeleri, mal ve hizmetlerin kullanımı ve sabit sermaye tüketimi gibi durumların hepsi devlet tarafından gerçekleştirilen piyasa dışı mal ve hizmet üretim maliyetleri ile ilgilidir. Ayrıca sübvansiyonlar, bağış ve yardımlar, sosyal yardımlar ve bağışlar dışında gerçekleştirilen nakit transferleri gibi devlet tarafından yapılan harcamalar gelir dağılımında adaleti sağlamayı amaçlamaktadır (IMF, 2014: 114).

Kamu harcamalarının ekonominin genel dengesi üzerinde oluşturacağı etkiler ve bu etkilerin sonuçlarını gözlemleyebilmek adına, benzer ekonomik karaktere sahip harcamaların bir arada tasnif edilmesi durumuna kamu harcamalarının ekonomik olarak sınıflandırılması denmektedir. Ekonomik sınıflandırmanın reel harcamalar ve transfer harcamaları olmak üzere iki temel ayağı bulunmaktadır. Reel harcamalar da kendi içerisinde cari ve yatırım harcamaları olarak iki gruba ayrılmaktadır. Transfer harcamaları ise karşılıksız şekilde gerçekleştirilen harcamalar ile buna bağlı olarak kamu kesimine ait kaynakların diğer kişi ve kurumlara transfer edilmesi şeklinde iki temel grupta incelenmektedir (Tuncer ve Yüksel, 2011: 218-220).

2.3.3.1. Reel Harcamalar

Reel harcamalar, devletin ödediği maaş ve ücretler ile hükümet tarafından satın alınan mal ve hizmetlerin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu durum kamu harcamalarının devlet tarafından ekonomik kaynakların doğrudan kullanımını ifade etmektedir. Harcamaların işlevini belirtmeyen ekonomik bir tanımdır ve bu nedenle toplumsal amaçları içeren harcamalar nakit transferi biçiminde değil, direkt olarak sosyal konular ve toplumsal eğitim gibi sosyal harcamalar biçiminde gerçekleşmektedir (Tanzi ve Schuknecht, 2000: 24).

Bir ekonomide reel kaynakların kullanılmasıyla gerçekleştirilen bu harcama türünde, harcamalar kamusal tüketim veya kamusal yatırım doğrultusunda iki farklı türde yapılmaktadır. GSYİH'nin hesaplanmasında tüketim harcamaları adı altında özel tüketim harcamalarına ek olarak kamu tarafından gerçekleştirilen tüketim harcamaları da bulunmaktadır. Söz konusu harcamalar bütçe giderleri içinde cari harcamalar şeklinde isimlendirilmektedir. Tüketim harcamaları ya da cari harcamalar, mal ve hizmet tüketimlerinin aynı yıl içerisinde gerçekleştirildiği harcamalar iken yatırım harcamalarında hizmetlerden sağlanacak faydalar uzun yıllara yayılmaktadır (Kirmanoğlu, 2012: 39). Cari dönemde gerçekleştirilen yatırım harcamaları, kamunun gereksinim duyduğu mal ve hizmetlerin devlet tarafından satın alınmasıyla gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte yatırım harcamaları Gayri Safi Milli Hasıla (GSMİH) üzerinde doğrudan ve pozitif bir etkiye sahiptir. (Mızırak ve Üçler, 2012: 182).

Kamu giderleri içerisinde önemli bir paya sahip olan ve tüketim harcaması olarak kabul edilmeyen cari harcamalar devletin fonksiyonlarının işleme adına yapılan harcamalarıdır. Genel yönetim, adalet, sosyal güvenlik, ulaşım hizmetleri, bayındırlık gibi ekonominin ve toplumun ihtiyaç duyduğu ana hizmetlerin verilmesi adına cari harcamaların yapılması zorunluluktur (Önder, 2012: 298).

Bir ekonomide yatırım harcamaları ekonomide üretimi pozitif yönde etkilemektedir. Çoğu zaman dayanıklı ve uzun dönemde fayda sağlayacak mallara yapılan yatırımlar sayesinde bir yandan üretimin verimliliği artırılırken diğer kaynakların etkin bir şekilde kullanımı yaygınlaştırmaktadır (Gürsoy, 1975: 132).

Devletler toplumsal refahın ve ekonomik büyümenin artışıını sağlamak üzere birçok farklı araca sahiptir. Kamusal altyapı yatırımlarına yönelik uzun vadeli yatırımların yanı sıra konjoktüre karşı maliye politikaları aracılığıyla iktisadi dalgalanma dönemlerinde ekonomide dengeyi sağlayabilir, yeni istihdam alanları yaratabilir ve üretkenliği artırabilir. Devletin ağırlıklı olarak temel yatırımlarını oluşturan ulaştırma, altyapı, sosyal konutlar, okul ve hastanene vb. yatırımlar, gayri safi sabit sermaye oluşumu veya sabit yatırımlar olarak adlandırılmaktadır (OECD, 2015: 78).

Üretim olanaklarını genişletmeyi amaçlayan, baraj yapımı, yol, sağlık harcamaları (hastane yapımı vb.) gibi harcamalar kamu yatırım harcamalarına örnek olarak gösterilebilir. Özellikle gelişmekte olan ülke grupları için milli gelir ve istihdam düzeyini artırmada önem taşıyan bu tür harcamaların faydaları süreklilik gösteren niteliktedir (Fine, 2000: 265).

2.3.3.2. Transfer Harcamaları

Gelirin, servetin veya satın alma gücünün belirli toplumsal gruplar veya kişiler arasında devlet tarafından farklı amaçlar doğrultusunda ve herhangi bir karşılık beklemeden yeniden dağılımının sağlanmasına transfer harcamaları denir. Transfer harcaması ile doğrudan milli hasıla üzerinde bir etki yaratılmamaktadır. Bu harcamalar daha çok satın alma gücünün belirli kişiler ve gruplar arasında el değiştirmesine yol açan harcamalardır (Erdilek, 1991: 49).

Kamu harcamaları satın alma ve transferler olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Devletin alımları veya mal ve hizmetlere yapılan cari harcamalar özel sektör veya bireylerden devletin kullanımına aktarılan üretken kaynaklara ihtiyaç duyar. Mallara ve hizmetlere yapılan cari harcamalar iki alt kategoriye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, diğer mal ve hizmetlere yapılan harcamalar, ikincisi ise sivil ve askeri personellerin ek gelirleri için yapılan harcamalardır. Satın alma gücünü vatandaşlar arasında yeniden dağıtan kamu harcamalarına transfer harcamaları denir (Biswal vd., 1999: 1284).

Savunma harcamaları, devletin ve yerel yönetimlerin mal ve hizmet alımı, çalışanlara ödenen maaş ve ücretler gibi cari harcamalar ile emekli maaşları, burslar,

bütçeden kamu iktisadi teşebbüslerine yapılan yardımlar gibi transfer harcamaları bu kategoriye girmektedir (Yıldırım vd., 2012: 99).

Transfer harcamaları adı altında gerçekleştirilen ödemeler, sosyal sigorta ve kamu yardımı programları kapsamında ödenen nakit yardımların yanı sıra, kamu personelleri, gaziler ve öğrenciler için programları da içermektedir. Ayrıca hane halkı sektörünün bir parçası sayılan kar amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan bazı nakit transferler de bu kapsama dahildir. Sayılan bu nakit ödemelere ek olarak sosyal sigorta kapsamında verilen sağlık hizmetleri ve gıda pulu programları gibi aynı ödemeler de transfer harcamalarına girmektedir (Lampman, 1987: 681).

Transfer harcamaları sırasıyla, dolaylı-dolaysız transfer, gelir ve servet transfer harcamaları ve verimli-verimsiz transfer harcamaları şeklinde farklı kategorilere ayrılabilir. Dolaylı transfer harcaması, tüketici bakımından bazı mal ve hizmet fiyatlarının düşürülmesine yönelik verilen sübvansiyonlardır. Ehliyetlik maaşları, yoksul kesime yönelik yardımların yapılması, sosyal hizmetler çerçevesinde yapılan yardımlar gibi uygulamalar dolaysız transfer harcamalarına örnek olarak verilebilir. Üreticiler bakımından ise üretim maliyetlerini düşürmek amacıyla uygulanan vergi iadesi, hazine teşvikleri gibi verilen desteklemelerdir. (Kalenderoğlu, 2005: 41).

Verimli transfer harcamaları, uygulanması sonucu ulusal ekonominin üretim olanaklarında ve milli gelirinde artışa neden olan harcamalardır. Tam tersi durum söz konusu olduğunda, yani uygulanması sonucu kaynaklarda ve verimlikte azalmaya sebep olan harcamalara verimsiz transfer harcamaları denmektedir. Herhangi bir harcamanın verimli ya da verimsiz olduğunu ifade edilmesi, siyasi seçim ve görüş açısına dayatılmaktadır. Harcamanın sonuçları sosyal ve ekonomik açıdan ele alınabilir. Milli hasılayı artırmada başarısızlığa neden olan verimsiz bir harcamanın, sosyal bakımdan verimli ve başarılı olması verimli bir harcama olarak değerlendirilebilir (Müftüoğlu, 2019: 74).

Transfer harcamaları çeşitleri sadece gelir transferi olarak gerçekleşmemektedir. Bazen de sermaye transferi olarak da gerçekleşebilmektedir (Edizdoğan, 2008: 94). Ülkeler arasında yaşanan bir savaş sonrası yenilen tarafın kazanan tarafa ödemek mecburiyetinde kaldığı savaş tazminatları sermaye transferinin tipik bir örneğidir (Nadaroğlu, 1998: 160).

2.4. Kamu Harcamalarına Yönelik Teorik Yaklaşımlar

İktisadi düşünceler tarihinde geçmişten günümüze kadar ki geçen süreçte kamu harcamalarına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Devletin ekonomiye müdahalesi konusu yıllar boyunca konjonktürel evrelere göre şekillenmiş ve nitelik değiştirmiştir. Bu bölümde kamu harcamalarının etki alanları ve iktisat okullarının konu hakkında düşünceleri kısa bir şekilde açıklanacaktır. Kamu harcamalarının ağırlığını ve önemini en belirgin şekilde ifade eden Keynesyen görüşe ekoller içerisinde daha geniş bir yer verilmiştir.

2.4.1. Klasik İktisat Okulu ve Kamu Harcamaları

Klasik iktisat okulu, Adam Smith tarafından yazılan “Ulusların Zenginliği” kitabının basıldığı 1776 ile John Stuart Mill’in öldüğü 1873 yılları arasında yaklaşık yüz yıllık bir zaman dilimine hâkim olmuştur. Fیزیokrat görüşün devamı niteliğinde olan klasik iktisat okulunda Adam Smith ve John Stuart Mill’e ek olarak David Ricardo, T. R. Malthus, Jean Babtiste Say gibi iktisatçılar da okulun önemli temsilcileri arasında bulunmaktadır (İslatince, 2009: 27).

Klasik iktisat okulunun öngördüğü liberal ekonomik sistem hem gelişmiş hem de gelişen tüm ülke grupları için geçerli sayılmaktaydı. Klasik ekol, öncesinde yoğun bir şekilde devlet müdahaleciliğini savunan merkantilist sisteme karşı gelmiştir. Merkantilist dönemde daha yeni gelişen bir sınıf olan tüccar ve sanayicilerin eylemlerinin kısıtlanmasına yol açan yoğun müdahalelerine tepki göstermiştir. Klasik iktisatçılar, devletin ekonomik alanda faaliyet göstermemesi ve ekonomiye müdahale etmemesi konusunda ortak görüşü paylaşmaktaydılar (Birol ve Gencer, 2014: 260).

Adam Smith “Ahlaki Duygular Kuramı” adlı kitabında, kendiliğinden oluşan düzen düşüncesi ile “görünmez el” prensibini bütünleştirmiştir. Kendiliğinden oluşan düzen anlayışına göre, bireyler kendi menfaatlerini gözetmektedir ve bunun sonucunda toplumsal olarak bir gelişimin ortaya çıkacağı iddia edilmektedir. Söz konusu düzende bireylerin ekonomik ilişkileri, alışverişleri ve ortaklıkları piyasa ortamında gerçekleşmektedir. Görünmez el prensibi, toplumsal menfaatlerin en üst seviyeye yükselmesinde, piyasa ve toplum açısından sürekli bir dengenin oluşumunda önemli bir araçtır ve düzeni sağlayan güçlü bir işleve sahiptir (Gündoğdu, 2017: 263).

Temel olarak, tam rekabet şartları üzerine kurulmuş, mal tedarik sisteminin büyüklüğüne dayalı ve serbest piyasa koşulları içerisinde yer alan bireylerin çıkarlarının gözetildiği görünmez el teorisinde, aynı zamanda devletin piyasa içerisindeki rolünün sınırları da belirlenmektedir. Konuya ilişkin olarak John Stuart Mill'den örnek vermek mümkündür. Mill serbest piyasa ekonomisi sisteminde refah etkilerini “laissez faire” ilkesinden yola çıkarak açıklamaktadır. Buna göre devlet serbest piyasa sisteminde bireylerin ekonomik davranışlarına dokunmayacak, müdahale etmeyecektir. J. S. Mill devletin hukuki kapsamda yapmakla yükümlü olduğu vazifeleri ile iradi vazifelerini birbirinden ayırmıştır. “laissez faire” ilkesi yalnızca devletin vazifelerini kısıtlamaya yönelik bir yaklaşım değildir. Ana kapsamında devletin piyasa içerisinde ağırlığının azaltılması ilkesi olsa da, aynı zamanda piyasa sisteminin devamlılığının sağlanabilmesi adına devletin varlığı kaçınılmazdır (Erol, 1992: 146).

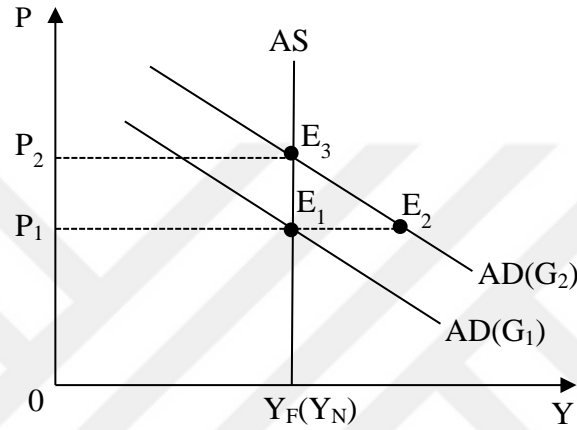
Adam Smith, devletin ekonomiye müdahalesi konusunda kapsamlı ve değişken bir alana yer vermiştir. Devletin yeteneğini ve doğruluğunu iletmesi, bu alanın daha fazla genişlemesine yol açmaktadır. “Bırakınız Yapsınlar” prensibinin daima iyi veya kötü olduğu düşüncesine sahip değildir. Devlet savunma, adalet ve eğitim gibi hizmetleri sağlamakla yükümlüdür (Viner, 1927: 222).

Liberalizmin temelinde “görünmez el” prensibi yer alır, dolayısıyla piyasaya devletin müdahalesi olmadığı takdirde toplum kusursuz bir yapıya sahip olacaktır ve piyasada yer alan her bir bireyin refahının bu sayede artacağı iddia edilmektedir. Piyasada bulunan güçsüz ve yeteneksiz bireyler sistem içerisinde yer bulamayınca daha yetenekleri bireyleri barındıran bir düzen yaratılacaktır. Bu durumda devlete yüklenen esas vazife, piyasanın işleyişi konusunda düzenin ve güvenin hâkim olduğu bir ortamı teminat altına almaktır. Neo-liberalizm merkezi otoritenin veya devletin görev tanımını yeniden şekillendirmektedir ve devleti kanun ve düzeni muhafaza eden “jandarma devlet” şeklinde adlandırmaktadır (Ataay, 2016: 47).

Klasik iktisat okulu temsilcileri, ekonominin her zaman tam istihdam seviyesinde dengeye geleceğini savunmaktadır. Dolayısıyla ekonomi tam istihdam dengesindeyken kamu harcamalarında meydana gelen bir artış, özel yatırımları negatif etkilemektedir. Dışlama etkisi (Crowding-Out) olarak adlandırılan bu durum, merkezi otoritenin borçlanma yoluyla veya vergi harcamalarıyla finanse ederek yaptığı

harcamalar mal ve hizmetlere olan talebi artıracak ve faiz hadleri yükselecektir. Faizlerdeki artış ile sermayenin daha da pahalılaşması durumu söz konusu olduğu için özel kesim tarafından gerçekleştirilecek yatırımlar azalacaktır (Ahmed ve Miller, 2000: 124). Dışlama etkisi (Crowding-Out) durumunun meydana gelmesindeki vurgulanan ana neden, genişletici bir maliye politikası doğrultusunda artırılan kamu harcamalarının faiz oranlarında bir artışa yol açmasıdır (Özker, 2003: 101-102).

Şekil 1: Klasik Durumda Dışlama Etkisi-Ekonominin Genel Dengesi ve Fiyatlar

Kaynak: (Ünsal, 2009: 280)

Klasik modelde uzun dönemde ekonomi tam istihdam seviyesinde dengede olduğu için toplam arz (AS) dikey eksene paraleldir. Aynı zamanda ekonomideki işsizlik düzeyi doğal işsizlik seviyesine (Y_N) eşittir. Klasik modelde hasıla düzeyi toplam arz (AS) tarafından, fiyatlar genel seviyesi (P) toplam talep (AD) tarafından belirlenmektedir (Ünsal, 2009: 277-278).

Şekil 1' de ekonomi Y_N doğal hasıla seviyesinde P_1 fiyat düzeyinde E_1 noktasında dengededir. Devletin kamu harcamalarını arttırarak ($G_1 \rightarrow G_2$) ekonomiye genişletici bir maliye politikası uygulayarak müdahale etmesiyle birlikte toplam talepte bir artış gerçekleşmiş ve $AD(G_1)$ toplam talep eğrisi kayarak $AD(G_2)$ konumuna gelmiştir. Kamu harcamalarında meydana gelen artış sonucu $E_1 E_2$ büyüklüğünde bir mal talep fazlası ortaya çıkmıştır. Üreticiler veya firmalar meydana gelen mal talep fazlasını karşılayabilmek için daha fazla nominal ücret karşılığında emek talebini arttırmayı amaçlar. Emek piyasasında denge tam istihdam seviyesinde gerçekleştiği için nominal ücretlerde meydana gelen yükselme istihdam seviyesini

etkilemeyecektir. Ücretlerdeki değişme sadece firmaların maliyetlerinde bir yükselmeye neden olacak ve sonuç olarak fiyatlar genel seviyesinde bir artış meydana gelecektir. Fiyatların P_1 başlangıç düzeyinin üstüne çıkmasıyla reel para arzı azalacaktır ve buna bağlı olarak faiz oranları yükselecektir. Faiz oranlarının artması özel sektör tarafından gerçekleştirilen yatırımlarda ve toplam talepte bir azalmaya neden olacaktır. Devlet alımları artışı kadar özel sektör harcamalarının azalması sonucu talep miktarındaki fazlalık ortadan kalkar ve piyasa dengesi toplam arz (AS) eğrisi ile toplam talep (AD/G_2) eğrilerinin kesiştiği E_3 denge seviyesine denk gelen P_2 fiyat düzeyinde sağlanır (Ünsal, 2009:280).

Klasik makro iktisat anlayışına göre vergi veya borçlanma yoluyla finanse edilen kamu harcamaları özel sektör kesimini tam dışlamaktadır. Genişletici bir maliye politikası sonucu üretim ve istihdam düzeyinde bir artış sağlanamayacaktır. Yalnızca fiyatlar genel seviyesinde bir artışa yol açacaktır. Özetle klasik anlayışa göre devletin ekonomiye müdahalesi hiçbir fayda sağlamayacak, tam aksine zararlı bir sonuç ortaya çıkararak ekonominin kendi kendine işleyişini bütünüyle bozacaktır (Bocutoğlu, 2012: 37-39).

2.4.2. Keynesyen Yaklaşım ve Kamu Harcamaları

Klasik iktisat ve Neo Klasik iktisat okulu temsilcileri piyasaya devlet tarafından müdahale edilmemesi konusunda ortak bir görüşü benimsemişlerdir. Devletin ekonomiye müdahale etmesi sonucunda piyasanın genel dengesinin bozulacağını iddia edilmiştir. 1929 yılında meydana gelen Büyük Bunalım' a kadar hâkim olan arz yönlü klasik iktisat politikaları, krizi ifade etmede başarısız olmuştur. Klasik görüşün etkisiz kalması sonrasında ekonomide arz yönlü politikalar yerine talep yönlü Keynesyen politikalar uygulanmıştır (Güder vd., 2016: 48).

Büyük Bunalım, 1929 yılında ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başlayan, sonrasında başta Avrupa'da olmak üzere tüm dünya üzerinde etkisini gösteren iktisadi bunalıma verilen isimdir. Keynes, bu bunalımın temelinde yatan unsurun efektif talep yetersizliği olduğunu belirtmiştir. İstihdamı ve üretim seviyesini yeniden artırmanın efektif talebin yeniden canlandırılması ile mümkün olacağını öngörmüştür. Keynes'e göre bunu sağlayacak araç ise kamu harcamalarının artırılmasıdır (Ağayev, 2012: 8).

Keynesen yaklaşım kamu harcamalarını otonom ve dışsal olarak ele almaktadır. Buradaki nedensellik, kamu harcamalarındaki büyümeden milli gelirdeki büyümeye uzanmaktadır. Fakat daha önemlisi, kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi etkileyen bir politika değişkeni olarak kullanılmasıdır (Ansari, 1997: 544).

Keynes'e göre mevcut ekonomik durgunluktan çıkışın yolu aktif iktisat politikası uygulamalarıdır. Burada bahsi geçen hem para hem maliye politikaları olmakla birlikte, likidite tuzağının varlığı durumunda istenen sonucu üretemeyen para politikaları ikinci plana bırakılmıştır. Dolayısıyla Keynes maliye politikalarının para politikalarına göre daha üstün politikalar olduğunu savunmuştur. Bu savunu maliye politikalarının popülaritesini ve böylece devletin ekonomideki rolünü gün geçtikçe artırmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra kamu harcamalarında hızlı bir artış gözlemlenmiş ve 1970'li yıllara kadar harcamalardaki artış devam etmiştir. 1973 yılında yaşanan petrol krizi ile enflasyon ve işsizliğin bir arada görüldüğü anlamına gelen stagflasyon olgusu ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan ekonomik durgunluğun sorumlusu olarak bu kez Keynesyen politikalar gösterilmiş ve 1970'lerin ikinci yarısından itibaren Keynesyen politikalar hızla terkedilmeye başlanmıştır (Altıok, 2014: 81-85).

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve WB kuruluşları 20. yüzyılın ikinci yarısında gelişmekte olan ülkelerin ekonomik istikrara kavuşmaları için bir takım istikrar programları uygulamaları gerektiğini belirtmiştir. Bu program içinde, devletin ekonomik hayattaki yerini en aza indirmek amacıyla kamu harcamalarının azaltılması gibi birçok uygulamayı barındırmaktadır (Sapançalı, 2001: 118).

IMF tarafından önerilen istikrar programları aynı zamanda liberalizasyon politikalarını da içermektedir. Fakat çeşitli ülkelerde uygulanan programların neticesine bakıldığında gelişmekte olan ülke gruplarının ekonomik istikrarsızlığını önlemede başarılı olamamıştır. Mevcut problemlere çare bulamamakla birlikte başta Doğu Asya'da olmak üzere birçok gelişmekte olan ülkeler program sonucunda kriz yaşamışlardır (Bayraktutan ve Özkaya, 2002: 15-16).

1929 Büyük Bunalım'dan sonra dünyanın gördüğü diğer bir büyük kriz ise 2008 küresel finansal kriz olmuştur. Sanayi dünyası, tarihteki en büyük banka

başarısızlığını deneyimlemiştir. Birçok hükümet finansal sisteme hiç düşünülmeyecek şekilde müdahalede bulunmuştur (Reinhart ve Felton, 2009: 1).

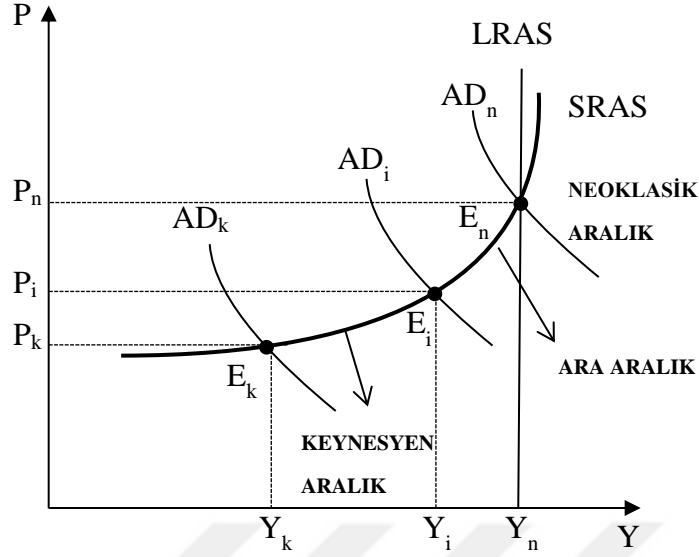
Büyük Bunalım'dan sonra uygulandığı gibi ülkeler 2008 Küresel Krizi'nden çıkış yolu olarak Keynesyen Politikalara dönüş yapılmıştır. Kamu harcamaları artırılmıştır ve krizin boyutlarını en aza indirmek için finans kurumlarının bir kısmı kamulaştırılmıştır. Kriz sonrası ülkelerde yaşanan ekonomik iyileşmeye en çok katkıda bulunan araç kamu harcamaları olmuştur (Mercan, 2014: 127-139).

2.4.2.1. Toplam Arz - Toplam Talep Analizi (AS-AD Modeli)

Kendi kendine işleyen bir piyasa ekonomisinde nominal ücretlerin aşağı yönlü rijit olması durumunda Keynes, emek piyasasında dengesizlik olduğunda piyasanın temizlenmeyeceğini, dolayısıyla tam istihdam dengesinin sağlanamayacağını öngörmektedir. Diğer yandan nominal ücretler azalsa bile tasarlanan sonuç tam istihdam dengesinin sağlanacağına dair bir garanti vermemektedir. Özetle tam istihdam seviyesinde toplam talebin dengeye gelmesini temin edecek kendiliğinden bir mekanizmanın varlığı söz konusu değildir. Bu yüzden Keynes'e göre ekonomide devamlı olarak eksik istihdam durumu bulunmaktadır. Ekonomide dengenin ve eksik istihdam durumlarının birlikte olabileceği konusu, Keynes tarafından iktisat yazınına getirmiş olduğu yeniliktir (Demir, 1996: 25-26).

İktisadi dalgalanmaları inceleyebilmek için toplam arz-toplam talep modeli yaygın olarak kullanılmaktadır. Toplam talep ekonomide hasıla üzerine yapılan harcamalardır ve fiyatlar genel seviyesinin azalan bir fonksiyonudur. Toplam arz ise ekonomide elde edilen toplam hasılayı ifade etmektedir ve fiyatlar genel seviyesinin artan bir fonksiyonudur. Keynesyen bakış açısından toplam talep (Y); tüketim (C), yatırım (I), kamu harcamaları (G) ve net ihracat toplamı (X-M) olarak ifade edilmektedir (Aslan, 2008: 134).

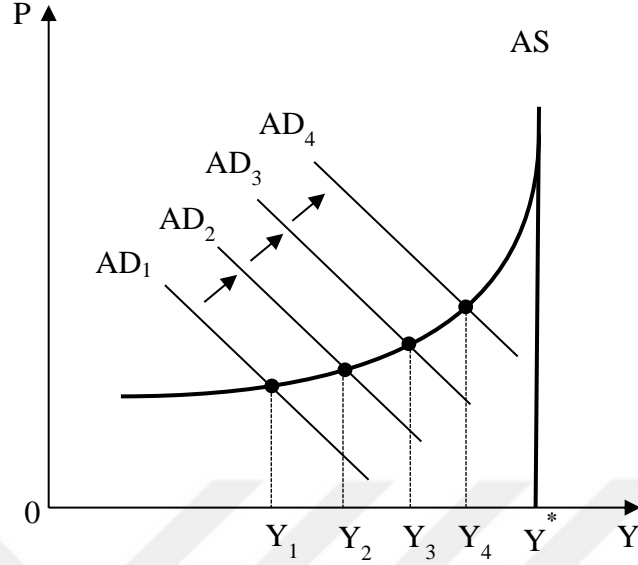
Şekil 2: Toplam Arz Eğrisi Üzerinde Keynesyen, Neoklasik ve Ara Bölgeler

Kaynak: (Greenlaw ve Shapiro, 2017:597)

E_k denge noktası yakınında, SRAS (Kısa Dönem Arz) eğrisinin en solundaki Keynesyen bölgede, AD'de sağa veya sola doğru meydana gelecek küçük bir kayma Y_k hasıla düzeyinde büyük bir değişmeye neden olmasına karşın fiyatlar o kadar etkilenmemektedir. Sonuç olarak Keynesyen bölgede AD büyük ölçüde hasıla düzeyini etiklemektedir. E_n denge noktasının yakınında SRAS eğrisinin en sağında bulunan Neoklasik bölgede AD'de sağa veya sola doğru meydana gelecek küçük bir kayma Y_n hasıla düzeyinde görece küçük bir etkisi olacaktır. Fakat fiyatlar genel seviyesi üzerinde daha büyük bir etki yaratmaktadır. E_i denge noktası etrafındaki ara bölgede ise AD'de meydana gelen artış veya azalış hem fiyat hem de hasıla düzeyini artıracak veya azaltacaktır. Keynesyen bölgede reel GSYİH dengesi potansiyel GSYİH'nin çok daha altındadır. Bu noktada ekonomide durgunluk hali mevcuttur ve konjonktürel işsizlik yüksektir. Bazı iktisatçılar tam istihdam denge noktasının (Y_n hasıla düzeyi) varlığının imkânsız olduğunu vurgulamaktadır. Buna karşın ekonomik denge genellikle Keynesyen bölgede (eksik istihdam bölgesinde) sağlanmakta ve Neoklasik bölge sadece teorik bir soyutlama olarak görülmektedir (Greenlaw ve Shapiro, 2017: 597-598).

Şekil 3: Eksik İstihdamda Denge

Kaynak: (Tunay, 2007:169)

Şekil 3’ te Y^* noktası hasıla düzeyinin tam istihdam seviyesinde ve üretimin potansiyel düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Toplam talebin AD_1 düzeyinde olması durumunda denge Y_1 hasıla düzeyindedir ve potansiyel tam istihdam noktasının büyük oranda altında kalacaktır. Keynes, devletin kamu harcamaları (G) ile vergiler (T) arasında bir denge sağlayarak toplam talebi (AD) kontrol etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ekonomik durgunluk karşısında devlet toplam talebi artırmak için kamu harcamalarını yükseltip vergileri düşürecektir. Toplam talepte bir artış olması halinde, örneğin Şekil 3’te toplam talep AD_1 düzeyinden AD_2 düzeyine çıkarsa üretim de Y_1 düzeyinden Y_2 düzeyine yükselecektir. Ekonomi potansiyel üretim düzeyine yaklaştıkça atıl kaynak miktarı azalmakta ve daha çok sayıda firma tam kapasiteye ulaşmaktadır. Bahsedilen bu süreç Şekil 3’te toplam talebin sırasıyla AD_2 ’ye daha sonra ise AD_3 ve AD_4 seviyelerine çıkmasıyla gösterilmiştir (Tunay, 2007: 169-170).

Temelde Keynes gelişmiş ülke gruplarının yapısını depresyon dönemi koşullarında incelemiştir. Söz konusu ülkelerde devletin makroekonomik kapsamda etkin olmadığı ve ekonomiye müdahale etmediği durumlarda efektif talep yetersizliği sebebiyle ekonominin eksik istihdam seviyesinde dengeye geleceğini ve istek dışı işsizliğin ortaya çıkacağını vurgulamıştır. Keynes, Klasik İktisat görüşün aksine yepyeni bir makro iktisadi sistem kurarak bu alanda bir devrim yapmıştır. Keynes’e

göre kendi haline bırakıldığı zaman ekonomide ortaya çıkacak efektif talep yetersizliği nedeniyle ekonominin eksik istihdam seviyesinde dengeye gelmesi söz konusu olduğunda, tam istihdam dengesine ulaşılabilmesi için devletin makro alanda müdahalesi gereklidir. Tam istihdam dengesine ulaşabilmenin en etkin yolu ise kamu harcamalarının artırılması veya vergilerin düşürülmesi gibi uygulamaları kapsayan maliye politikalarıdır (Hiç, 2015: 215-216).

2.4.2.2. IS-LM Modelinde Kamu Harcamalarının Etkisi

Hicks-Hansen veya IS-LM modelinde faiz hadleri ile hasıla düzeyi arasında ilişki kurularak maliye politikalarının etkileri incelenebilmektedir. Modelde maliye politikalarının, toplam talep ve hasıla düzeyinin temel belirleyicisi olduğu neticesine ulaşılmıştır ve maliye politikasında meydana gelen herhangi bir değişikliğin hasıla düzeyi üzerinde meydana getireceği etki çarpana bağlıdır. Bu kapsamda kamu harcaması çarpanı, vergi çarpanı ve denk bütçe çarpanı olmak üzere üç farklı türde uygulanan maliye politikalarını yansıtan çarpan bulunmaktadır (Erkam, 2011: 104).

Bu bölümde yalnızca kamu harcamaları çarpanı incelenecektir ve Keynesyen model açısından kamu harcamalarının çarpan etkisi ile ekonominin genel dengesi üzerinde yaratacağı etki ortaya koyulacaktır.

Keynesyen modelde öncelikle mal piyasası ve piyasadaki toplam talep açısından değerlendirme yapılmaktadır. Toplam talebin belirli bir kısmını oluşturan ve tüketim talebini belirleyen faktör gelirken, yatırımları belirleyen faktör ise faiz hadleridir. Ayrıca faiz haddini saptayan faktör ise para piyasasıdır. Tüm bu faktörlerin etkisiyle meydana gelen gelir düzeyi, üretim fonksiyonu sayesinde istihdam düzeyini belirlemektedir. Sonuç olarak ilk olarak mal piyasasının yapısı incelenecektir (Uluatam, 1995: 285-286).

IS eğrisi veya şedülü, planlanan harcamalar ile gelirin birbirine eşit olduğu, faiz haddi ile hasıla düzeyini gösteren eğridir. İki aşamada türetilen eğride ilk aşamada yatırımların faize bağlı olması, yatırım talep fonksiyonuna toplam talep özdeşliği ilave edilerek mal piyasası dengesini oluşturan hasıla ve faiz bileşimleri elde edilmektedir (Dornbusch vd., 2016: 202-248).

Yatırım harcamaları fonksiyonu şu şekilde belirlenmektedir:

$$I = \bar{I} - bi \quad b > 0 \quad (1)$$

Denklemden i faiz haddini, b katsayısı yatırımların faiz haddine olan duyarlılığını ifade etmektedir. b katsayısının büyük olması durumunda faiz haddinde meydana gelecek küçük bir artış, yatırım harcamalarında büyük bir azalmaya yol açmaktadır. $\bar{I}$ değişkeni ise faiz ve hasıladan bağımsız, bir başka ifade ile otonom yatırım harcamalarını göstermektedir. Faiz haddi ile yatırımlar arasındaki ilişki ise, faiz haddi ne kadar düşük ise planlanan yatırımların o kadar yüksek olacaktır.

$$C = \bar{C} + c(Y + \bar{TR} - tY), \quad c > 0 \quad (2)$$

Yukarıdaki fonksiyonda $\bar{C}$ otonom tüketimi, c ise marjinal tüketim eğilimini ifade etmektedir. Y katsayısı milli geliri, $\bar{TR}$ katsayısı transfer ödemelerini ve t katsayısı vergileri ifade etmektedir. $c < 0$ ise harcanabilir gelir ile tüketim arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Durdu, 2019: 16).

Planlanan yatırımları (I) içinde barındıran toplam talep, ayrıca tüketim talebi (C) ve mal ve hizmetlere yapılan kamu harcamaları (G) ile net ihracattan (NX) oluşmaktadır. Dolayısıyla denklem aşağıdaki gibidir:

$$\begin{aligned} AD &= C + I + G + NX \\ &= [\bar{C} + c\bar{TR} + c(1 - t)Y] + (\bar{I} - bi) + \bar{G} + \bar{NX} \\ &= \bar{A} + c(1 - t)Y - bi \end{aligned} \quad (3)$$

Denklemden yer alan $\bar{A}$ toplam talebin bir kısmını oluşturmaktadır ve hasıla düzeyinden bağımsız harcamalardır.

$$\bar{A} = \bar{C} + c\bar{TR} + \bar{I} + \bar{G} + \bar{NX} \quad (4)$$

IS eğrisi planlanan harcamaların gelire eşit olması durumundaki mal piyasası denge şartını kullanılarak da elde edilebilmektedir.

$$Y = AD = \bar{A} + c(1 - t)Y - bi \quad (5)$$

Denklemin sadeleştirilmesi durumunda,

$$Y = \alpha_G(\bar{A} - bi) \quad \alpha_G = \frac{1}{1 - c(1 - t)} \quad (6)$$

İfadesi elde edilmektedir. α_G ifadesine toplam harcama çarpanı veya çoğaltanı denmektedir. $\bar{A}$ ifadesi sabit iken faiz haddinin yüksek olması hasıla düzeyinin düşük olması demektir. Yüksek faiz haddinde yatırım harcamalarının düşmesi, yatırım harcamaların düşmesi ise hasıla düzeyini düşürdüğü için IS eğrisi negatif bir eğridir.

$$i = \frac{\bar{A}}{b} - \frac{Y}{\alpha_G b} \quad (7)$$

IS eğrisinin eğimi b katsayısı yani yatırımların faiz haddine olan duyarlılığı ile α_G çarpanına bağlıdır. IS eğrisinin konumu ise $\bar{A}$ otonom harcamalara bağlıdır ve çarpan çarpı otonom harcamalarda meydana gelen değişiklik kadar IS eğrisi kaymaktadır.

$$\bar{A} = \bar{C} + c\bar{T}R + \bar{I} + \bar{G} + \bar{NX}$$

4 numaralı denklemden yola çıkılarak kamu harcamalarında veya transfer harcamalarında bir artış meydana gelmesi durumunda IS eğrisi sağa doğru bir diğer ifadeyle dışarı doğru kaymaktadır.

LM eğrisi veya para piyasası dengesi şedülü ise, para arzı ve para talebinin birbirine eşit olması durumunda oluşan faiz haddi ve hasıla düzeyi bileşimlerini gösteren eğridir. Para talebi aslında bir reel balanslar talebidir, çünkü bireyler bir şeyleri satın alabilmek için ellerinde bulundururlar. Fiyatlar genel seviyesi yükseldilçe bireyler belli mal miktarını elde edebilmek için bulundurmaya zorunda olduğu nominal balanslar da yükselecektir. Reel balanslar ise reel hasıla düzeyi ile faiz haddine bağlıdır. Para talebi diğer yandan parayı elde tutmanın bedeli olan faiz haddine bağlıdır. Faiz haddi ne kadar yüksekse parayı elde tutmanın maliyeti de o kadar yüksektir. Bu durumdan yola çıkılarak reel gelir düzeyi arttıkça reel balanslar talebi artarken, faiz haddi arttıkça reel balanslar talebi azalmaktadır. L ile temsil edilen reel balans talebi aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

$$L = kY - hi \quad k, h > 0 \quad (8)$$

k katsayısı reel balanslar karşısında para talebinin gelir düzeyine duyarlı olma durumunu, h katsayısı ise faiz haddine olan duyarlılığını ifade etmektedir. 8 numaralı denklem, gelir seviyesi sabitken para talebi faiz haddinin azalan bir fonksiyonu olduğunu belirtmektedir.

Para arzı ise merkez bankası tarafından belirlenmektedir. Nominal para miktarı $\bar{M}$ katsayısı ile ifade edilmektedir ve veri alınmaktadır. Fiyatlar genel seviyesi ise $\bar{P}$ katsayısı ile veri kabul edilmiştir. Özetle reel para arzı seviyesi $\bar{M}/\bar{P}$ seviyesinde bulunmaktadır. Para piyasasının dengede olmasının koşulu para arzı ile para talebinin birbirine eşit olması gerekliliğidir ya da,

$$\frac{\bar{M}}{\bar{P}} = kY - hi \quad (9)$$

olmalıdır. Eşitlik faiz haddi için çözüldüğünde ise,

$$i = \frac{1}{h}(kY - \frac{\bar{M}}{\bar{P}}) \quad (10)$$

LM şedül ifadesi elde edilmektedir.

IS ve LM eğrilerinin kesiştiği denge noktasında her iki eğrinin de denklemleri birbirine eşittir.

$$Y = \alpha_G [\bar{A} - \frac{b}{h} (kY - \frac{\bar{M}}{\bar{P}})] \quad (11)$$

Terimlerin toplanmasıyla gelir düzeyi aşağıdaki gibi elde edilir:

$$Y = \frac{ha_G}{h + kba_G} \bar{A} + \frac{ba_G}{h + kba_G} \frac{\bar{M}}{\bar{P}} \quad (12)$$

Ya da eşdeğer şekilde,

$$Y = \gamma \bar{A} + \gamma \frac{b}{h} \frac{\bar{M}}{\bar{P}} \quad (13)$$

ifade edilebilir. Denklemden yer alan γ ifadesi $\alpha_G / (1 + kba_G / h)$ ' dir. 12 numaralı denklem denge hasıla seviyesinin iki dışsal değişkene bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan birincisi sırasıyla otonom tüketim ($\bar{C}$) ve yatırım ($\bar{I}$) ile maliye politikası değişkenlerini (G, TR) içeren otonom harcamalar ($\bar{A}$) ile reel para arzıdır ($\bar{M}/\bar{P}$).

Maliye politikası çarpanı, reel para arzı sabit iken kamu harcamalarında meydana gelen bir artışın denge hasıla düzeyini ne kadar değiştireceğini göstermektedir. Kamu harcamalarındaki artış ($\Delta \bar{G}$) otonom harcamalarda meydana

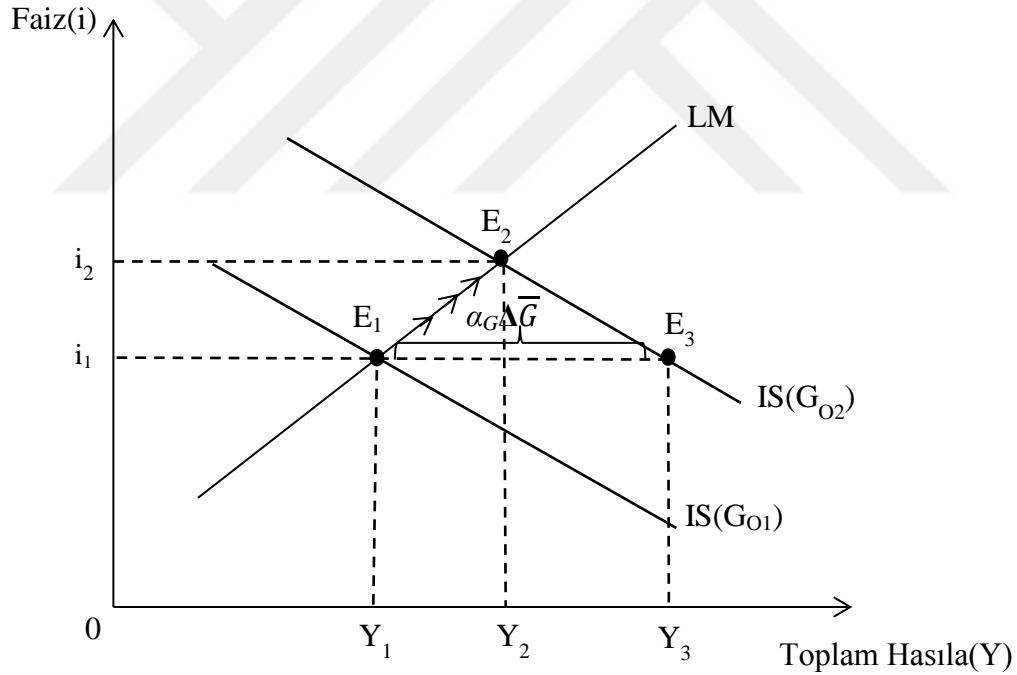
gelen bir artış demektir. Kamu harcamalarındaki ($\bar{G}$) bir değişme aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

$$\frac{(\Delta \bar{Y})}{(\Delta \bar{G})} = \Upsilon \quad \Upsilon = \frac{h\alpha_G}{h+k b\alpha_G} \quad (14)$$

Υ ifadesi kamu harcamaları çarpanını ifade etmektedir. $1 / (1 + k\alpha_G \frac{b}{h})$ değeri 1'den küçük olması sebebiyle kamu harcaması çarpanı (Υ) toplam harcama çarpanından (α_G) küçük olduğunu göstermektedir. Bu durum IS-LM modelinde mali bir genişlemeden kaynaklanan faiz haddinin artmasının yavaşlatıcı etkisini belirtmektedir.

Aşağıdaki şekilde kamu harcamalarında meydana gelen bir artışın IS-LM modelinde genel denge üzerinde nasıl bir etki yaratacağı gösterilmektedir.

Şekil 4: Genişletici Maliye Politikasının İşleyişi: Kamu Harcamalarının Artışı

Kaynak: (Ünsal, 2009: 215)

Şekilde yer alan para ve mal piyasalarında eşanlı denge E_1 noktasında i_1 denge faiz ve Y_1 hasıla düzeyinde sağlanmıştır. Kamu harcamalarının artışı sonrası IS eğrisi sağa doğru kayarak yeni konumu $IS(G_{01})$ 'den $IS(G_{02})$ ' ye gelmiştir. Genişletici bir maliye politikası uygulaması olarak isimlendirilen bu politika sonucu faizler i_1

seviyesinden i_2 seviyesine, hasıla düzeyi ise Y_1 seviyesinden Y_2 seviyesine yükseltmiştir. Yeni denge noktası E_1 noktasından E_2 noktasına ulaşmıştır. Kamu harcamalarındaki artışı belirten Y_1Y_2 aralığı, IS eğrisinde oluşan ve kamu harcamalarındaki artış ile faiz oranının sabit olduğu varsayımına dayanan Keynesyen modelde meydana gelen hasıla artışını ifade eden Y_1Y_3 aralığına göre küçüktür. Çünkü IS-LM analizinde faiz hadleri sabit değildir ve kamu harcamaları ile E_1 noktasında ortaya çıkan mal talep fazlası bir taraftan hasılayı artırırken diğer taraftan hasılanın artması para talebini artırmıştır (Ünsal 2009, 215-216). Çarpan mekanizması ile artan hasıla para talebi fonksiyonuna göre işlem ve ihtiyat güdüsü ile elde tutulan para talebini yükseltmiştir. Para arzında bir değişme olmadan gerçekleşen bu durum faiz hadlerinin yükselmesine neden olmaktadır. Faiz hadlerindeki meydana gelen artış özel kesim yatırım harcamalarını azaltır. Söz konusu durum özel sektörü dışlama etkisi (CrowdingOut) olarak adlandırılmaktadır (Bocutoğlu, 2012: 121).

Neoklasik okul, devletin ekonomideki rolünün artması durumunda, iş dünyasının ekonomik ve siyasi ortamının bozulabileceğini ve bu durumun özel sektör yatırımlarını dışlayabileceğini (Crowding-Out) savunmaktadır. (Alani, 2006: 3). Neoklasik yaklaşım, ileri görüşlü bireylerin kendi yaşam döngüleri boyunca tüketimlerini planladıklarını öngörmektedir. Bütçe açıkları vergilerin sonraki nesillere aktarılmasıyla birlikte bireylerin toplam yaşam boyu tüketimlerini artırır. Ekonomik kaynaklar tam kapasite ile kullanıldığında tüketimin artması sonucu tasarrufların azalması kaçınılmazdır. Sonrasında sermaye piyasalarının dengeye gelebilmesi için faiz oranlarının yükselmesi gerekir. Dolayısıyla kalıcı hale gelen açıklar özel kesim sermaye birikimini dışlamaktadır (Crowding-Out). Birçok iktisatçı cari ekonomik ortamda bu sonuçların son derece zararlı olacağı konusunda hemfikirdir (Bernheim, 1989: 55).

Keynesyenler ise ekonominin daima tam istihdam düzeyinde bulunmayacağı varsayımından yola çıkarak, bütçe açıklarının toplam talebi artırdığını ve sonuç olarak özel sektör yatırımlarının arttığını iddia etmektedirler (Crowding-In). Bunun ana nedeni ise milli gelirin kamu harcamalarının artmasından kaynaklanarak yükselmesidir. Milli gelirin yükselmesi, özel yatırımcıların beklentileri hakkında daha fazla iyimserlik kazandıracaktır ve böylece yatırım yapma istekliliği artacaktır. Ek

olarak ulaşım ve haberleşme vb. sektörlerin altyapılarında yapılan kamu harcamaları özel sektör yatırımların karlılığını artırmaktadır (Başar ve Temurlenk, 2007: 96).

2.4.3. Monetarist Yaklaşım ve Kamu Harcamaları

II. Dünya Savaşı sonrasında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin GSMİH içinde kamu harcamalarının payı ciddi bir şekilde artmıştır. Bununla birlikte 1970’li yılların başlarından itibaren ülkelerin iktisadi ve sosyal alanlarını derinden etkileyen büyüme hızında düşme, üretkenlik ve verimlilikte azalma, enflasyon ve işsizlik gibi ciddi problemler meydana gelmiştir. Bu problemlerin ana sebebi ise Keynesyen uygulamalar gösterilmiştir. Klasik teori, Keynesyen yaklaşıma karşı modern çözümsel yaklaşımlar ile geliştirilerek tekrardan güncellik kazanmıştır. “Monetarist” yaklaşım” ve “Arz Yönlü İktisat” olarak adlandırılan neo-klasik yaklaşımların maliye politikasına karşı tutumları, kamu harcamalarının azaltılması ve bütçenin denk olması esasına dayanmaktadır (Çelebi, 2014: 105).

Monetarist yaklaşımın temelinde liberalizmi benimseyen Klasik ve Neo-Klasik teori yer almaktadır. Monetaristler ekonominin daima istikrarlı bir yapıda ve tam rekabet şartlarına sahip olduğuna inanmaktadır. Serbest piyasa ekonomisinde cari fiyatların ve ücretlerin esnek olması nedeniyle gerek mal piyasaları gerekse faktör piyasalarında sürekli denge sağlanmaktadır (Unay, 1996: 176).

Keynes para ve maliye politikalarından oluşan iktisat politikalarının etkin olduğunu ifade etmiştir. Klasik görüşün savunduğu reel ve nominal piyasaları birbirinden ayıran Klasik Dikotomi ilkesine karşı çıkmasıyla para politikasının da etkin olabileceğini savunmuştur. Fakat Keynes, iktisat politikaları arasında maliye politikasını para politikasına karşı daha etkili olduğunu düşünmektedir. Efektif talep yetersizliği nedeniyle makroekonomik dengesizliğin varlığı durumunda, maliye politikası aracı olan kamu harcamalarının artırılmasıyla dengesizliğin ortadan kaldırılması daha kolaydır. Buna karşın gelir seviyesinin yüksek olduğu durumlarda resesyona veya durgunluğa karşı daha etkili olan politika ise para politikasıdır (Başoğlu vd., 2004: 17).

Monetarist yaklaşımda makroekonomik açıdan para ciddi önem taşımaktadır. Paranın miktarında meydana gelen değişimler kısa dönemde milli gelir ve istihdam üzerinde etkili olabilmektedir ancak uzun dönemde sadece fiyatlar genel seviyesi

üzerinde bir artışa neden olmaktadır. Friedman' a göre "Para nominal gelir üzerinde her zaman etkili olurken, reel geliri sadece kısa dönemde değiştirir" (Friedman, 1970: 217).

Diğer yandan, Friedman'ın ortaya koyduğu modern miktar teorisinde, Pigou tarafından oluşturulan Cambridge Denklemi, Keynesyen çözümlemeye tekrardan incelenmektedir. Monetarist görüşün benimsediği para talebi teorisini açıklayan modern miktar teorisi, maliye politikalarının etkin olup olmadığı hususundaki Keynesyen görüş ile Monetarist yaklaşımın fikir ayrılıklarını başka bir yöne çekmiştir. Bu kapsamda para talebinin kararlı olduğunu savunan Monetaristler, para talebinin kısımlara ayrıştırılarak ifade edilmesine karşıdırlar. Diğer bir ifadeyle para talebinin faiz esnekliğinin düşük olduğu ve yatırımların faiz esnekliğinin ise yüksek olduğu görüşünün savunulması, dolaylı dışlama etkisini (Crowding-Out) artırır. Sonuç olarak Monetarist yaklaşıma göre maliye politikaları etkin değildir (Erkam, 2010: 14).

Monetaristlere göre, kamu yatırımlarının vergiler veya borçlanma yoluyla finanse edilmesi durumunda özel sektör kesiminden kamu kesimine kaynakların aktarılması durumu meydana gelmektedir. Dolayısıyla kamu yatırımları özel sektör yatırımları dışlamaktadır. Kamu yatırımlarında bir artış olmadan parasal genişleme ile ekonominin canlandırılması mümkündür. Friedman'a göre, bütçe açığı ile finanse edilen kamu yatırımlarının ilk başta istihdam üzerinde olumlu bir etki yaratsa bile sonrasında faiz hadleri ve yatırımlar üzerinde ortaya çıkacak etkiler olumlu etkiyi sonlandıracaktır (Kesbiç vd., 2016: 62).

2.4.4. Yeni Klasik İktisat Okulu ve Kamu Harcamaları

Yeni Klasik İktisat teorisi temellerini Monetarist iktisat yaklaşımından almıştır. 1970'li yıllar sonrasında monetarizmden ayrılarak farklı bir yaklaşımı oluşturmuşlardır. En önemli hipotezlerinden birini oluşturan "Rasyonel Beklentiler Hipotezi" 1961 yılında John Muth tarafından ortaya atılmıştır. Beklentilerin rasyonel olması iktisadi karar birimleri, herhangi bir değişkenin ileride alacağı değere ilişkin tahminde bulunurken, söz konusu değişkenin değerini etkileyebileceğini düşündüğü bütün unsurların tamamına ilişkin sahip olduğu bilgileri etkin bir biçimde kullandığı anlamına gelmektedir. Geleceğe ilişkin rasyonel beklentiler, karar birimlerinin fayda

maksimizasyonu prensipleri ile uyumlu ve akılcı bir şekilde oluşturulmaktadır (Bocutoğlu, 2012: 229-230).

Beklentilerde zaman zaman hatalar yapılabilmektedir. Fakat yüksek ihtimalle söz konusu hata, enflasyon oranının çok fazla ya da çok düşük varsayımından kaynaklanacaktır ve bununla birlikte beklentilere ortalama biçimde doğruluğunu koruyacaktır. Ekonomik karar birimlerinin edinebilir olan bütün bilgiye ulaşabildiği ve ortalama biçimde beklentilerin doğruluğunu koruduğu şartlara sahip bir ekonomide uygulanacak para ve maliye politikaları sonrasında reel değişmeler elde edilmesi imkansızdır. Sadece şok niteliği taşıyan olaylar ekonomi üzerinde reel etkiler ve sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Sonuç olarak Yeni Klasik anlayışa göre reel sonuçlar elde edilmesi amacıyla uygulanacak iktisat politikaları etkisiz olacaktır ve devlet tarafından ekonomi üzerinde gerçekleştirilecek her türlü müdahaleye karşı çıkmaktadırlar (Tunay, 2007: 178).

Yeni Klasik yaklaşıma göre maliye politikaları uzun dönemde üretimi artırmada ve işsizliği azaltmada etkin değildir. Ekonomi dengedeysen borçlanma yoluyla finanse edilen kamu harcamalarının artırılması söz konusu olduğunda özel tüketim ve yatırımlar azalmaktadır. Diğer yandan vergileme yoluyla finanse edilen bir kamu harcaması artışında ise toplam üretim azalmaktadır. Çünkü vergilerde meydana gelen artışlar sonrasında işçiler emek arzını, işverenler ise emek talebini azaltacaktır (Bilgili, 2011: 241-242).

Aktif iktisat politika uygulamalarına karşı çıkan Yeni Klasik İktisat okulu, bu tür politikalarla konjonktür dalgalanmaların oluşturduğu olumsuz etkilerin yumuşatılamayacağını savunmaktadır. Aktif politikalar rasyonel bireye hangi ekonomik sonucun daha iyi olduğunu saptama hakkını vermemektedir. Bu politikalar bireyleri önceki durumlarına kıyasla daha kötü bir duruma getirebilmektedir. İşsizliği azaltmak ve kapasite kullanımını artırmak amacıyla uygulanacak politikalar yalnızca enflasyonu yükseltip konjonktürün boyutlarını genişletecektir. Rasyonel Beklentiler Teorisi savunucuları aktif iktisat politikalarının uygulanması yerine istikrarlı politikaları önermektedir. İstikrarlı politikalar arasından hangisinin daha iyi olduğu konusunda tartışmalar bulunmasıyla birlikte konuya dair genel bir yaklaşım saptanabilmektedir. Bu çerçevede devlet politika ve diğer düzenlemeleri saptayarak bireylere hangi olanakların kendilerine uygun olduğunu öğrenmelerine katkı

sağlayabilir. Dolayısıyla bireyler değerlendirmeler yapar ve aldıkları kararların olası sonuçlarını tahmin edebilmektedir. Buna göre vergi ve kamu harcamaları politikası, mali piyasalara ilişkin düzenlemeler önceden saptanarak sıklıkla değiştirilmemelidir. Enflasyon ile mücadele konusunda ise temel olarak politika önerileri para arzının kısılması, vergi indirimleri ve kamu harcamalarını azaltmak gibi uygulamaları kapsamaktadır (Savaş, 1984: 226-244).

2.4.5. Arz Yanlı İktisat Okulu ve Kamu Harcamaları

Arz Yanlı İktisat (Supply-Side Economics) yaklaşımının temel düşünceleri ilk kez 1978 yılında “The Public Interest” dergisinde Paul Craig Roberts’a ait bir makalede yer almıştır. “Amerikan İktisatçılar Derneği” in resmi olarak kabulüyle Anglo-Sakson iktisatçıların kullandıkları söylemler arasına girmiştir. Ekonomide vergi yükünün sürekli artırılması durumunda emek arzının esnekliği Keynesyen yaklaşımın tersine yüksektir. Vergi oranları yükseldikçe bireyler daha az çalışma eğilimi içine girerler ve yeni bir iş arayışında bulunmaktadır. Vergilerin artışından kaynaklanan bu etki yalnızca yüksek gelir gruplarına değil aynı zamanda düşük ve orta gelir grupları üzerinde de aynı etkiye sahiptir. Arz Yanlı iktisatçılara göre devlet ekonomiyi kalkındırmak ve büyümeyi sürdürülebilir kılmak istiyorsa vergi yükünü düşürmelidir. Bu sayede işgücü, tasarruf ve piyasaya aktarılan mal ve hizmetlerin miktarı artacaktır. Devlet tarafından yapılan harcamalar üretim üzerinde olumsuz etki etmektedir. Söz konusu harcamaları vergi indirimi uygulamasıyla bireylere yaptırılması işsizliği azaltmakta, üretim ve toplam talebi artırmaktadır (Tekeoğlu, 1993: 250-252).

Arz Yanlı İktisat, kamu harcamaları ve kamu gelirlerinin ekonominin genel dengesi üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi kavramından hareket etmektedir. Temelinde kısa dönemli ve talebin artırılmasına yönelik yaklaşımların bulunduğu Keynesyen yaklaşıma karşı çıkmıştır. Kamu harcamalarının miktarının farklılaştırılması aracılığıyla iktisadi aktiviteler üzerinde etki yaratmak mümkün değildir. Söz konusu görüşün ana sebebi bütçe çarpanının etkin olmamasıdır (Karaaslan, 1999: 57-58).

Enflasyonun sebebi olarak Keynesyen politikaların özendirildiği açık bütçe uygulamaları ile üretim üzerinde olumsuz etki yaratan vergiler gösterilmektedir.

Dolayısıyla kamu harcamalarının artışı bütçe açıklarının artmasına neden olmaktadır. Arz Yanlı iktisatçılar, açık bütçe uygulamasından kaynaklanan enflasyonun önlenmesi adına denk bütçe politikası ile yatırımların ve üretimin uyarılması için vergi oranlarının düşürülmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Borçlanma yolu ile finanse edilen kamu harcamaları, fon piyasasında faiz hadlerini yükselteceği için özel sektör yatırımlarında azalmaya neden olacaktır. Sermaye birikiminde ortaya çıkan azalma ise giderek büyüme hızının yavaşlamasına neden olacaktır. Vergi artışı ile finanse edilen kamu harcamaları ise çalışma isteğini, üretimi, yatırım ve tasarruf yapma eğilimini düşürmektedir. Çünkü vergi oranlarının artışı üretimde veya toplam arz üzerinde bir daralmaya yol açmaktadır ve toplam arzın daralması ise enflasyonist bir etki sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Bilgili, 2011: 281-282).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK PERFORMANS

3.1. Makroekonomik Performansın Tanımı ve Ölçütleri

İktisat teorisi kamu harcamalarının ekonomik performans üzerinde oluşturacağı etki konusunda kendiliğinden kesin sonuçlar yaratmamaktadır. Daha doğrusu birçok iktisatçı, kamu harcamalarının düşük olması durumunda ekonomik büyümenin artabileceğini ve kamu harcamalarının yüksek olduğu diğer durumlarda da ekonomik büyümenin arzu edilen düzeyde gerçekleşeceğini kabul etmektedir. Eğer kamu harcaması hiç yapılmazsa, ekonomik büyümede çok küçük bir gelişme görülecektir. Çünkü devletin yer almadığı bir ekonomide, sözleşme yapmak, özel mülkiyet haklarını korumak ve altyapıyı geliştirmek gibi uygulamaları gerçekleştirmek oldukça zor olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, başarılı bir hukukun üstünlüğü bakımından bazı kamu harcamalarının varlığı kaçınılmazdır (Mitchell, 2005: 4).

Makroekonomik politikaların temel hedefi enflasyona yol açmadan sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlamaktır. Kamu borç yönetimi politikasının yanında para ve maliye politikaları da birbirleriyle yakın ilişkilidir. Dolayısıyla bu politikalar arasında uyumun sağlanması oldukça önemlidir (Ulusoy ve Dilek, 2017: 31).

Politikaların temel amaçlarına ulaşması söz konusu olsa da bazı durumlarda amaçlar arasında çelişkili durumlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin iktisadi büyümeyi sağlayan politikalar istihdam oranının artmasına neden olurken, fiyat istikrarını sağlamaya yönelik politikalar ise hem istihdam hem de büyüme oranlarını azaltabilmektedir. Özet olarak bazı hedeflere ulaşılırken diğer hedeflerden sapmalar meydana gelebilmektedir. Böyle bir ortamda genel olarak ekonomik performansın doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi ve ölçülebilmesi için totaliter verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Makroekonomik performans ölçütlerinin hangi değişkenler olduğu konusunda belirli bir kriter bulunmamaktadır. Teorik çerçeveden bakıldığında Klasik İktisat yaklaşımını savunanlar büyüme ve gelir bölüşümü konularına önem vermektedir. Keynesyen iktisatçılar ise işsizlik problemi üzerinde durmuşlardır ve tam istihdam dengesini sağlayabilmek için devlet müdahalesinin gerekliliğine

değınmişlerdir. Keynesyen politikaların ilerleme kaydetmesiyle İkinci Dünya Savaşı sonrasında iktisat politikalarının amaçları netlik kazanmıştır. Böylelikle ekonomik performansın ölçütleri konusunda yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Al ve Baday Yıldız, 2019: 304).

Makroekonomik performansın ölçütü olarak genellikle reel GSYİH'nin büyümesi kullanılmaktadır. Birbiriyle çelişen iktisat politikalarının varlığı nedeniyle makroekonomik performans göstergesinin reel GSYİH büyümesi şeklinde ele alınması çoğu zaman tek başına yeterli olmamaktadır. Makroekonomik performansın incelenmesi konusunda tek bir ölçütün üzerine odaklanmak yerine enflasyon, işsizlik ve dış ticaret dengesi vb. makro değişkenlerin de dikkate alınmasına gereksinim duyulmaktadır. Performansın geniş kapsamlı şekilde değerlendirilmesinde göstergeleri arasında hangi değişkenin daha önemli olduğu veya önem derecesi kesin bir şekilde belirtilmemiştir. Makroekonomik performansın birden fazla değişkenle ele alınması, zamanla endeks bazlı makroekonomik performans kriterlerinin oluşturulmasına neden olmuştur (Belke, 2020:121). Diğer yandan bir ülkenin ekonomik performansının tek bir göstergeye dayalı olarak ölçülmesi ekonomik yönden verimsiz ve sağlıksız olabilir. Dolayısıyla bu durumda ülke ekonomisi hakkında geniş kapsamlı değil dar kapsamlı bilgiler elde edilebilir. Tek bir göstergeye dayalı incelemeler ekonominin yapısı hakkında bazı yararlı bilgiler sağlayabilir. Fakat bu durum arzu edilen politika hedeflerini yanıltabilir ve politika yapıcılarının ekonominin genel performansı hakkında yanlış algılara kapılmasına neden olabilir. Makroekonomik performans hakkında sağlıklı ve daha kapsamlı bilgiler elde edilmesi amacıyla önemli ekonomik göstergelerden oluşan çok boyutlu endeksler oluşturulmuştur. Bu endeksler MPE olarak adlandırılmaktadır. Endeks değerinde meydana gelen değişimler ülkelerin makroekonomik performansının ilerlediği ya da kötüleştiği sinyallerini vermektedir (Mohanty ve Sahoo, 2017: 3).

Bir ülkenin ekonomik hedeflerine ulaşma doğrultusunda sağladığı başarı oranı genel olarak ekonomik performans şeklinde nitelendirilmektedir. Literatürde ülkelerin ekonomik performanslarının birbiriyle karşılaştırılmasını inceleyen çalışmalarda ekonomik performans, makroekonomik değişkenlerden elde edilen endekslerle incelenmiştir (Tekin ve Ural, 2019: 50).

Ülkelerin makroekonomik performanslarının analiz edilmesi için OECD (1987) tarafından Sihirli Elmas (Magic Diamond) ya da Sihirli Kare (Magic Square) diye adlandırılan yaklaşımı geliştirmiştir. Sihirli kare yaklaşımı Karl Schiller tarafından 1970'li yılların başlarında Kaldor' un görüşleri grafiksel olarak anlatımı ile tanıtılmış ve ortaya çıkan diagram karşılaştırmalı olarak ekonomik performansın ortaya konulmasına olanak sağlamıştır. Yaklaşımında bir ülkenin makroekonomik performansını temsil eden dört tane değişken bulunmaktadır. Bunlar işsizlik, enflasyon, büyüme oranları ve GSYİH içerisinde cari işlemler dengesinin payıdır. Bir ülkede bu göstergelerin hepsinde bir iyileşme olması söz konusu ülkenin makroekonomik performansının başarılı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. (Teixeira vd., 2015: 52), (OECD, 1987).

Enflasyon, işsizlik ve büyüme oranları gibi makroekonomik göstergeler ve bu göstergelerdeki değişimler, iktisadi karar birimleri ve politika yapıcıları için önemlidir. Özellikle bu değişkenler ile bir ülkenin ekonomik performansını farklı yaklaşım ve endekslerle değerlendirilmektedir (Ergin Ünal, 2020: 46). 1970'li yıllarda ABD'de enflasyon ve işsizlik rekor seviyelere yükselmiştir. İşsizlik ve enflasyon oranlarındaki yükselme ekonomik aktörler arasında en çok hanehalkını etkilemiştir. İktisatçı Arthur Okun, söz konusu iki değişkenin toplamının hanehalkı üzerindeki iktisadi hoşnutsuzluğun bir ölçüsü olarak önermiştir. Bu ölçüt Okun'nun Sefalet Endeksi (OMI) veya Hoşnutsuzluk Endeksi olarak bilinmektedir (Ekren vd. 2017: 5462).

Daha sonra Robert Barro 1999 yılında ABD başkanlarının görev dönemleri süresince ekonomik alanda performanslarını değerlendirmek amacıyla Okun'nun endeksine GSYİH büyüme oranı ile uzun vadeli faiz oranlarını dahil etmiştir. Barro (1999) yapmış olduğu eklemeler sonucunda bu endeksi Barro İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi veya Sefalet Endeksi (BMI) olarak adlandırmıştır. Aynı zamanda BMI'nin orijinal sefalet endeksinden daha iyi bir ölçüt olduğunu savunmuştur.

Okun ve Barro tarafından geliştirilen endeksler makroekonomik performansın ölçülmesinde yaygın olarak kullanılmıştır (Işık ve Öztürk Çetenak, 2018: 48). Lechman (2009) İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi'nin yoksulluğu ifade etmede mükemmel bir ölçüt olmamasına karşın zaman içerisinde ülkelerin ekonomik performansındaki değişimleri yansıttığını ifade etmiştir.

İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi'ne alternatif olarak bir diğer endeks Calmfors ve Driffill (1988) tarafından geliştirilmiştir. Calmfors ve Driffill (1988) Okun endeksinde yer alan enflasyon oranı yerine cari işlemler dengesinin GSYİH içindeki payını eklemiştir.

İlgili yazın incelendiğinde makroekonomik performans göstergesi olarak reel GSYİH büyümesi, işsizlik, enflasyon vb. temel makro değişkenlerin yanında söz konusu değişkenlerden elde edilen endeksleri kullanan çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir (Whiteley, 1986; Alvarez vd., 1991; Cutler ve Katz, 1991; Alesina ve Summers, 1993; Moesen ve Cherchye 1998; Haveman ve Schwabish 2000; Feltenstein ve Iwata 2005; Günsoy 2006; Kenworthy 2006; d'Albis vd. 2015; Wang ve Le 2018; Ahmad ve Sheikh 2019).

Teoride, dış ticaretin özellikle de ihracat artışının büyümenin dinamiği sayıldığı göz önünde bulundurulduğunda, uluslararası mal ve hizmet ticareti ile ilgili göstergeler de birer makroekonomik performans göstergesi olarak kabul edilmektedir. (Ghura ve Grennes; 1993; Lovell 1995; Ağır ve Şahbaz 2016; Ekren vd. 2017)

Konuyla ilgili daha güncel çalışmaların ise çevre, eşitsizlik, güvensizlik gibi kalkınma ya da kurumsal yapı ile ilgili göstergelere odaklandığı görülmektedir (Setterfield 2009; Mohanty vd. 2021)

3.2. Makroekonomik Performansın Ölçümü

Aşağıda makroekonomik performansın ölçümüne yönelik temel yaklaşımlara yer verilmektedir.

3.2.1. Kaldor ve Sihirli Kare Yaklaşımı

Keynes'in teorisi, piyasa ekonomisinde herhangi bir radikal değişme olmadan parasal ve mali alanda devletin aktiviteleriyle özellikle emeğin tam istihdamının sağlanabileceğini göstermiştir. Savaş dönemi boyunca etkin talep politikaları ile işsizliğin hızlı bir şekilde ortadan kaldırılması düşüncesi oldukça çekiciydi. Ayrıca bu deneyimin sonucu olarak "Hükümetin savaş sonrası temel amaç ve sorumluluklarından biri yüksek ve istikrarlı bir istihdam oranını sürdürmektir." düşüncesi kamuoyu üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Böyle bir durumda savaş sonrasında birbirini takip eden hükümetlerin sorumluluk alması kaçınılmazdı.

Özellikle de tam istihdama ulaşabilmek için ekonomik performans açısından oldukça önemli olan ödemeler dengesi, ücretlerin ve fiyatların istikrarlılığının sağlanması gibi hedefler açısından politikalar uygulanabilirdi. Devletlerin İkinci Dünya Savaşı sonrasında eş zamanlı olarak ulaşmayı istedikleri farklı amaçlara erişememesi ve olmaması bulunmaktadır. Devletin belirli sayıda hedeflerini gerçekleştirebilmesi için en azından aynı sayıda farklı politika araçları uygulaması gerekmektedir. Aynı politika aracıyla eş zamanlı olarak birden fazla hedefe ulaşılması ise istisnadır (Kaldor, 1971: 2-3).

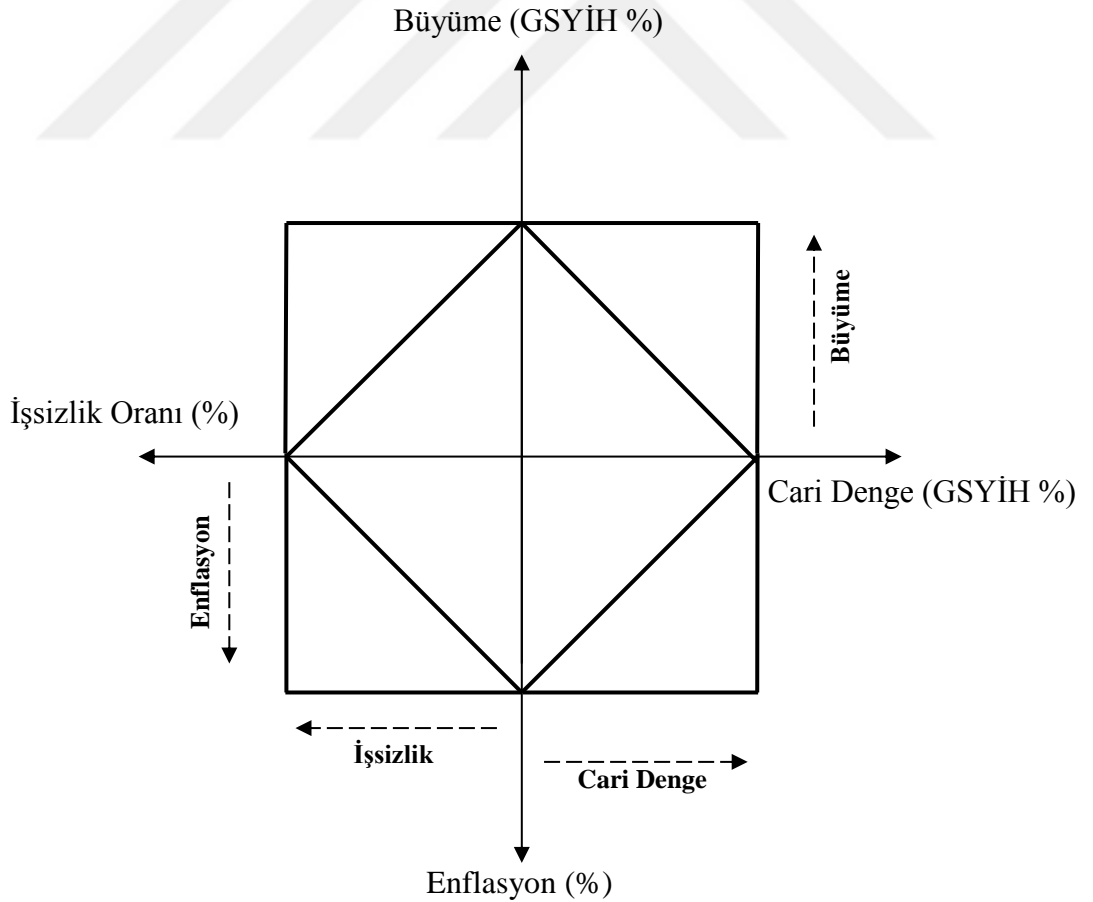
Bir devletin kriz dönemi boyunca ekonomik performansının değerlendirilmesi ya da krizin ülkeler arasında etkisinin karşılaştırılması konusu tartışılan bir problem olmuştur. Soruna çözüm olarak Kaldor'un (1971) İngiltere açısından makroekonomik performansını değerlendirdiği çalışmasına odaklanılmaktadır. Kaldor devletlerin politika hedefleri arasındaki çelişkileri ortadan kaldırmak için analitik bir yaklaşım geliştirdi. Yaklaşımında hedefler kantitatif terimlerle açıklan dört ekonomik ölçüte dayandırılmıştır. Bunlar tam istihdam, ödemeler bilançosu dengesi, büyüme hızı ve ücret artışı ya da gelirler politikasıdır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, Kaldor (1971) hükümetlerin savaş sonrası tam istihdam, iktisadi büyüme, ödemeler bilançosu dengesi ve ücret artışı gibi dört hedefe odaklandığını ifade etmiştir. Bu değişkenler savaş dönemi sonrasında iktisat politikaların en temel dört hedefi olmuştur. Kaldor'un çalışmasında konuya ilişkin matematiksel bir analiz veya grafik bulunmamaktadır. Kaldor yalnızca İngiltere'yi makroekonomik performans açısından yukarıda adı geçen hedefler doğrultusunda değerlendirmiştir. Fakat sonrasında Kaldor'un görüşlerini açıklamak amacıyla Alman Bilim Adamı ve Politikacı olan Karl Schiller tarafından bir grafik geliştirildi. Anlaşılması kolay olan bu grafik bir ülkenin makroekonomik gelişiminin görsel olarak belirtilmesine olanak sağlamıştır (Medrano-B ve Teixeira, 2013: 2). Belirtildiği gibi Kaldor'un analizi nicel ve grafiksel araçlardan yoksundu ve bu yokluk grafiksel olarak adlandırılan "Sihirli Kare" (Magic Square) yaklaşımıyla giderildi. 1970'lerden itibaren OECD ekonomistleri makroekonomik performansın bir ülkenin veya birden fazla ülke veya bölgeler arasındaki karşılaştırılması problemini ortadan kaldırmak için "Sihirli Kare" yaklaşımını kullanmıştır. OECD ekonomistleri bu yaklaşım üzerinde küçük düzeltmeler yapmışlardır. 1987 yılında Kaldor'un ana görüşleri doğrultusunda

ücret artışı-gelirler politikası yerine enflasyon değişkenini koymuşlar ve “Sihirli Kare” yaklaşımı aracılığıyla ülkelerin ekonomik performanslarını karşılaştırmışlardır (Saavedra-Rivano ve Teixeira, 2017: 2).

Magic Square (Sihirli Kare/ Sihirli Elmas) yaklaşımının temelinde yatan olgu geometrik bir şekil ile ifade edilmektedir. (Şekil 5). Sihirli Kare yaklaşımı yaygın olarak iktisat politikasının temel hedeflerinden birini temsil etmektedir. Şekil genel olarak bireysel hedeflerin ve karşılıklı etkileşimlerinin ayrıntılı olarak gösterimini sağlayan kısa bir tanıtıcı görevi görmektedir. Yaklaşımın her bir köşesinde dört temel ekonomik hedef bulunmaktadır. Bu hedefler sırasıyla, istikrarlı bir büyüme, yüksek bir istihdam oranı, düşük bir enflasyon ve cari işlemler dengesi göstergeleridir. Sihirli Kare yaklaşımında yer alan farklı hedeflerin göreceli ağırlıkları, farklı ülkelerin her yılı için bir tek gösterge ile ilişkilendirilerek sunulması, makroekonomik performans göstergesi olarak kullanılabilir.

Şekil 5: Kaldor Yaklaşımında Kullanılan Makroekonomik Değişkenler ve Sihirli Kare (Magic Square)

Kaynak: (Bernard vd., 1988)

Belirlenen politika değişkenleri arasında tamamlayıcılık ilişkisi bulunsa da bazı değişkenler arasında olumsuz bir değiş-tokuş durumu vardır. Phillips Eğrisi'ndeki işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişki veya yüksek büyüme ile cari denge ilişkisi bu duruma örnek verilebilir. Çokgönde yer alan ekonomi politikası hedefleri nedensiz bir biçimde seçilmemiştir. Anılan hedefler hem dönemin gerektirdiği tarihsel hedefleri hem de yazarın öznel görüşleri doğrultusundan hareket etmektedir (Picek, 2017: 2-4).

Sihirli Kare yaklaşımında kullanılan Kaldor'a ait değişkenler ile türetilen bir endeks hesaplama düşüncesi Medrano-B ve Teixeira (2013) ile ortaya çıkmıştır. Bu endeks ülkelerin makroekonomik performansını ölçmede kullanılmıştır (Teixeira, 2014: 527-528).

Değişkenlere ait değerler Sihirli Karede bulunan eksenler için ayrı ayrı saptanmaktadır. Eksenlerin birleştirilmesiyle bir dörtgen meydana gelmektedir. Meydana gelen dörtgen sayesinde ekonomik aktörler makroekonomik performansın gelişimi açısından değerlendirme yapabilmektedir. Dörtgenin alanında zaman içerisinde büyüme olduğunda makroekonomik performans arttığı yönünde değerlendirme yapılmaktadır. Küçülmesi durumunda ise performansta bir gerileme olduğu varsayılmaktadır. Dörtgenin büyüklüğüne göre performansın durumu hakkında yorum yapılmaktadır. Eksenlerde bulunan değişkenlerin yüzdelik oran biçiminde ifade edilmesine karşın hesaplanan ölçekler birbirinden farklıdır. İşsizlik oranları en çok yüzde yüz olabilir. Fakat enflasyon ise yüzde yüzden daha yüksek olabilir. Bu sorunun ortadan kaldırılması ve dörtgenin alanının hesaplanması konusunda değişkenlerin aldığı değerlerin normalize edilmesi gereklidir. Medrono-B ve Teixeira (2013) tarafından gerçekleştirilen normalize yöntemi aşağıda belirtilmiştir (Medrono-B ve Teixeira, 2013:3-6).

Sihirli Karede yer alan bir ülkeye ait büyümeyi temsil eden değişken “ γ ”, cari dengeyi temsil eden değişken “ τ ”, enflasyonu temsil eden değişken “ φ ” ve işsizliği temsil eden değişken “ ζ ” olarak belirlenmiştir. Değişkenlerin normalize edilmesinde aldığı maksimum ve minimum değerler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

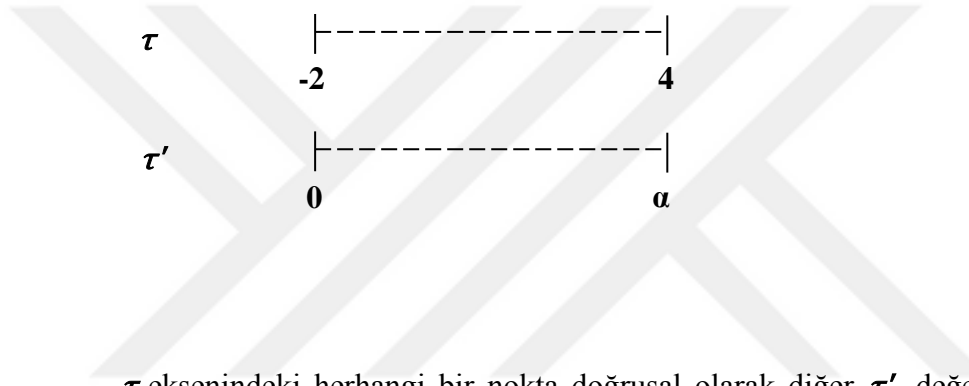
$$0 \leq \gamma \leq 10 \quad -2 \leq \tau \leq 4 \quad 10 \geq \varphi \geq 0 \quad 12 \geq \zeta \geq 0, \quad (15)$$

Oluşturulan yeni Sihirli Kare' deki dört değişkenin hepsi yazarın kendi iradesiyle 0 ile α arasında değer almaktadır. α değeri modifiye edilmiş Sihirli Kare'nin her bir birim alanda normalize edilmesiyle değerlendirilen sabit bir sayıdır. Bu durumda normalize edilen değerler aşağıdaki gibi ifade edilir:

$$0 \leq \gamma' \leq \alpha \quad 0 \leq \tau' \leq \alpha \quad 0 \leq \varphi' \leq \alpha \quad 0 \leq \zeta' \leq \alpha \quad (16)$$

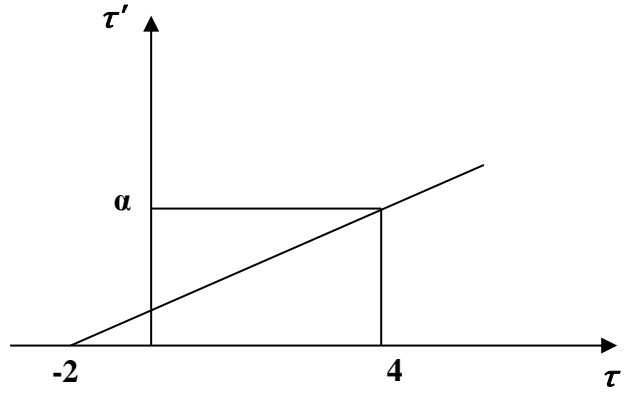
Değişkenlerin orijinal halleri doğrusal ölçeklere sahiptir. Elde edilen değişkenlerde doğrusal olmak zorundadır. Örnek olarak cari denge değişkeni (τ') ve enflasyon değişkeni (ϕ') aşağıda Şekil 6 ve Şekil 7 ile gösterilebilir:

Cari Denge τ :

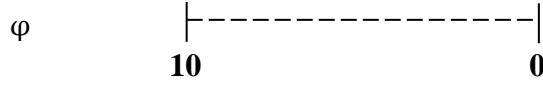

τ eksenindeki herhangi bir nokta doğrusal olarak diğer τ' değerine karşılık gelmektedir. Bu durum Şekil 7'de koordinat sisteminde gösterilmektedir. Dikey ekseninde τ' değişkeni, yatay ekseninde ise τ bulunmaktadır. Ölçek dönüşüm problemi $(-2, 0)$ ve $(4, \alpha)$ noktalarından geçen düz çizginin denkleminin bulunmasıyla giderilir:

$$\tau' = \frac{\alpha}{6}(\tau + 2) \quad (17)$$

Enfasyon φ :

Benzer şekilde enflasyon için $(10, 0)$ ve $(0, \alpha)$ noktalarından geçen düz çizginin denklemi aşağıdaki gibidir:

$$\varphi = \frac{\alpha}{10} (10 - \varphi) \quad (18)$$

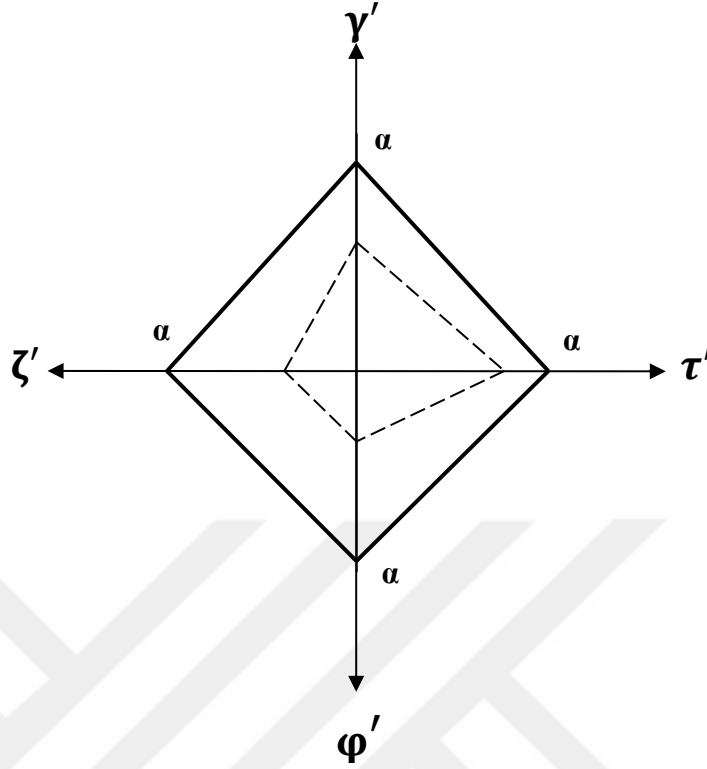
Aynı şekilde diğer iki değişkenin (büyüme γ ve işsizlik ζ) ölçek dönüşümü bulunabilmektedir:

$$\gamma' = \frac{\alpha}{10} \gamma \quad (19)$$

$$\zeta' = \frac{\alpha}{12} (12 - \zeta) \quad (20)$$

Bu işlemlerden sonra dönüştürülmüş Sihirli Kare aşağıdaki gibidir:

Şekil 6: Sihirli Kare (Magic Square) Yaklaşımı

Kaynak: (Saavedra-Rivano ve Teixeira, 2017:2).

Şekil 6'da en dışta bulunan dörtgenin kenarları α kadardır. Eşkenar dörtgenin alanı 1 sayısına eşittir. Şekilde yer alan eşkenar dörtgen bir ülke açısından makroekonomik performansının en iyi durumunu ifade etmektedir. Eşkenar dörtgenin alanı şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$A'_w = 4 \times \frac{1}{2} \alpha^2 = 1 \quad (21)$$

Dolayısıyla:

$$\alpha^2 = \frac{1}{2} \quad (22)$$

Gerçek hayatta bir ekonominin değerleri en içteki dörtgenle ifade edilmektedir. Değişkenlerin aldığı değerlerin bulunduğu dörtgenin alanı ise aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$A' = \frac{1}{2} (\tau' \gamma' + \tau' \varphi' + \zeta' \varphi' + \zeta' \gamma') \quad (23)$$

Bu doğrultuda görsel olarak bir değerlendirme yapabilmek için küçük dörtgenin alanı incelenmektedir. Küçük dörtgenin alanı büyüdükçe ve ideal sayılan büyük dörtgenin alanına yakınlaştıkça ülkenin makroekonomik performansı o kadar iyi olduğu varsayılmaktadır. Diğer yandan küçük dörtgenin alanı bir ülke için MPE'yi ifade etmektedir. Ölçek dönüşümü yapılan söz konusu değerlerin bulunduğu değerler alan formülüne dahil edildiğinde aşağıdaki eşitlik elde edilmektedir:

$$240A' = (\tau + 2)\gamma + (\tau + 2)(10 - \varphi) + \frac{1}{2}(12 - \zeta)(10 - \varphi) + \frac{1}{2}(12 - \zeta)\gamma \quad (24)$$

Böylece değişkenlere ait sayısal değerler ile ulaşılan Ekonomik Refah Endeksi (ϵ) aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$240 \epsilon = (\tau + 2)\gamma + (\tau + 2)(10 - \varphi) + \frac{1}{2}(12 - \zeta)(10 - \varphi) + \frac{1}{2}(12 - \zeta)\gamma \quad (25)$$

Ekonomik refah endeksi 0 ile 1 arasında değerler almaktadır.

$$0 \leq \epsilon \leq 1 \quad (26)$$

Sonuç olarak denklemden yer alan dört değişkenler maksimum değerler aldığı anda endeks değeri 1 olmaktadır. Bu durumda ekonomik performans %100 olarak ifade edilebilir. Minimum değerler alması durumunda ise alan sayısal olarak 0'a eşit olmaktadır.

Literatürde makroekonomik performans ölçütü olarak genelde enflasyon, ekonomik büyüme ve işsizlik gibi üç temel değişkenler kullanılmaktadır. 20. yüzyılın sonlarına doğru ülkeler açısından makroekonomik performansın değerlendirilmesinde temel olarak bahsi geçen üç değişken ele alınmıştır. OECD tarafından ilk kez 1987 yılında yayınlanan "World Economic Outlook" ta Büyülü Elmas (Magic Diamond) veya literatürde daha sık "Sihirli Kare" (Magic Square) diye isimlendirilen makroekonomik ölçüt sadece dört değişkenden oluşmaktadır. Daha sonrasında ölçüt beş değişkenin belirli oranda ağırlıklandırılması ile geliştirilmiştir. Aynı zamanda değerlerin ağırlıklı toplamına 100 değeri ilave edilmiştir. Elde edilen bu endeks "Makroekonomik Performans Endeksi" ismiyle literatürde yerini almıştır. (Daşbaşı vd., 2019:96-97). Bir ülke ekonomisinin makroekonomik performansı değerlendirilirken kullanılan MPE şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$MPE = \left[\Delta GSYH(\text{büyüme}) * \frac{30}{100} - \Delta T\ddot{U}FE(\text{enflasyon}) * \frac{20}{100} - \Delta \text{İşsizlik} * \frac{20}{100} + \text{Bütçe Açığı}/GSYH * \frac{15}{100} + \text{Cari Açık}/GSYH * \frac{15}{100} \right] + 100 \quad (27)$$

MPE’de bulunan değişkenlerin işaretleri incelendiğinde, ekonomik büyüme bir ekonomide toplam üretim düzeyinin artışı anlamı taşır ve bu yüzden pozitiftir. Enflasyon ve işsizlik oranlarının artışı toplam talepte ve satın alma gücünde bir daralmaya neden olduğu için değişkenler negatif değer almaktadır. Bir ekonominin iç dengesini temsil eden bütçe açığında artış MPE’yi azaltmaktadır. Diğer bir ifadeyle bütçe açığının GSYİH’ye oranı negatif bir değer aldığından dolayı denklemde işareti pozitiftir. En son değişken olan cari açık bir ekonomide dış dengeyi temsil etmektedir ve cari dengenin olumsuz yönde bozulması durumunda MPE azalmaktadır. Özetle cari ve bütçe açıklarının negatif değerler almasından dolayı toplamları MPE üzerinde negatif etki yaratmaktadır. OECD’nin geliştirdiği sabit oranda ağırlıklandırılmış MPE değerinde bir yükselme durumunda endeksi oluşturan beş değişkenin hepsinde veya bir bölümünde pozitif değişimler olmaktadır. Bu da makroekonomik performansın iyi olduğu anlamına gelmektedir. Aynı zamanda MPE içindeki değişkenlerin değerinde olumsuz bir değişme söz konusu olduğunda endeks değeri azalmakta ve makroekonomik performansın kötüye gittiği şeklinde bir yorum yapılmaktadır.

3.2.2. Okun ve Barro İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksleri

Ülkelerin makroekonomik performansının ölçümü ve karşılaştırılması iktisatçılar arasında oldukça dikkat çekici bir konu olmuştur. Makroekonomik performansın ölçümünde yaşanan zorluklar nedeniyle iktisat yazınında “Sentetik Performans Göstergeleri” (Synthetic Performance Indicators) olarak nitelendirilen bazı iktisadi araçlar geliştirilmiştir. Sentetik bir makroekonomik performans ölçümü, tek bir istatistikle bir ülkenin genel olarak ekonomik performansı hakkındaki bilgileri yansıtmalıdır. Bu istatistikler reel GSMİH veya reel GSYİH gibi değişkenler olabilir. Bununla birlikte işsizlik, enflasyon ve cari denge gibi değişkenler de dikkate alınmalıdır. Daha öncesinde sentetik göstergelerin oluşturulması adına bazı girişimlerde bulunulmuştur. Anılan sentetik araçlardan biri olan “İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi” (Misery Index) Arthur Okun tarafından geliştirilmiştir (Moesen ve Cherchye, 1998: 3).

Okun yoksulluk endeksi ya da iktisadi hoşnutsuzluk endeksi enflasyon ve işsizlik oranlarının toplamından oluşarak hesaplanmaktadır ve makroekonomik açıdan ilgi çekici bir alternatif olarak ortaya konulmaktadır. Yoksulluk oranı, hiç kuşkusuz ekonomik sistemin verimliliğinin değerlendirilmesinde kritik öneme sahip faktörlerden biridir. Yoksulluk, toplumun önemli bir bölümünü çarpıtıyorsa, bu durum kesinlikle sistemin verimlilikten yoksun olduğunu kanıtlamaktadır (Grabia, 2011: 97-104).

İlk bakışta, Okun'un yaklaşımı son derece basit görünmektedir: bir ülkenin ekonomik performansını, sadece işsizlik oranı ve enflasyon oranlarını eşit bir şekilde ağırlıklandırılması yoluyla iki yönden göz önünde bulundurmaktadır. Barro (1999) ve Hufbauer, Kim ve Rosen (2008) gibi yazarlar, makroekonomik performans göstergelerine GSYİH büyüme oranı, uzun dönem reel faiz oranı ve hisse senedi fiyatları gibi daha fazla gösterge dahil ederek mevcut endeksi iyileştirmeye ve kullanışlı kılmaya çalışmışlardır (Aktaran Cohen vd., 2014: 3).

1970'li yılların başında Okun tarafından ortaya koyulan endeks, iktisadi açıdan mutsuzluğu yansıtan nesnel ve faydalı bir göstergedir. Bu sebeple endeks birçok çalışmada kullanılmıştır. Daha sonrasında iktisadi mutsuzluğun daha geniş bir şekilde ölçülmesi için iktisadi hoşnutsuzluk endeksi konusunda birçok farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu endeksler ile ülkelerin ekonomik açıdan hoşnutsuzlukları gözlemlenerek ülkelerin ekonomik performansı hakkında uluslararası karşılaştırmalar yapılmaktadır (Ülgen ve Özer, 2020: 84).

Aynı zamanda ekonominin genel durumu hakkında önemli bilgiler aktaran gösterge, ekonomistler tarafından "İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi" olarak adlandırılır. Endeks, işsizlik haddinde meydana gelen bir artış sonucunda istidam seviyesinin azaldığını, enflasyon oranında meydana gelen bir artış olduğunda ise bireylerin alım gücünün azaldığını göstermektedir. Dolayısıyla endeksin artması durumunda ekonominin genel dengesinde bir bozulma oluşmaktadır. Bu durum makroekonomik performansın kötüleştiği ve hoşnutsuzluğun arttığı şeklinde yorumlanmaktadır. İlerleyen zamanda endeks Robert Barro tarafından geliştirilmiştir. Barro, endekste yer alan işsizlik ve enflasyon değişkenlerine ek olarak büyüme oranı ile uzun vadeli tahvil faizi değişkenlerini kullanmıştır (Işık ve Öztürk Çetenak, 2018: 38).

Okun ve Barro'nun hoşnutsuzluk endeksinin hesaplanması oldukça basit bir işlemdir. Okun'un hoşnutsuzluk indeksi (OMI) en basit şekliyle aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Lechman, 2009: 2) :

$$OMI_1 = \pi + u \quad (28)$$

Denklemden "OMI₁" Okun Hoşnutsuzluk Endeksi'ni (Okun's Misery Index), "π" değişkeni enflasyonu "u" ise işsizliği temsil etmektedir. Hem enflasyon hem de işsizlik değişkeninin hesaplanmasında anılan değişkenler eşit olarak ağırlıklandırılır. Endeksin oranında yükselme makroekonomik performansın kötüleştiğini ve hoşnutsuzluğun arttığını gösterir (Özcan ve Açıkalın, 2015:160). Kolaylığı ve hoşnutsuzluğun mutlak olarak ölçülmesi sebebiyle Okun endeksi politika yapımcılarının sıklıkla tercih ettiği bir araç olmuştur (Lovell ve Tien, 2000: 2).

Barro geliştirdiği endekse sadece uzun vadeli faiz ile reel GSYİH büyüme oranını eklemekle kalmamış, değerlerin değişim oranının dikkate alınmasını önermiştir. Barro'nun hoşnutsuzluk indeksi aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$BMI = \Delta\pi + \Delta u - \Delta Y + \Delta i \quad (29)$$

$$\Delta\pi = \pi_t - \pi_{t-1}$$

$$\Delta u = u_t - u_{t-1}$$

$$\Delta Y = Y_t - Y_{t-1}$$

$$\Delta i = i_t - i_{t-1}$$

Denklemden "BMI" Barro Hoşnutsuzluk Endeksi'ni (Barro Misery Index), "π" değişkeni yıllık enflasyon oranı, "u" toplam işsizlik oranı, "Y" yıllık GSYİH büyüme oranı ve "i" uzun vadeli nominal faiz oranını temsil etmektedir. Analiz amacıyla, her iki endeks arasında bazı karşılaştırmalar yapmak için, OMI₂'nin aşağıdaki formüle göre hesaplanması önerilir:

$$OMI_2 = \Delta\pi + \Delta u \quad (30)$$

$$\Delta\pi = \pi_t - \pi_{t-1}$$

$$\Delta u = u_t - u_{t-1}$$

“OMI₂” Okun Hoşnutsuzluk Endeksi’nde “ π ” yıllık enflasyon ve “ u ” toplam işsizlik oranlarındaki değişimlerin toplamından oluşmaktadır. Sonuç olarak BMI₂ endeksi aşağıdaki formüle edilmektedir:

$$BMI_2 = \pi + u - Y + i \quad (31)$$

İktisadi hoşnutsuzluk endeksi birçok iktisatçı tarafından zaman içerisinde yeniden hesaplanmıştır. ABD dışındaki ülkelerin makroekonomik performanslarının ölçülmesinde ve ülkeler arasında karşılaştırma yapılmasında kullanılan endeksin günümüzdeki en basit hali 31 numaralı denklemde yer almaktadır (Işık ve Öztürk Çetenak, 2018: 39). Barro hoşnutsuzluk endeksinde işsizlik oranı ve enflasyon oranındaki değişimler kullanılmaktadır. Bu oranlardaki değişimlerin yanı sıra endekste reel GSYİH büyüme oranı ile faiz oranlarındaki (uzun vadeli devlet tahvilleri faizi) değişimler dikkate alınmaktadır. Büyüme oranının daha yüksek bir düzeyde olması üretim ve refah seviyesinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla reel büyüme oranı ekonomik refahın bir göstergesidir. Bir yandan işsizlik, enflasyon ve faiz oranlarının artarken diğer yandan GSYİH’nin potansiyel büyüme oranının altında kalması durumunda makroekonomik performansın kötüleşmekte ve iktisadi hoşnutsuzluk artmaktadır (Özcan ve Açıkalin, 2015: 1609).

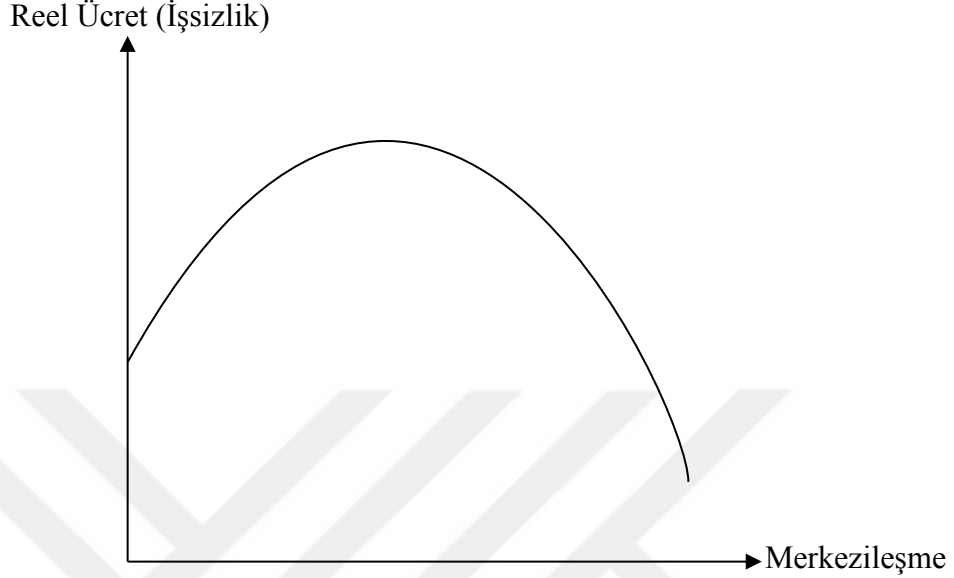
3.2.3. Calmfors ve Driffill Endeksi

Calmfors ve Driffill (1988), MEP’i değerlendirirken Okun tarafından geliştirilen endekse ek olarak işsizlik ve cari işlemler dengesi açığının GSYİH’ye oranından oluşan bir endeks oluşturmuştur. Endeks motivasyonu Okun endeksi kullanımına benzemektedir. İşsizlik ve dış denge arasında bir değiş tokuş olduğunda, fiili işsizlik yalnızca ücret belirleme sisteminin kendi başına verimliliğini yansıtmakla kalmamaktadır, aynı zamanda hükümetlere işsizlik ve dış denge açısından ekonomide üretim olanakları eğrisinde bir seçim imkanı sağlamaktadır.

Çalışma ekonomisi literatüründe yer alan ve Lars Calmfors ve John Driffill tarafından geliştirilen Calmfors-Driffill hipotezi, bir ekonomide toplu pazarlık derecesi ile işsizlik seviyesi arasında “ters U” biçiminde bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Bu hipoteze göre sendika büyüklüğü arttıkça işsizlik belli bir noktaya kadar artar, ancak sendikalar tekel gücü kullanmaya başladıkça (pazarlık derecesi

maksimum seviyesine ulaştığında) işsizlik düşme eğilimine girer (Garrett ve Way, 1999: 414).

Şekil 7: Calmfors ve Driffel Hipotezi

Kaynak: (Calmfors ve Driffil, 1988: 15)

Calmfors – Driffill hipotezi, ücret pazarlığının merkezileştirilmesinin, makroekonomik performans açısından ademi merkezizetçiliğe göre her zaman tercih edilebilir olduğu inancını tartışmaktadır. Bu tercih yerine hem son derece merkezileştirilmiş hem de ademi merkezizetçi ekonomilerin orta düzeyde merkezileştirilmiş ekonomilerden daha iyi performans gösterebileceği sonucuna vurgu yapmaktadır. Hipotez, ademi merkezizet altında göreceli olarak daha büyük ücret esnekliğine değil, merkezileşme ile toplam reel ücret arasında ters-U şekline benzer bir ilişkinin varlığına dayanmaktadır (Calmfors ve Driffel, 1988: 47).

Merkezileşme derecesi ile işsizlik oranında değişim arasındaki ilişki tekdüze değildir. Yani merkezileşme düzeyi arttıkça ücretler üzerinde baskı yükselir ve daha düşük bir işsizlik seviyesi ortaya çıkar. Bu durumda eğri “Ters U” şeklinde oluşur. Merkezileşme derecesinin hem çok yüksek hem de çok düşük olduğu ülkelerde işsizlik oranı merkezileşme düzeyinin orta düzeyde olduğu ülkelere göre daha iyi bir performans göstermektedir (Forni, 2004: 10).

3.3. OECD Ülkeleri ve Makroekonomik Performanslarına Genel Bir Bakış

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), hükümetlerin birlikte hareket ederek ortak problemlere çözümler bulmak, küresel çapta standartlar geliştirmek, deneyimlerini birbirleriyle paylaşarak daha iyi yaşam sunacak politikaları teşvik etmek ve uygulamaları belirlemek amacıyla kurulan uluslararası bir organizasyondur. OECD, ilk olarak II. Dünya Savaşı sonrası tahrip olan Avrupa' nın yeniden onarılması için Marshall Planı kapsamında ABD ve Kanada yardımları öncülüğünde kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) adını almaktaydı. 1960 yılında ABD ve Kanada' nın katkılarıyla küresel boyutta bir işlevlik kazanmıştır. Dünya halklarının refahını ve ekonomik kalkınmasını sağlamayı amaçlayan OECD 1961 yılında OEEC' nin devamı niteliğinde kurulmuştur. Günümüzde Kuzey ve Güney Amerika, Avrupa ve Asya-Pasifik' e kadar uzanan 38 üye ülkeden oluşmaktadır. OECD' nin ekonomik amaçları kısaca:

- Üye ülkelerde daha yüksek bir sürdürülebilir büyüme ve istihdam seviyesini yakalamak
- Yüksek bir yaşam standardı ve finansal istikrarı sağlamak
- Gerek üye gerekse üye olmayan ülke ekonomilerinin gelişimine katkıda bulunmaktır (OECD, 2021).

Çalışmada makroekonomik performans göstergesi olarak 31 numaralı denklemde yer alan modifiye edilmiş Barro iktisadi hoşnutsuzluk endeksi kullanılmıştır (Lechman, 2009). 28 OECD ülkesi için 2002-2019 yılları arasında tarafımızca hesaplanmış BMI değerleri aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 1 OECD Ülkeleri Ve İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksleri

Yıllar	Avusturya	Belçika	Kanada	İsviçre	Çekya	Almanya	Danimarka
2002	9.92	11.84	12.21	6.57	12.20	14.89	11.25
2003	9.38	12.45	13.34	7.31	8.18	15.58	11.38
2004	9.33	10.01	10.52	5.26	10.99	15.23	7.96
2005	9.12	12.35	9.84	4.50	6.73	15.37	7.75
2006	6.99	11.25	9.93	3.48	6.68	11.79	5.73
2007	7.62	9.91	10.34	3.21	6.88	12.17	8.88
2008	10.20	15.48	11.10	6.57	12.68	13.14	11.63
2009	13.54	13.76	14.77	8.04	17.22	16.98	15.80

2010	8.06	11.04	9.97	4.23	10.24	6.61	10.80
2011	8.27	13.21	10.11	4.31	10.54	6.61	11.76
2012	9.02	12.68	8.88	3.44	13.85	8.48	11.13
2013	9.35	11.45	7.97	3.58	10.50	7.91	8.63
2014	8.01	8.98	8.15	3.01	5.73	4.85	6.88
2015	6.37	7.88	8.85	2.29	0.53	4.13	5.01
2016	5.18	8.78	8.68	2.42	2.56	2.51	3.55
2017	5.66	8.03	6.52	3.36	1.12	2.97	5.37
2018	5.13	7.30	8.38	2.98	3.17	4.21	3.84
2019	4.67	5.82	7.40	3.25	4.03	3.64	3.19

Yıllar	İspanya	Finlandiya	Fransa	Birleşik Krallık	Yunanistan	Macaristan	İrlanda
2002	16.47	15.28	14.39	9.13	14.83	13.69	8.04
2003	15.45	13.48	13.74	7.43	11.41	13.46	8.40
2004	15.13	10.65	12.36	8.48	12.37	16.05	4.37
2005	12.20	9.56	11.95	8.06	16.52	12.95	4.60
2006	11.65	9.07	11.52	9.55	10.57	14.19	7.11
2007	11.73	8.36	11.05	10.27	12.49	21.64	8.58
2008	18.79	13.92	13.81	14.01	17.02	20.84	19.96
2009	25.34	20.09	15.37	17.38	20.30	30.31	18.36
2010	25.71	9.39	11.62	12.01	32.02	23.05	17.85
2011	30.82	11.70	12.04	13.47	46.04	20.83	27.21
2012	36.08	13.78	13.59	10.90	55.74	26.38	23.32
2013	33.47	12.43	12.39	10.11	39.80	15.87	16.44
2014	25.61	11.55	11.47	7.58	31.41	7.95	5.91
2015	19.49	9.39	10.14	5.20	33.21	6.19	-14.60
2016	17.83	6.74	9.61	5.22	31.27	6.46	7.42
2017	17.84	6.64	8.94	6.27	27.09	4.82	-1.55
2018	15.95	7.61	9.89	6.46	22.20	4.29	-2.12
2019	13.32	6.59	8.17	4.99	18.18	4.23	0.30

Yıllar	İzlanda	İtalya	Litvanya	Lüksemburg	Letonya	Meksika	Hollanda
2002	15.44	16.41	12.55	5.58	14.08	18.16	10.53
2003	10.40	15.73	6.56	7.44	11.50	15.58	9.61
2004	6.68	12.93	9.85	6.58	14.46	14.26	8.00
2005	8.87	12.47	6.98	6.19	9.96	14.66	8.93
2006	13.15	11.12	6.20	5.50	5.80	11.08	6.38
2007	7.32	10.89	3.43	2.44	11.43	13.11	6.26
2008	24.71	15.75	19.76	14.37	32.87	16.22	8.17
2009	34.28	18.13	47.04	14.12	47.61	23.93	12.92
2010	22.45	12.23	23.20	4.91	33.23	11.60	7.95
2011	15.11	15.86	18.68	8.73	20.18	11.94	8.81
2012	16.08	22.19	17.49	10.04	17.77	11.92	11.21
2013	10.94	19.49	13.05	5.73	12.88	13.35	11.81
2014	11.21	15.82	10.09	3.52	12.07	12.30	8.45
2015	7.17	12.85	7.62	3.21	7.71	10.06	6.16
2016	3.68	11.78	7.07	1.81	8.52	10.38	4.41
2017	4.86	12.85	6.91	5.95	8.68	14.38	3.84
2018	6.82	13.56	5.55	4.58	6.55	13.35	3.71
2019	7.93	12.11	5.10	4.69	7.47	14.69	4.06

Yıllar	Norveç	Polonya	Portekiz	Slovakya	Slovenya	İsveç	ABD
2002	10.29	27.79	12.30	24.28	18.52	10.23	10.28
2003	10.85	22.39	14.43	25.16	15.42	9.82	9.37
2004	5.08	24.36	11.03	25.87	9.89	7.19	8.68
2005	7.06	21.60	12.50	15.89	8.96	8.42	9.27
2006	7.41	13.91	13.07	13.77	6.56	7.43	9.74
2007	4.98	10.58	12.34	7.59	6.00	9.14	10.20
2008	10.26	13.21	14.36	13.23	11.13	14.06	13.39
2009	11.00	14.94	15.91	23.85	18.57	15.41	14.66
2010	8.77	14.40	15.87	13.51	11.57	6.66	11.89
2011	6.63	14.85	28.27	19.05	14.04	10.17	13.29
2012	3.22	17.19	32.95	20.22	19.85	11.06	9.74
2013	7.12	13.86	23.65	18.11	18.68	8.93	9.39
2014	6.04	9.18	16.57	12.38	10.34	6.79	7.83
2015	6.03	5.47	13.56	7.24	7.94	3.61	4.43
2016	8.46	5.51	12.85	7.59	5.99	6.41	6.27
2017	5.37	5.38	9.79	7.36	4.15	6.56	6.52
2018	7.14	3.41	7.23	6.04	3.68	6.95	6.25
2019	5.81	4.03	5.23	6.07	3.70	7.05	5.44

Kaynak: Tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablolarda yer alan BMI değeri yükseldiğinde makroekonomik performansın kötüleştiği, tam tersi durumda yani endeks değeri düştüğünde makroekonomik performansın iyileştiği şeklinde yorumlanmaktadır. Tablolara bakıldığında, incelenen zaman diliminde 28 OECD ülkesi arasında en yüksek BMI değerine sahip olan ülke 2012 yılında Yunanistan'a (55.74) ve en düşük değer ise 2015 yılında İrlanda'ya (-14.60) ait olduğu görülmektedir. 2002-2007 döneminde genel olarak ülke ekonomilerinin makroekonomik performansında bir iyileşme gerçekleşmiştir. 2008 küresel finansal kriz yılı dahil olmak üzere kriz sonrası ilk yıllarda endeksler incelendiğinde çalışma kapsamında olan ülkelerin neredeyse tamamında makroekonomik performansın kötüleştiği görülmektedir.

Birçok ülke henüz küresel finansal krizin ilk zamanlarında parasal genişlemeye yönelmiştir. Böylece merkez bankalarının politika fazilerini azaltması seçeneği oldukça güçleşmiştir. Finansal sistemin tekrardan düzenlenmesi krize karşı uygulanan bir diğer uygulamadır. Fakat böyle bir uygulama yalnızca uzun vadede sonuç verebilmektedir. Bu şartlarda kısa vadede azalan talebi canlandıracak en önemli politika aracı maliye politikası olmuştur. Başta krizi derinden hisseden sanayileşmiş ülkeler olmak üzere birçok ülke genişletici maliye politikalarına yönelmiştir (Bocutoğlu ve Ekinci, 2009: 67).

Kriz sonrası dönemde OECD ülkelerinde hükümetler, kamu hizmetlerine erişimi, hizmetlerin kalitesini ve ulusal paralarının değerini artırmak için bir yandan büyük reformlar gerçekleştirirken diğer yandan ekonomide aktif bir şekilde rol oynamaya devam etmektedir (OECD, 2015: 3).

Ülkelerin krizden en çok etkilendiği 2008 ve 2009 yıllarından sonra genel olarak ülkelerin makroekonomik performansında bir iyileşme gözlemlenmektedir. 2008 ve 2009 yıllarında en kötü makroekonomik performansa sahip olan ülke Letonya'dır. Anılan yıllarda en iyi makroekonomik performansa sahip ülke ise İsviçre'dir.

3.4. Literatür Araştırması

Literatürde kamu harcamaları ile makroekonomik performans arasındaki ilişkinin incelenmesi konusunda belirli bir performans endeksi üzerinde durulan çalışmaya rastlanılamamıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde performans kriterleri genel olarak makroekonomik değişkenler olarak belirlenmiştir. Başlıca kullanılan makroekonomik performans göstergeleri ise reel GSYİH'nin büyüme oranı, enflasyon oranı ve istihdam veya işsizlik oranlarıdır (Saunders, 1985: 9).

Kamu kesiminin, iktisadi hayatta yaşanan kısa vadeli dalgalanmalara karşı müdahale edip etmemesi konusu, iktisatçılar arasında uzun zamandır süregelen bir tartışmadır. Klasik iktisatçılar kamunun iktisadi hayata müdahalede bulunmaması gerektiğini savunurken, Keynesyen okul durgunluk döneminde ekonomiye maliye politikasıyla müdahale edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sonuç olarak, bir taraf kamu harcamalarından gelire doğru bir yönelim olacağını savunurken (Keynesyen Görüş), diğer taraf gelirden kamu harcamalarına doğru bir eğilim olacağını savunmuştur (Wagner Yasası). Wagner Yasası kamu harcamalarının belirlenmesinde en çok bilinen ilk modellerden biridir ve endüstrileşme sürecinde reel gelir arttıkça kamu harcamalarının toplam harcama içindeki payının artacağını ifade etmektedir (Magazzino, 2012:891).

3.4.1. Kamu Harcamaları- Ekonomik Büyüme İlişkisi

Mann (1980), Meksika için 1925-1976 yılları arasındaki veriler ile Wagner Kanunu'nu en küçük kareler regresyon yöntemi analiz etmiştir. Analiz sonuçlarına göre ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru bir nedensellik bulunmaktadır.

Landau (1983), çalışmasında 1961-1976 yılları arasında 96 ülke için kamu tüketim harcamalarının GSYİH içindeki payı ile kişi başına GSYİH büyüme oranı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İlişkinin yönü negatif olmakla birlikte, devletin zaruri görevlerini gerçekleştirmek için yaptığı harcamalar ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Diğer taraftan kamunun ekonomi içerisindeki ağırlığının artması durumunda söz konusu ilişkinin aksine olacağını vurgulamıştır.

Rao (1989), çalışmasında 1960-1980 dönemini 48 ülkeye ait verileri kullanarak kamu harcaması ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi ile incelemiştir. Test sonucu kullanılan model ve ülke bakımından farklılık göstermektedir. Ülkelerin bazılarında kamu harcamalarının büyümeyi artırdığı ve tek yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Henrekson (1993), İsveç'in 1861-1990 dönemini En Küçük Kareler (EKK) regresyon ve Engle-Granger eşbütünleşme yöntemini kullanarak yaptığı çalışmada, söz konusu dönemde hem kamu harcamalarının payının hem de kişi başına düşen reel GSYİH'nin ciddi bir şekilde artmış olmasına rağmen değişkenler arasında uzun vadeli anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur.

Ansari vd. (1997), üç Afrika ülkesi olan Gana, Kenya ve Güney Afrika için Wagner Kanunu ve Keynes Hipotezini Granger ve Holmes-Hutton testleriyle analiz etmiştir. Analiz sonuçlarına göre Wagner Kanunu'nu destekler nitelikte olan ülke Gana olmuştur. Güney Afrika açısından Keynes Hipotezi geçerliken, Kenya için her iki yaklaşıma yönelik bir sonuç bulunamamıştır.

Cheng ve Lai (1997), 1954-1994 dönemine ait yıllık veriler ile Güney Kore için yaptıkları çalışmada vektör otoregresyon (VAR) modelini uygulamış, analiz sonucunda kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığını saptamışlardır.

Guseh (1997), 1960-1985 dönemine ait verilerle gelişmekte olan ve orta gelirli 59 ülke için kamu kesiminin büyüklüğü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi EKK yöntemi ile incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, kamu kesiminin büyüklüğünde meydana gelen artışın ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etki yarattığını, daha az demokratik sosyalist yönetime sahip ülkelerde ise bu olumsuz etkinin üç kat daha fazla olduğunu göstermektedir.

Abizadeh ve Yousefi (1998), Güney Kore ekonomisinin 1961-1992 dönemine ait yıllık verileri ile Wagner yasasını analiz etmiştir. Uygulanan Granger nedensellik testi sonucuna göre kamu harcamalarının Güney Kore'nin ekonomik büyümesine bir katkısı bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Sinha (1998), çalışmasında 1950-1992 dönemine ait yıllık verilerle Malezya için GSYİH ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik testleri ile analiz etmiştir. Granger nedensellik analizi sonucuna göre kamu harcamalarının GSYİH'nin büyümesi üzerinde bir etkisi olmadığı ve kısa dönemde değişkenler arası bir nedensellik ilişkisi bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Biswal vd. (1999), 1950-1995 döneminde Kanada için çeşitli kamu harcamaları bileşenleri ve milli gelir arasındaki ilişkiyi inceleyerek Wagner Kanunu ve Keynesyen hipotezlerinin geçerliliğini test etmeye çalışmışlardır. İki aşamalı Engle-Granger eşbütünleşme ve hata düzeltme teknikleriyle yapılan analiz sonuçlarına göre toplam cari harcamalar ile mal ve hizmetler yapılan toplam cari harcamalar test edildiğinde her iki hipotezi destekleyen sonuçlar bulunmaktadır. Diğer yandan GSYİH ile kamu harcamaları bileşenleri arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı bulunamamış olsa da kısa vadede toplam cari harcamalarından milli gelire ve milli gelirden kamu harcamalarına doğru bir nedenselliğin varlığı vurgulanmıştır.

Günalp ve Gür (2002), panel veri tekniğini kullanarak 1979-1997 dönemine ilişkin 34 gelişmekte olan ülkenin kamu harcamaları ile GSYİH arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Devletin ekonomideki büyüklüğünün gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesi ve ekonomik performansı üzerinde olumlu ve önemli bir etkiye sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Abu-Bader ve Abu-Qarn (2003), Mısır, Suriye ve İsrail ülkeleri açısından kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik ve

eşbütünleşme testleri ile incelemişler. İnceleme sonucunda, kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun vadede iki yönlü nedenselliğin olduğunu, İsrail ve Suriye ülkeleri açısından uzun vadede olumsuz bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Mısır için elde edilen sonuca göre kısa vadede ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru negatif ve tek yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ek olarak söz konusu tüm ülkelerin ekonomik büyümeleri askeri harcamalardan olumsuz etkilenmiştir. İsrail ve Mısır için sivil kamu harcamaları ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahipken, Suriye'nin ekonomik büyümesi üzerinde uzun dönemde negatif bir etki yaratmaktadır.

Halıcıoğlu (2003), 1960-2000 dönemine ilişkin Türkiye için yaptığı çalışmada Granger nedensellik testini kullanmış ve ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisi olmadığı sonucuna varmıştır.

Bağdigen ve Çetintaş (2004), 1965-2000 yılları arasında Granger nedensellik ve eşbütünleşme testleri ile Türkiye için Wagner Kanunu'nu analiz etmiştir. Türkiye açısından kamu harcamaları ile GSYİH büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Uygulanan testlerin sonucuna göre ne Wagner Kanunu ne de Keynes hipotezi açısından bir nedensellik yoktur.

Dritsakis ve Adamopoulos (2004), Yunanistan'a ait 1960-2001 yıllarını kapsayan verilerle yaptıkları çalışmada kamu harcamaları ve GSYİH arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi ile analiz etmişlerdir. Yazarlar kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisinin çift yönlü olduğu sonucu elde etmiştir.

Arısoy (2005), tarafından yapılan çalışmada Türkiye için 1950-2003 dönemine ilişkin yıllık veriler ile eşbütünleşme ve hata düzeltme modelleri kullanılmıştır. Ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi açıklayan çalışmada, kamu harcamaları ekonomik sınıflandırmaya göre ayrıştırılmıştır. Uzun vadede toplam kamu harcamaları dışında, büyümeden sırasıyla, yatırım harcamaları, cari harcamalar, transfer ve transfer harici harcamalara yönelik kamu harcamaları kalemlerine doğru tek taraflı nedensellik ilişkisine rastlanmıştır. Çalışma, uzun vadede ekonomik büyümeden kamu harcamaları artışına doğru bir sonuç olduğunu savunan Wagner Kanunu'nu desteklemektedir.

Bose vd. (2007), yaptıkları çalışmada 1970-1980 dönemini panel veri analizini kullanarak gelişmekte olan 30 ülkenin sektörel olarak harcamalarını baz alarak kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde etkisini incelemişlerdir. Kamu sermaye harcamaları ekonomik büyüme üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkiye sahipken, cari harcamalar ile büyüme arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Magazzino (2012), çalışmasında İtalya için 1960-2008 dönemini kapsayan yıllık verileri kullanarak kamu harcamaları ve milli gelir arasındaki zaman serisi analiziyle incelemiştir. Analizde kamu harcamaları bileşenlerinden faiz harcaması, nihai tüketim, üretime verilen hibeler, ücret ve maaş ödemeleri ve kamu yatırımları olarak beş kalemi kullanılmıştır. Granger nedensellik testi sonuçlarına göre uzun dönemde faiz harcamaları ve kısa dönemde ücret ve maaş ödemelerine yapılan kamu harcamaları Wagner Kanunu'nu destekler niteliktedir. Buna karşın uzun vadede yapılan faiz harcamaları, üretim hibeleri ve kamu yatırımlarına yapılan harcamalar ve kısa dönemde üretim hibelerine yapılan harcamalar, nedensellik testine göre Keynesyen hipotezi desteklemektedir. Yapılan çalışma kamu harcamaları ve milli gelir arasındaki ilişkinin Keynesyen hipotezi destekler nitelikte olduğu sonucuna varmıştır.

3.4.2. Kamu Harcamaları – Enflasyon İlişkisi

Starr vd. (1984), 1956-1979 yılları arasında ABD, Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa ülkeleri için savunma harcamaları ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Granger nedensellik testinin uygulandığı çalışmada ABD ve Birleşik Krallık ülkeleri açısından değişkenler arası bir ilişki bulunamazken, Fransa ve Almanya'da savunma harcamaları ile enflasyon arasında çift taraflı bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Barro (1987), çalışmasında 1701-1918 dönemine ait verilerle Birleşik Krallık için kamu harcamaları ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Anılan dönemde yaşanan savaşlar esnasında gerçekteştirilen askeri harcamalar altın standardının askıya alınmasına neden olmuştur. Bu yüzden para arzında bir genişleme gerçekteşmiştir. Napolyon Savaşları ile I. Dünya Savaşı esnasında gerçekteştirilen savunma harcaması ile enflasyon arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu fakat bu iki savaş dönemi

dışında değişkenler arasındaki ilişkinin durumunun belirsiz olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Şahin ve Özenç (2007), Türkiye için 1988-2006 yıllarına ait veriler ile kamu harcamalarının üç farklı makroekonomik göstere (GSMİH, enflasyon ve işsizlik) üzerindeki etkisini Granger nedensellik analizi ile test etmişlerdir. Makroekonomik performansın göstergesi olarak kabul edilen GSMİH ile kamu harcamaları arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur. Kamu harcamaları ile işsizlik arasında bir nedensellik ilişkisi yokken, harcamalardan enflasyona doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi vardır.

Ezirim vd. (2008), 1970-2002 dönemine ait zaman serisi veriler ile ABD için kamu harcamalarındaki artış ile enflasyon oranı arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi ile analiz etmişler. İki değişken arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda enflasyon oranları ABD'nin kamu harcamaları kararlarını önemli şekilde etkilemektedir. Kamu harcamalarındaki artış ülkedeki enflasyonist baskıları arttırırken, kamu harcamalarının azalması enflasyonu düşürmektedir. Ayrıca iki değişken arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmaktadır.

Han ve Mulligan (2008), 80 ülke için 1973-1990 yılları arasındaki kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkiyi EKK yöntemiyle incelemişlerdir. Enflasyon ile kamunun ekonomideki büyüklüğü arasındaki en güçlü ampirik ilişki savaş dönemlerinde gözlemlenmiştir. İngiliz ve Amerikan savaşları ve savaş sonrası dönemlerde enflasyonun oldukça yüksek ve olumsuz etkileri olduğu belirtilmiştir. Çalışmada savunma harcaması ile enflasyon oranları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur fakat ilişki istatistiksel olarak anlamsızdır. Savunma harici harcamalar ile enflasyon oranları arasında ise negatif bir ilişki bulunmuştur.

Magazzino (2011), 1970-2009 dönemi içerisinde Akdeniz ülkeleri için kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi ile analiz etmiştir. Ülkeler arasında yer alan Portekiz açısından kamu harcamaları ile enflasyon arasında uzun vadeli bir ilişki bulunmuştur. Malta, Kıbrıs ve İspanya ülkelerinde kamu harcamalarından enflasyona tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunurken, Fransa'da enflasyondan kamu harcamalarına tek yönlü bir nedensellik mevcuttur. Ek

olarak İtalya açısından söz konusu değişkenler arasında çift yönlü nedensellik saptanmıştır.

Attari ve Javed (2013), Pakistan için yaptıkları çalışmada Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik testi gibi ekonometrik araçları kullanarak enflasyon oranı, ekonomik büyüme ve kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 1980-2010 dönemine ait zaman serisi verilerinin kullanıldığı analiz sonucunda değişkenler arasında uzun vadeli ilişki bulunmuştur. Kısa vadede enflasyon oranının büyüme üzerinde bir etkisi yoktur. Buna karşın kamu harcamaları enflasyon oranını etkilemektedir. Nedensellik testi sonuçlarına göre ise enflasyon oranı ile ekonomik büyüme arasında ve ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında tek yönlü bir nedensellik bulunmaktadır.

Olayungbo (2013), Nijerya için yaptığı çalışmada 1970-2010 yıllık verileri kullanarak enflasyon ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi asimetrik nedensellik testi ile incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre ekonomide enflasyonist baskılar kamu harcamalarını azaltmaktadır.

Kanca ve Bayrak (2016), Türkiye için 1980-2011 döneminde kamu harcamaları ile bazı makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. VAR Granger nedensellik testi sonuçlarına göre kamu harcamalarından bütçe açıkları, enflasyon ve faiz oranlarına doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Ulusoy ve Yiğit (2016), Türkiye için 1990-2015 dönemindeki yıllık verileri kullanarak kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkiyi zaman serisi analizi ile incelemiştir. Çalışmada kullanılan modellerde tek değişkenli ve çok değişkenli olarak iki farklı şekilde analiz bulunmaktadır. Tek değişkenli analizler toplam kamu harcamaları, yatırım harcamaları, cari ve transfer harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Çok değişkenli analizde ise yatırım ve transfer harcamalarının enflasyon ile aralarında anlamlı bir ilişki olmadığını, cari harcamanın ise tek değişkenli analiz sonucunda olduğu gibi enflasyon üzerinde pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunmaktadır.

Korkmaz ve Karakuş (2018), rassal olarak seçtikleri 9 OECD ülkesi için 2009-2016 yılları arasında devlet tarafından yapılan genel kamu harcamalarının enflasyon

ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisini panel nedensellik analizi ile incelemiştir. Kamu harcamaları ile enflasyon arasında bir ilişki bulunamazken, ekonomik büyüme ile arasındaki nedensellik ilişkisi çift yönlüdür.

Nguyen (2019), Hindistan, Endonezya ve Vietnam olmak üzere üç Asya ülkesinde kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki uzun ve kısa vadeli etkisini 1970-2010 dönemi için Vektör Hata Düzeltme modelini uygulayarak araştırmıştır. Her üç ülke açısından da kamu harcamaları enflasyon üzerinde uzun vadede istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Bu durum ülkelerin kurum yapısı ve yönetim sistemindeki farklılıklar nedeniyle uzun dönemde kamu harcamalarının uzun vadede enflasyon üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Kısa vadede kamu harcamalarının enflasyon, kişi başına düşen GSYİH ve nominal döviz kuru ile doğrudan veya dolaylı olarak bir ilişkisi bulunmaktadır. Hindistan açısından kamu harcamalarının kısa vadede enflasyon üzerinde olumlu bir etki yarattığı yani Keynesyen görüşle tutarlı olan bir durum söz konusudur. Endonezya için ise Neo-klasik okulun savunduğu crowding-out durumu geçerlidir ve kamu harcamalarının kısa vadede enflasyon üzerindeki olumsuz etkisi özel yatırımları dışlamaktadır. Aynı zamanda Vietnam için kısa vadeli etki enflasyondan kamu harcamalarına doğru uzanmaktadır. Özetle Asya'nın gelişen ekonomilerinde hükümetler, fiyat enflasyonunun ekonomik büyüme üzerinde yaratacağı riski en aza indirmek istiyorsa kamu harcamalarındaki büyük artışları göz önünde bulundurarak ihtiyatlı davranmalıdır.

3.4.3. Kamu Harcamaları – İşsizlik (İstihdam) İlişkisi

Forssel (1975), tarafından Finlandiya için yapılan çalışmada kamu harcamaların gelir, istihdam ve üretim üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmasında, kamu harcamalarının istihdam üzerinde net bir etkiye sahip olmadığı sonucuna varmıştır. Emeğin verimliliğindeki artış ve farklılıklar nedeniyle harcamaların istihdam üzerindeki etkisin değişken olduğunu vurgulamıştır.

Dunne ve Smith (1990), soğuk savaş sonrası dönemde 11 OECD ülkesi için savunma harcamaları ile işsizlik arasındaki ilişkiyi zaman serisi analiziyle incelemişler ve değişkenler arası herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Karras (1993), çalışmasında belirlediği 18 ülke açısından kamu harcamaları ile işsizlik arasındaki ilişkiyi incelemiş ve 8 ülkede kamu harcamaları ile işsizlik arasında negatif bir ilişki bulmuştur.

Abrams (1999), 1984-1993 yılları arasında G-7 ülkeleri için kamunun büyüklüğü ile işsizlik arasındaki ilişkiyi regresyon analiziyle incelemiştir. Kamunun ekonomideki büyüklüğü kamu harcamalarının GSYİH içindeki payının yüzdesel olarak ifade edilmesi ile gösterilmiştir. Elde edilen sonuca göre kamu büyüklüğünün artışı işsizlik oranını artırmaktadır.

Christopoulos vd. (2005), yaptıkları çalışmada 1961-1999 yılları arasında 10 Avrupa ülkesi için kamunun büyüklüğü ile işsizlik arasındaki ilişkiyi panel eşbütünleşme ve heterojen paneller analizleriyle incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre kamu harcamalarının GSYİH içindeki payının yüzdesel olarak artışından işsizliğe doğru tek yönlü ve pozitif bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Kamunun büyüklüğünün artması işsizlik oranlarını artırmaktadır.

Feldman (2006), 1985-2002 yılları arasında 19 gelişmiş ülke açısından kamu kesiminin ekonomideki büyüklüğü ile işsizlik arasındaki ilişkiyi regresyon yöntemini kullanarak analiz etmiştir. Kamunun ekonomideki büyüklüğünün artması durumunda işsizliğin artabileceği sonucu elde edilmiştir.

Holden (2011), 1960-2007 yılları arasında 20 OECD ülkesi için kamu harcamalarının işsizlik üzerindeki etkisini panel veri analiz yöntemiyle incelemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre kamu harcamalarında meydana gelen 1 birimlik artış işsizlik oranını 0,2 birim düşürmektedir.

Olofsson (2013), çalışmasında 1994-2012 dönemine ait çeyreklik verilerle İsveç için kamu harcamaları ile işsizlik arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi ile analiz etmiştir. Nedensellik testi sonucuna göre kamu harcamaları işsizliğe sebep olmaktadır.

Nwosa (2014), yaptığı çalışmada Nijerya için 1981-2011 döneminde kamu harcamalarının işsizlik ve yoksulluk oranları üzerindeki etkisini EKK yöntemi ile incelemiştir. Kamu harcamaları işsizlik üzerinde olumlu ve anlamlı bir etki

bulunurken yoksulluk oranı üzerinde negatif ve anlamsız bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Göze Kaya vd. (2015), yaptıkları çalışmada 1990-2013 dönemine ait yıllık veriler ile Türkiye için transfer, yatırım ve cari harcamalarını kapsayan kamu harcamalarının istihdama etkisini Granger nedensellik testini kullanarak incelemiştir. Analiz sonucunda kamu harcamalarından istihdama doğru bir nedensellik ilişkisi bulunamazken, kısa dönemde istihdamdan cari harcamalara doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Battaglini ve Coate (2016), bir grup OECD ülkesi için yaptığı çalışmada maliye politikasının işsizlik üzerindeki etkilerini panel veri analiziyle incelemiştir. Maliye politikası araçlarından olan kamu harcamalarının artırılması ya da vergilerin azaltılması durumunda işsizlik azaltılabilse de söz konusu durum uzun dönemde kamu borçlanmasında ciddi yükselmelere yol açmaktadır.

N'Guessan (2017), tarafından yapılan çalışmada 1980-2014 yılları arasında 41 Afrika ülkesi için kamu harcamaları ile istihdam arasındaki ilişkiyi panel veri analiziyle incelemiştir. Çalışmada elde edilen sonuca göre optimal kamu harcamaları oransal olarak %20,43 seviyesinde olmalıdır. Kamu tüketim harcamalarının GSYİH içindeki payının söz konusu orandan daha düşük olması durumunda istihdamı olumlu etkilerken, daha yüksek olması durumunda ise istihdam üzerinde bir etki yaratmamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAMU HARCAMALARININ MAKROEKONOMİK PERFORMANS GÖSTERGELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

4.1. Veri Seti

Bu çalışmada, 2002-2019 yılları arasında 28 OECD ülkesi için kamu harcamaları ve makroekonomik performans arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada panel veri yöntemi kullanılmıştır. Analize dahil olan ülkeler sırasıyla; Avusturya, Belçika, Kanada, İsviçre, Çekya, Almanya, Danimarka, İspanya, Finlandiya, Fransa, Birleşik Krallık, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İzlanda, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Letonya, Meksika, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İsveç ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. Ülkeler ve analiz dönemi çalışmada kullanılan verilerin bulunabilirliği kapsamında belirlenmiştir. Çalışmada makroekonomik performans göstergesi ve bağımlı değişken olarak Barro İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi (BMI), bağımsız değişken olarak Kamu Kesimi Nihai Tüketim Harcamaları kullanılmıştır. BMI değişkeni tarafımızca hesaplanmıştır. Açıklayıcı değişkenler ise Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımı, İşgücüne Katılım Oranı, Hükümet Etkinlik Endeksi ve Politik İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Yokluğu Endeksi'nden oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan veri seti ve kaynaklar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Dünya Bankası'nın 1996'dan günümüze kadar yayınlamış olduğu Dünya Yönetişim Göstergeleri (WGI) arasından seçilen Hükümet Etkinliği Endeksi ve Politik İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Yokluğu Endeksi -2.5 ve +2.5 arasında değerler almaktadır. Değerler +2.5'e yaklaştıkça yönetim performansının arttığı, -2.5'e yaklaştıkça performansın azaldığı belirtilmektedir. Hükümet Etkinliği Endeksi; kamu hizmetlerinin kalitesine ve siyasi baskılardan bağımsızlığın seviyesine, politika geliştirme ve uygulama kalitesine ve hükümetin bu türden politikalara bağlılığının güvenilirliğine dair algıları yansıtmaktadır. Politik İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Yokluğu Endeksi; politik istikrarsızlık ve terörizm de dahil olmak üzere siyasi güdümlü şiddet olasılığına dair algıları ölçmektedir (World Bank, 2021).

Tablo 2 Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Veri Kaynakları

Sembol	Değişkenler	Veri Seti	Veri Kaynağı
BMI	Barro Endeksi	İşsizlik Oranı Enflasyon Oranı Uzun Vadeli Faiz Oranları Reel GSYİH Büyüme Oranı	Dünya Bankası OECD OECD Dünya Bankası
LNGOVEX	Kamu Harcamaları	Kamu Kesimi Nihai Tüketim Harcamaları (Logaritması) (Sabit-ABD Doları Cinsinden)	Dünya Bankası
GFCF	Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	GSYİH İçindeki Payı	Dünya Bankası
LABPART	İşgücü	Toplam İşgücüne Katılım Oranı (15-64)	Dünya Bankası
GOVEFFECT	Hükümet Etkinliği Endeksi		Dünya Bankası
POLSTAB	Politik İstikrar ve Şiddet/Terörün Yokluğu Endeksi		Dünya Bankası

Kaynak: Tarafımızca hazırlanmıştır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Panel veri kavramı, hanehalkına, ülkelere, firmalara vb. birimlere ait yatay kesit gözlemlerin belirli bir dönemde bir araya toplanması şeklinde belirtilmektedir (Baltagi, 2005). Zaman serisi verilerinde belirli bir dönem boyunca bir veya birden fazla değişkenin aldığı değerler gözlemlenirken, yatay kesit verilerde dönem içerisinde tek bir noktada farklı örneklem birimlerine ait bir veya birden fazla değişkenin aldığı değerler gözlemlenmektedir. Böylece panel veri, yatay kesit ve zaman serisi olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır (Gujarati ve Porter, 2009: 591). Panel veri analizi, panel verilerle oluşturulan modeller aracılığıyla ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesi yöntemine verilen isimdir. Genellikle panel veri modeli aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it} X_{it} + u_{it} \quad i=1, \dots, N; \quad t=1, \dots, T \quad (32)$$

Denklem (32'de) 'Y' bağımlı değişken, 'X' k sayısı kadar bağımsız değişkenler, ' α ' sabit parametre, ' β ' eğim parametreleri ve ' u ' ise hata terimidir. ' i ' alt indisi birey, firma şehir, ülke vb. birimleri ' t ' alt indisi ise gün, ay ve yıl gibi

zamanı ifade etmektedir. Denklemde yer alan değişkenlerde, parametrelerde ve hata teriminde 'i' ve 't' alt indislerinin yer alması modelin panel veri olduğu anlamına gelmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2016: 4-5).

Panel veride gözlem değerlerinin bir kısmının eksik olup olmadığını belirtmek üzere bazı ek ifadeler kullanılmaktadır. Değişkenlerin her bir birim ve zaman aralığında tam olmasına Dengeli Panel, değişkenin en az bir birim veya zaman aralığında eksik değerler bulunması durumunda Dengesiz Panel denilmektedir (Stock ve Watson, 2011: 353). Panel veriler, yatay kesit ve zaman serisi verileriyle karşılaştırıldığında farklı avantajlara sahiptir. Bu avantajları şu şekilde sıralamak mümkündür (Das, 2019: 465):

- Panel veri, yatay kesit ve zaman serisi gözlemlerini birlikte içermesi sebebiyle daha fazla veriyle çalışılmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle panel verilerde serbestlik dereceleri yatay kesit ve zaman serisi verilerine kıyasla daha fazla değişkenlik gösterir. Sonuç olarak panel veri kullanılarak yapılan ekonometrik tahminler daha verimlidir.
- Panel veriler ile modelin tahmin edilmesinde gözlemlenmeyen değişkenlerin etkileri ve kesit birimler arasındaki heterojenlik kontrol edilebilmektedir.
- Değişkenin cari dönem ve gecikmeli değerleri arasındaki doğrusallık panel veri ile azaltılabilmektedir.
- Panel verilerde yatay kesit birimler arasındaki gözlemlerin bağımsız olması durumunda merkezi limit teoremi kullanılarak durağan olmayan serilerde dahi birçok tahmincinin kısıtlayıcı dağılımları asimptotik olarak normal kalabilmektedir.

Panel verisi zaman serileri istatistiksel analizine geçilmeden önce serinin durağanlığı incelenmelidir. Durağan olmayan seriler ile ekonometrik analiz yapıldığında sahte regresyon problemiyle karşılaşılabilir (Yerdelen Tatoğlu, 2013: 199). Zaman serilerinde olduğu gibi panel veri analizi yatay kesit birimleri boyunca zaman içerisinde gözlemlenen değişkenlerin birim kök davranışına odaklanır. Panel verilerde birim kök testleri Quah (1994) tarafından geliştirilmiştir. Levin vd. (2002) büyük ve bağımsız panel için asimptotik dağılımları göz önünde bulundurarak Quah'ın (1994) çalışmasını genişletmiştir. Levin, Lee ve Chu (2002)

(LLC) birim kök testi her bir yatay kesit için ayrı ayrı yapılan birim kök testlerinden daha etkindir (Das, 2019: 513-514).

Çalışmada panel veri analizinde serilerin durağanlığı LLC Birim Kök testi ile incelenecektir. LLC (2002) panel birim kök testinde hipotezler aşağıdaki gibidir:

$H_0: \rho_i = \rho = 1$ “Seride birim kök vardır.”

$H_1: \rho_i = \rho < 1$ “Seride birim kök yoktur.”

4.3. Uygun Tahmin Yöntemleri Arasında Tercihler

Gözlemlerin homojen olduğu diğer bir ifadeyle birim ve/veya zaman etkilerinin olmadığı varsayıldığında genel olarak klasik model tercih edilmektedir. Tam tersi durumda yani birim ve/veya zaman etkilerinin olduğu varsayıldığında ise sabit ya da rassal etkiler modelleri tercih edilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2016: 167).

Panel regresyon analizinde sabit etkiler modeli ve Havuzlanmış En Küçük Kareler (HEKK) modeli arasında uygun seçim yapmak için F testi kullanılırken, rassal etkiler modeli ve HEKK modeli arasında seçim yapmak için LM testi kullanılmaktadır. Her iki test sonucunda sıfır hipotezi reddedilmez ise HEKK regresyon modeli tercih edilmektedir. Hausman spesifikasyon testi, sabit ve rassal etkiler modellerinin karşılaştırılmasında yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Birim etkiler ile bağımsız değişkenler arasında bir korelasyon olduğu sıfır hipotez reddedildiğinde sabit etkiler modeli tercih edilmektedir (Das, 2019: 500).

4.3.1. F Testi

Klasik modelin geçerliliğini belirlemede kullanılan bu testte, verinin birimlere göre değişip değişmediği incelenir. Veri birimlere göre değişim gösteriyorsa klasik model geçerlidir. (Yerdelen Tatoğlu, 2016: 168). F testi hipotezi ise:

$H_0: \mu_i = 0$ “tüm birim etkiler sıfıra eşittir” şeklinde belirtilmektedir. H_0 hipotezin reddedilmediği durumda klasik model geçerlidir ve HEKK yöntemi ile analiz yapılır.

4.3.2. Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) Testi

Breusch-Pagan (1980) rassal etkiler modeline karşı HEKK modelinin uygunluğunu test etmek için LM testini geliştirmişlerdir. LM testinde sıfır hipotez

birim etkinin varyansı sıfıra eşit olduğunu belirtir ve $H_0: \sigma_u^2 = 0$ şeklinde gösterilir. H_0 hipotezinin reddedilmesi durumunda klasik modelin uygun olmadığı, kabul edilmesi durumunda ise klasik modelin uygun olduğu yorumu yapılmaktadır.

4.3.3. Hausman Spesifikasyon Testi

Sabit ve rassal etkiler modeli arasındaki önemli farklardan biri birim(zaman) etkiler ile bağımsız değişkenler arasında bir korelasyon olup olmadığıdır. Panel veri analizinde sabit ve rassal etkiler arasında seçim yapmada Hausman (1978) spesifikasyon testi kullanılmaktadır. Temel hipotez “ H_0 : Açıklayıcı değişkenler ile birim(zaman) etkiler arasında korelasyon vardır.” şeklindedir. Temel hipotezin kabul edilmesi durumunda rassal etkiler modelinin, reddedilmesi durumunda ise sabit etkiler modelinin daha etkin olduğu yorumu yapılmaktadır.

4.4. Panel Veri Yöntemiyle Temel Varsayımların Test Edilmesi

Panel veri modellerinde hata teriminin birimlere göre ve birim içerisinde homoskedastik diğer bir ifadeyle eşit varyanslı olduğu varsayılmaktadır. Aynı zamanda hata teriminin otokorelasyonsuz ve birimler arası korelasyonun (yatay kesit bağımlılığı) olmadığı varsayımları da yapılmaktadır. Söz konusu varsayımların dikkate alınmadan modelin tahminlenmesi standart hataların sapmalı olmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla bu durum modelin etkinliğini engellemektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2016:209-211). Bu nedenle değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon varsayımlarını test etmek için sırasıyla Değiştirilmiş Wald Testi, Bhargava, Franzini ve Narendranathan’ın Durbin Watson ve Baltagi-Wu LBI testleri, Pesaran CD Testi kullanılmıştır.

4.4.1. Değişen Varyans

Ekonometrik analizlerde değişen varyans sorunu en çok yatay kesit verilerde çalışılırken karşılaşılmaktadır. Uygulamada yatay kesit birimler içerisinde hata süreci homoskedastik olduğunda varyansın birimlere göre farklılaştığı durumla karşılaşılabılır. Böyle bir durum “birimlere göre değişen varyans” olarak belirtilmektedir. Birimlere göre değişen varyans değiştirilmiş Wald Testi (Greene, 2000) ile sınanacaktır. Testin temel hipotezi: “ $H_0: \sigma_i^2 = \sigma^2$ birimlere göre sabit varyans.” şeklindedir (Yerdelen Tatoğlu, 2016:220).

4.4.2. Otokorelasyon

Otokorelasyon kavramı zaman serisi veya yatay kesit verilerindeki gibi zaman içinde ya da mekan içinde sıralanan gözlem serilerinin birimleri arasında korelasyon olmasıdır (Gujarati ve Porter 2009: 413). Diğer bir ifadeyle, farklı değişken değerleri için hata terimleri arasında zaman içinde bir korelasyon varsa, hata teriminin otokorelasyonlu olduğu varsayılmaktadır (Stock ve Watson, 2011: 368). Otokorelasyon sorununu sınamada Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın (1982) Durbin Watson ve Baltagi-Wu (1999) LBI testleri kullanılacaktır. Testlerin temel hipotezi $H_0: \rho = 0$ "Hata terimleri arasında korelasyon bulunmamaktadır." şeklindedir. Literatürde kritik değerlere yer verilmemesine rağmen her iki test değeri 2'den küçük olduğunda model için otokorelasyonun önem arz ettiği yorumu yapılmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2016: 226).

4.4.3. Yatay Kesit Bağımlılığı

Yatay kesit bağımlılık veya uzamsal korelasyon olarak da adlandırılan birimler arası korelasyon, her bir birim için hesaplanmış olan hata terimlerinin birbiriyle korelasyonlu olmasıdır (Yerdelen Tatoğlu, 2016: 9). Pesaran (2004) CD testi $N > T$ durumunda birimler arası korelasyonu (yatay kesit bağımlılığını) test etmede kullanılmaktadır. Testin temel hipotezi H_0 : "Birimler arası korelasyon yoktur." şeklindedir.

4.4.4. Çoklu Doğrusal Bağlantı

Birden fazla bağımsız değişkeni olan regresyon modellerinde, bağımsız değişkenler arasında bir korelasyon olmamalıdır. İki veya daha fazla bağımsız değişken arasındaki korelasyonun büyük olması durumunda regresyon sonucunu yanıltan çoklu bağlantı sorunu ortaya çıkmaktadır (Cleff, 2019:375). Her bir bağımsız değişken açısından çoklu bağlantının ne ölçüde olduğunu değerlendirmek için bir Varyans Büyütme Faktörü (VIF) değeri hesaplanabilmektedir. VIF değeri 10'dan büyük olduğunda, çoklu bağlantı sorunu olabilmektedir. (Acock, 2014:287-288)(Gujarati ve Porter, 2009:340).

4.5. Model

Bu bölümde çalışmanın modeli ve analiz sonuçlarına yer verilmiştir. 28 OECD ülkesini ve 2002-2019 yıllarını kapsayan dönemi analiz etmek için oluşturulan panel veri modelinin denklemi aşağıda gösterilmiştir.

$$BMI_{it} = \alpha_0 + \beta_1 LNGOVEX_{it} + \beta_2 GFCF_{it} + \beta_3 LABPART_{it} + \beta_4 GOVEFFECT_{it} + \beta_5 POLSTAB_{it} + u_{it}$$

$$i=1, \dots, 28; \quad t=1, \dots, 18 \quad (33)$$

Denklem (33’de) yer alan “BMI” bağımlı değişkeni makroekonomik performans göstergesini, “LNGOVEX” bağımsız değişken olan kamu harcamalarının logaritması, “GFCF” gayri safi sabit sermayeyi, “LABPART” işgücüne katılım oranını, “GOVEFFECT” ve “POLSTAB” değişkenleri ise hükümet etkinliği endeksi ile politik istikrar ve şiddetin/terörün yokluğu endeksini ifade etmektedir. Denklemde “*u*” hata terimini, birim boyutunu belirten “*i*” alt indisi 28 ülke sayısından ve zaman boyutunu belirten “*t*” 18 yıldan oluşmaktadır.

4.6. Ampirik Bulgular

Tablo 3 Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
BMI	504	11.516	7.301	-14.601	55.738
LNGOVEX	504	25.047	1.577	21.771	28.551
GFCF	504	21.782	3.666	11.073	43.439
LABPART	504	73.043	5.866	59.42	89.09
GOVEFFECT	504	1.3244	0.565	-0.157	2.3539
POLSTAB	504	0.8108	0.488	-0.853	1.755

Tablo 3’te standart sapması en büyük değişken BMI iken en düşük değişken politik istikrar ve şiddetin/terörün yokluğu endeksidir. Makroekonomik performans göstergesi olarak kullanılan BMI değişkeni incelendiğinde 28 OECD ülkesi için en düşük değer -14.601 (2015 yılında İrlanda’da), en büyük değer 55.738 (2012 yılında Yunanistan’da), ortalama değer ise 11.516 olduğu görülmektedir. Kamu harcamaları göstergesi olarak kullanılan LNGOVEX değişkenine ait en düşük değer 21.771, en büyük değer 28.551 ve ortalama değer 25.047’dir. BMI diğer değişkenler ile kıyaslandığında standart sapması en yüksek olan değişkendir. Gayri safi sabit sermaye oluşumunun GSYİH içerisindeki payının en düşük oranı 11.073, en büyük

oranı 43.439 ve ortalama oranı 21.782'dir. İş gücüne katılım oranının en düşük oranı 59.42, en büyük oranı 89.09'dur. Ortalama olarak iş gücüne katılım oranı ise 73.043'dir. Hükümet etkinliği ve politik istikrar endeksleri -2.5 ile +2.5 arasında değerler almaktadır. Endeks değerlerinin yükselmesi hükümet etkinliğinin ve politik istikrarın arttığı, azalması ise etkinlik ve istikrarın azaldığı anlamına gelmektedir. Bu endekslerin sırasıyla aldığı en küçük değerler -0.157 ve -0.853'dir. En büyük değerler ise 2.353 ve 1.755'dür.

Tablo 4 Değişkenler Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişken	BMI	LNGOVEX	GFCF	LABPART	GOVEFFECT	POLSTAB
BMI	1.000					
LNGOVEX	-0.081	1.000				
GFCF	-0.302	-0.160	1.000			
LABPART	-0.334	-0.042	0.056	1.000		
GOVEFFECT	-0.408	0.184	0.062	0.679	1.000	
POLSTAB	-0.365	-0.366	0.187	0.464	0.616	1.000

Tablo 4'e bakıldığında bağımlı değişken olan BMI ile bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonun negatif olduğu görülmektedir. Ayrıca bağımlı değişken ile korelasyon seviyesi en yüksek değişkenler hükümet etkinlik endeksi ve politik istikrar ve şiddetin/terörün yokluğu endeksidir.

Panel veri regresyon analizinde kullanılan değişkenlere ilişkin durağanlık testi yapılmalıdır. Serilerin durağanlığını test etmede Levin, Lin ve Chu (2002) (LLC) birim kök testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5 Levin, Lin-Chu Birim Kök Testi Sonuçları

DEĞİKEN	LLC TRENDSİZ	LLC TRENDLİ
BMI	-4.940 (0.000)***	-5.625 (0.000)***
LNGOVEX	-3.557 (0.000)***	-6.358 (0.000)***
GFCF	-3.937 (0.000)***	-4.478 (0.000)***
LABPART	-4.780 (0.000)***	-4.708 (0.000)***
POLSTAB	-8.280 (0.000)***	-7.436 (0.000)***
GOVEFFECT	-6.373 (0.000)***	-7.723 (0.000)***

“***” işareti %1 anlamlılık düzeyini, parantez dışında yer alan değerler t istatistik değerini, parantez içerisinde yer alan değerler ise p olasılık değerini ifade etmektedir.

Bilgi ölçütü, otoregresyon modelinde kaç adet gecikmeli değişken kullanılacağını tahmin etmede kullanılan istatistiktir. Akaike bilgi ölçütü (AIC) ve Bayes bilgi ölçütü (BIC) en başta gelen örneklerdendir (Stock ve Watson, 2011:714). Birim kök testinde bilgi ölçütü olarak BIC kullanılmıştır. LLC test sonuçlarına göre hem trendli hem de trendsiz %1 anlamlılık düzeyinde, $H_0: \rho_1 = \rho = 1$ “Seride birim kök

vardır.” hipotezi reddedilmektedir ve H1 hipotezi kabul edilmektedir. Bu durumda seriler birim kök içermemektedir ve düzeyde durağandır.

Uygun Modelin Seçimi

Klasik model, sabit etkiler ve rassal etkiler modellerinden hangisinin uygun olduğunu test etmek için F testi, Breusch-Pagan LM Testi ve Hausman Testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına tablo 6 ‘da yer verilmiştir.

Tablo 6 F Testi, Breusch Pagan LM Testi Ve Hausman Testi Sonuçları

Testler	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
F Testi	9.76	0.000
Breusch-Pagan LM Testi	153.03	0.000
Hausman Testi	80.70	0.000

F testi Klasik model ile sabit etkiler modeli arasında seçim yapmak için uygulanmıştır. Bu testte verilerin birimlere göre değişip değişmediği test edilmektedir. Olasılık değeri 0,01 değerinden küçüktür. Bu yüzden ($H_0: \mu_i = 0$) “tüm birim etkiler sifıra eşittir” hipotezi reddedilmektedir. Diğer bir ifadeyle veriler birimlere göre değişmektedir. Sonuç olarak klasik model uygun değildir.

Breusch-Pagan LM testi Klasik model ile rassal etkiler modeli arasında seçim yapmak için uygulanmıştır. Olasılık değer, 0,01 değerinden küçüktür. Dolayısıyla ($H_0: \sigma_u^2 = 0$) birim etkinin varyansı sifıra eşittir.” hipotezi reddedilmektedir. Rassal etkiler modeli klasik modele tercih edilmektedir.

Tablo 6’ da yer alan Hausman testi sonuçlarına göre %1 anlamlılık düzeyinde “ H_0 : Açıklayıcı değişkenler ile birim (zaman) etkiler arasında korelasyon vardır.” hipotezi reddedilmektedir. Birim etkiler ile açıklayıcı değişkenler arasında korelasyon bulunmaktadır. Dolayısıyla sabit etkiler modeli rassal etkiler modeline tercih edilmektedir. Sonuç olarak sabit etkiler modeli modeller arasında en uygun olanıdır.

Temel Varsayımların Test Edilmesi

Tablo 7 Değişen varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri Sonuçları

Testler	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Wald Testi	2098.24	0.0000
Bhargava vd. Durbin Watson Testi	0.801	
Baltagi-Wu Testi	0.871	
Pesaran CD Testi	36.590	0.000

Sabit etkiler modeli için değişen varyans problemi Modifiye Edilmiş Wald testi ile analiz edilmiştir. Tablo 7’ de olasılık değerlerini gösteren Wald testi sonuçlara göre %1 anlamlılık düzeyinde “ H_0 : birimlere göre sabit varyans.” hipotezi reddedilmektedir ve varyans birimlere göre değişmektedir.

Sabit etikler modeli için otokorelasyon problemi için Bhargava, Franzini ve Narendranathan’ın Durbin Watson Testi ile Baltagi-Wu’nun (1999) en iyi değişmez Testi uygulanmıştır. İstatistik değerlerinin 2’den küçük olması nedeniyle H_0 : “Hata terimleri arasında korelasyon bulunmamaktadır.” hipotezi reddedilmektedir. Sonuç olarak hata terimleri arasında korelasyon bulunmaktadır.

Sabit etikler modelinde birimler arası korelasyon problemi Pesaran CD (2004) testi ile analiz edilmiştir. Tablo 6’ da yer alan Pesaran CD (2004) testi sonuçlarına %1 anlamlılık düzeyinde “ H_0 : Birimler arası korelasyon yoktur.” hipotezi reddedilmektedir. Dolayısıyla birimler arası korelasyon bulunmaktadır.

Panel veri regresyon analizine geçmeden önce bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı problemi VIF testi ile incelenmiştir. Test sonuçlarına tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8 VIF testi sonuçları

Değişken	VIF Değeri	1/VIF Değeri
GOVEFFECT	3.57	0.280
POLSTAB	2.67	0.374
LABPART	1.98	0.504
LNGOVEX	1.79	0.557
GFCF	1.05	0.954
Ortalama VIF değeri	2.21	

VIF değeri en yüksek değişken hükümet etkinliği endeksi değişkenidir. Fakat tüm değişkenlere ait VIF değerleri 10’dan küçüktür. Dolayısıyla bağımlı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Panel veri temel varsayım testleri sonuçlarına göre modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı sorunları bulunmuştur. Söz konusu sorunların varlığında parametre tahminlerini değiştirmeden standart hataların düzeltilmesini sağlayacak uygun yöntemler ile tahmin gerçekleştirilmelidir. Driscoll ve Kraay (1998) dirençli hata tahmincisi yöntemiyle değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı problemleri varlığında dahi tutarlı tahmin yapılabilmektedir. Tablo 9’da

sabit etkiler modeli için Driscoll-Kraay Standart Hatalar Tahmincisi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 9 Driscoll-Kraay Dirençli Hata Tahmincisi Sonuçları

Gözlem Sayısı	504
Ülke Sayısı	28
F	35.47(0.000)
R²	0.3003

BMI	Katsayı	Standart Hata	t	P>t
LNGOVEX	-12.739	5.235	-2.43	0.026
GFCF	-0.711	0.210	-3.39	0.003
LABPART	-1.002	0.413	-2.43	0.027
POLSTAB	-5.522	1.977	-2.79	0.012
GOVEFFECT	-5.020	2.338	-2.15	0.046
SABİT TERİM	430.56	113.499	3.79	0.001

Tablo 9’ da yer alan Driscoll-Kraay tahmincisi sonuçlarına göre R² değeri 0.3003 çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle bağımlı değişken olan BMI’nın yaklaşık %30’luk kısmı ele alınan modelde kullanılan bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır. GFCF değişkeni %1 seviyesinde LNGOVEX, LABPART, POLSTAB, GOVEFFECT değişkenleri ise %5 seviyesinde anlamlıdır. Analiz sonuçlarına göre bağımlı değişken olan BMI ile bağımsız değişken olan kamu harcamaları ve kontrol değişkenler olarak kullanılan Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu (GSYİH içindeki payı), İşgücüne Katılım Oranı, Politik İstikrar Endeksi ve Hükümet Etkinliği Endeksi arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. BMI değişkeninin artması makroekonomik performansın kötüleştiğini, azalması ise makroekonomik performansın iyileştiği şeklinde yorumlanmaktadır. Tabloda yer alan sonuçlara göre analizde kullanılan bütün bağımsız değişkenler makroekonomik performansı olumlu yönde etkilemektedir. Kamu harcamalarında %1’lik bir artış BMI değişkenini yaklaşık olarak 0,12 birim azaltırken, sermaye oluşumunun GSYİH içindeki payında bir birimlik artış yaklaşık olarak 0,71 birim, işgücüne katılım oranı bir birim arttığında yaklaşık olarak 1 birim, politik istikrar endeksinde bir birimlik artış yaklaşık olarak 5,52 birim ve son olarak hükümet etkinliği endeksindeki bir birimlik artış 5,02 birim azaltmaktadır.

SONUÇ

Kamu harcamaları konusu iktisadi düşünce tarihi içerisinde birçok farklı iktisat okulu tarafından ele alınmış ve literatürde kamu harcamalarının temel makroekonomik değişkenler üzerinde nasıl bir etki yaratacağı konusu üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Çalışmalarda çoğunlukla makroekonomik performansın göstergesi olarak reel GSYİH'nın büyüme oranı baz alınmıştır. Kamu harcamalarının büyüme üzerinde oluşturacağı etkinin teorik çerçevesi ise Keynesyen politikalara dayanmaktadır. 1929 Büyük Buhran sonrası Keynesyen yaklaşımla beraber öncesinde devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiği ve ekonominin kendi kendine dengeyi sağlayacağını savunan Klasik iktisat anlayış sona ermiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra Keynesyen yaklaşımın savunduğu maliye politikasının en önemli araçlarından biri olan kamu harcamalarında ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Bu çerçevede ülke ekonomilerinde devletin ekonomideki rolü zamanla birlikte nitelik değiştirmiştir. Kamu harcamalarındaki bu artış 1970'li yıllara kadar devam etmiş ve sonrasında yaşanan 1973 yılındaki petrol krizinin ortaya çıkardığı işsizlik ve enflasyonun bir arada görülmesi anlamına gelen stagflasyon kavramı ortaya çıkmıştır. Stagflasyonla karşı karşıya kalan dünya ekonomileri bir bunalım içerisine girmiş ve bu bunalımın sorumlusu olarak yoğun devlet müdahaleciliğini içeren Keynesyen politikalar gösterilmiştir. Stagflasyonun yol açtığı bunalımdan sonra ülke ekonomilerinde yaşanan soruna bir çözüm getiremeyen Keynesyen politikaların uygulanmasından vazgeçilmiştir. 1970'li yıllarda başlayıp özellikle 1980'li yıllarda ağırlığını hissettiren liberal politikaların amaçlarından birisi de ekonomik hayatta devlet müdahalesini minimize etmektir. Serbest piyasa ekonomisine geçiş dönemi olarak adlandırılan bu yıllarda diğer bir amaç ise ülkeler arasında piyasaların birbiriyle entegre olmasıydı. Sermaye hareketlerinin, mal ve hizmetlerin ülkeler arası serbest dolaşımını ifade eden küreselleşme kavramı ile devlet ağırlıklı bir ekonomiden liberal bir ekonomiye geçiş hedeflendi. Bu bağlamda deregülasyon hareketleri sonucunda neredeyse bütün ülkelerde kamu harcamalarının kısıldığı bir döneme girildi. Özellikle finansal piyasalarda uygulanan deregülasyon politikaları ülkeler arası sermaye hareketlerinin büyük bir hız kazanmasına neden olmuştur. Yeterli düzeyde ve sağlam bir finansal altyapıya sahip olmayan gelişmekte olan ülkeler zaman içerisinde ciddi finansal krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Çünkü serbest piyasa

ekonomisine dahil olan ülkelerde zaman içerisinde sermaye artışına dayalı büyümeler gerçekleşmiş ve sermayenin yetersiz kaldığı noktalarda ekonomik durgunluklar meydana gelmiştir. IMF tarafından kriz deneyimleyen ülkelere bir takım istikrar programları sunulmuş olsa da programların başarı düzeyi tatmin edici sonuçlar doğurmamıştır. 1990'lı yıllarda yaşanan başta Asya Krizi, Latin Amerika krizi ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan diğer finansal krizler sonrası ekonomik istikrarın sağlanması ve krizlerden çıkılabilmesi için maliye politikalarının uygulanabilirliği konusu birçok iktisatçı arasında yeniden tartışmaları gündeme getirmiştir. Bu krizlere ek olarak en son ortaya çıkan 2008 küresel finansal krizin dünya genelinde iktisadi hayatta yarattığı olumsuz etkileri azaltmaya ve iç talebi canlandırmaya yönelik alınan önlemlerin başında kamu harcamaları artırılması bulunmaktadır. Harcamaların büyük kısmı ise faiz ödemeleri ve transfer harcamalarından oluşmaktadır.

Bu çalışmada 28 OECD ülkesinde kamu harcamalarının makroekonomik performans üzerindeki etkisi incelenmiştir. 2002-2019 dönemini kapsayan yıllık veriler ile panel veri yöntemi ile analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre kamu harcamaları makroekonomik performans üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkiye sahiptir. Çalışmada yer alan hükümet etkinlik endeksi ve politik istikrar ve şiddetin/terörün yokluğu endeksi gibi hükümetin politika kalitesini ifade eden değişkenler makroekonomik performansı olumlu etkilemektedir. Aynı zamanda analiz sonuçlarına göre hükümetin uyguladığı politikanın kalitesi, politik istikrarın hakim olduğu ve siyasi ya da terör odaklı şiddetin bulunmadığı bir ortamda makroekonomik performansın arttığı görülmektedir. Kamu harcamaları kadar harcamaların kalitesi, hükümetlerin güven ve huzuru sağlayabildiği bir ortam makroekonomik performans için büyük önem arz etmektedir.

Literatürde kamu harcamaları ve makroekonomik performans arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Fakat söz konusu çalışmalarda performans göstergesi olarak yalnızca büyüme veya çeşitli makroekonomik değişkenler ele alınmıştır. Dolayısıyla kamu harcamaları ve makroekonomik performans arasındaki ilişkinin birbirinden farklı göstergelerle incelendiği tespit edilmiştir. Çalışmalarda kurulan modellerin çoğunluğunda büyüme gibi tek bir değişkenin üzerine odaklanması ve diğer makroekonomik büyüklüklerin göz ardı edilmesi durumu makroekonomik performansı açıklamada yetersiz kaldığı

düşünülmektedir. Bu çalışmada literatürde yer alan çalışmalardan farklı olarak, kamu harcamalarının makroekonomik değişkenler üzerinde etkisinin incelenmesinin dışında temel makroekonomik değişkenlerden bir endeks oluşturulmuştur. Oluşturulan iktisadi hoşnutsuzluk endeksi makroekonomik performansın bir göstergesi niteliğindedir. Endeks işsizlik, enflasyon, uzun vadeli faiz oranı ve reel büyüme gibi makroekonomik değişkenlerden oluşmaktadır. Makroekonomik performansın iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve endeksi oluşturan değişkenler ile temsil edilmesi literatürdeki eksikliği gidermede katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada, kamu harcamalarının tek bir değişken üzerindeki olası etkilerini incelemek yerine makroekonomik performansı daha sağlıklı ifade eden bir endeks oluşturulması ve harcamaların endeks ile arasındaki ilişkisini ortaya koyması açısından literatürdeki çalışmalardan farklılaştığı ve gelecekteki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abizadeh, S., and Yousefi, M. (1998). An empirical analysis of South Korea's economic development and public expenditures growth. *The Journal of Socio-Economics*, 27(6), 687-700.
- Abrams, B. A. (1999). The effect of government size on the unemployment rate. *Public choice*, 99(3-4), 395-401.
- Abu-Bader, S., and Abu-Qarn, A. S. (2003). Government expenditures, military spending and economic growth: causality evidence from Egypt, Israel, and Syria. *Journal of Policy Modeling*, 25(6-7), 567-583.
- Acock, A. C. (2014). *A gentle introduction to Stata*. College Station, TX: Stata Press
- Ağayev, S. (2012). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: eski Sovyetler birliği ülkelerinde Wagner yasası analizi (1995-2009). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2).
- Ağır, H., and Şahbaz, A. (2016). D-8 Ülkelerinin Makroekonomik Performansı ve Türkiye'nin Dış Ticareti/Macroeconomic Performances of the D-8 Countries and Their Trade with Turkey. In *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)* (No. 1).
- Ahmad, M. J., and Sheikh, M. R. (2019). Energy Consumption and Macroeconomic Performance: A Feder-type Analysis. *Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS)*, 39(4).
- Ahmed, H., and Miller, S. M. (2000). Crowding- out and crowding- in effects of the components of government expenditure. *Contemporary Economic Policy*, 18(1), 124-133.
- Al, İ., ve Baday Yıldız, E. (2019). Türkiye'nin 2006-2017 Dönemi Makroekonomik Performansı: Sihirli Kare Yaklaşımı. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 33(1).
- Alani, E. M. A. A. (2006). Crowding-out and crowding-in effects of government bonds market on private sector investment (Japanese Case Study). *Discussion Papers*.
- Alesina, A., and Summers, L. H. (1993). Central bank independence and macroeconomic performance: some comparative evidence. *Journal of Money, credit and Banking*, 25(2), 151-162.
- Altıok, M. (2009). Keynes ve Keynesçi Kuramda Kriz ve İktisat Politikası Tartışmaları. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 3(6), 75-102.
- Alvarez, R. M., Garrett, G., and Lange, P. (1991). Government partisanship, labor organization, and macroeconomic performance. *The American Political Science Review*, 539-556.

- Ansari, M. I., Gordon, D. V., and Akuamoah, C. (1997). Keynes versus Wagner: public expenditure and national income for three African countries. *Applied Economics*, 29(4), 543-550.
- Arısoy, A. G. İ. (2005). Wagner ve Keynes hipotezleri çerçevesinde Türkiye’de kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 63-80.
- Arslan, A. (2002). Kamu harcamalarında verimlilik, etkinlik ve denetim. *Maliye dergisi*, 140(2), 1-14.
- Aslan, M. H. (2008). *Makro iktisat politikası*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Ataay, C. K. (2016). Hayek ve Friedman’ın Devlet Anlayışı. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4(1), 129-151.
- Ataç, E. ve Moğol, T. (1994) *Devlet Bütçesi*. Anadolu Üniversitesi.
- Attari, M. I. J., and Javed, A. Y. (2013). Inflation, economic growth and government expenditure of Pakistan: 1980-2010. *Procedia Economics and Finance*, 5, 58-67.
- Ay, H. (2015). *Kamu Maliyesi*. İzmir: Albi Yayıncılık
- Bagdigen, M., and Cetintas, H. (2004). Causality between public expenditure and economic growth: The Turkish case. *Journal of Economic and Social research*, 6(1), 53-72.
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric analysis of panel data* (Third Edition) England JW & Sons.
- Baltagi, B. H., and Wu, P. X. (1999). Unequally spaced panel data regressions with AR (1) disturbances. *Econometric Theory*, 814-823.
- Barro, R. J. (1987). Government spending, interest rates, prices, and budget deficits in the United Kingdom, 1701–1918. *Journal of monetary economics*, 20(2), 221-247.
- Barro, R. J. (1999). Reagan vs. Clinton: Who’s the economic champ. *Business Week*, 22(5).
- Başar, S., and Temurlenk, M. S. (2007). Investigating crowding-out effect of government spending for Turkey: a structural VAR approach. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 95-104.
- Başoğlu, U., Ölmezoğulları, N., ve Parasız, İ. (2004). *İktisatta Devrimler Karşı Devrimler*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Battaglini, M., and Coate, S. (2016). A political economy theory of fiscal policy and unemployment. *Journal of the European Economic Association*, 14(2), 303-337.
- Bayraktutan, Y., ve Özkaya, M. H. (2002). IMF İstikrar Politikalarının Doğu Asya’da Ekonomik Performans Sonuçları. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 1-18.

- Belke, M. (2020). Critic ve Mairca Yöntemleriyle G7 Ülkelerinin Makroekonomik Performansının Değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(Temmuz 2020 (Özel Ek)), 120-139.
- Bernard, M., Drouet, M., Échaudemaison, C. D., and Pinet-Dumont, N. (1988). *Economie et société françaises*. Editions Nathan, Paris, France.
- Bernheim, B. D. (1989). A neoclassical perspective on budget deficits. *Journal of Economic Perspectives*, 3(2), 55-72.
- Bhargava, A., Franzini, L., and Narendranathan, W. (1982). Serial correlation and the fixed effects model. *The Review of Economic Studies*, 49(4), 533-549.
- Bilgili, Y. (2011). *Karşılaştırmalı İktisat Okulları Ders Notları*.(5. Baki). İstanbul: İkinci Sayfa Yayınevi.
- Biröl, Ö. H., ve Gencer, A. H. (2014). Neo-Klasik İktisat ve Neo-Klasik Sentez. *Trakya University Journal of Social Science*, 16(1).
- Biswal, B., Dhawan, U., and Lee, H. Y. (1999). Testing Wagner versus Keynes using disaggregated public expenditure data for Canada. *Applied Economics*, 31(10), 1283-1291.
- Bocutoğlu, E. (2012). *Karşılaştırmalı makro iktisat: teoriler ve politikalar*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Bocutoğlu, E., ve Ekinci, A. (2009). Genel teori, küresel krizler ve yeniden maliye politikası. *Maliye Dergisi*, 156(1), 66-82.
- Bose, N., Haque, M. E., and Osborn, D. R. (2007). Public expenditure and economic growth: A disaggregated analysis for developing countries. *The Manchester School*, 75(5), 533-556.
- Breusch, T.S., and A.R. Pagan. (1980). The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics. *Review of Economic Studies* 47 (1): 239–253.
- Calmfors, L., and Driffill, J. (1988). Bargaining structure, corporatism and macroeconomic performance. *Economic policy*, 3(6), 13-61.
- Cheng, B. S., and Lai, T. W. (1997). Government expenditures and economic growth in South Korea: A VAR approach. *Journal of Economic Development*, 22(1), 11-24.
- Christopoulos, D. K., Loizides, J., and Tsionas, E. G. (2005). The Abrams curve of government size and unemployment: evidence from panel data. *Applied Economics*, 37(10), 1193-1199.43
- Cleff, T. (2019). *Applied statistics and multivariate data analysis for business and economics*. Springer International Publishing.
- Cohen, I. K., Ferretti, F., and McIntosh, B. (2014). Decomposing the misery index: A dynamic approach. *Cogent Economics & Finance*, 2(1), 991089. 14(4), 97-115.

- Cutler, D. M., Katz, L. F., Card, D., and Hall, R. E. (1991). Macroeconomic performance and the disadvantaged. *Brookings papers on economic activity*, 1991(2), 1-74.
- Çelebi, K. A. (2014). Kamu Harcamaları Artışının Kurumsal Nedenleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(03).
- d'Albis, H., Boubtane, E., and Coulibaly, D. (2016). Immigration policy and macroeconomic performance in France. *Annals of Economics and Statistics/Annales d'Économie et de Statistique*, (121/122), 279-308.
- Das, P. (2019). *Econometrics in theory and practice: Analysis of cross section, time series and panel data with Stata 15.1*. Springer.
- Daşbaşı, B., Barak, D., ve Çelik, T. (2019). Türkiye İçin Makroekonomik Performans Endeksinin Analizi (1990-2017): Yapay Sinir Ağı Yaklaşımı. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 93-112.
- Demir, Ö. (1996). *Kurumcu İktisat*. Ankara: Vadi Yayınevi.
- Dornbusch, R., Fischer, S. ve Startz, R. (2016), *Makro iktisat* (çev. S. AK). 1. Baskı, İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Driscoll, J. C., and Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *Review of economics and statistics*, 80(4), 549-560.
- Dritsakis, N., and Adamopoulos, A. (2004). A causal relationship between government spending and economic development: an empirical examination of the Greek economy. *Applied Economics*, 36(5), 457-464.
- Dunne, P., and Smith, R. (1990). Military expenditure and unemployment in the OECD. *Defence and Peace Economics*, 1(1), 57-73.
- Durdu, O. (2019) *Causality Between Public Expenditure and Economic Growth: the Turkish Case*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Edizdoğan, N. (2008), *Kamu Maliyesi*. (10. Baskı). Bursa: Ekin Yayınları.
- Ekren, N., Aykaç Alp, E., and Yağmur, M. H. (2017). Macroeconomic performance index: a new approach to calculation of economic wellbeing. *Applied Economics*, 49(53), 5462-5476.
- Erdem, M., Şenyüz, D., ve Tatlıoğlu, İ. (2013). *Kamu Maliyesi*. (11. Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Erdilek, A. (1991). *İktisat Söyleşileri* (Ed: E. Uygur). Ankara: Bilgi Yayınevi, s.49.
- Ergin Ünal, A. (2020). Doğrudan Yabancı Yatırımların Barro Sefalet Endeksine Etkisi: Türkiye İçin Svar Analizi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 12(22), 45-55.

- Erkam, S. (2010). *Maliye politikalarının etkinliği: teori ve bir uygulama*. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Erkam, S. (2011). Maliye Politikalarının Doğrusal Etkileri ve Etkinliği: Teori ve Ampirik Çalışmalar Üzerine Notlar. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 101-125.
- Erol, İ. (1992). Ekonomi Açısından Devlet ve Piyasa. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(3), 145-155.
- Ezirim, C., Muoghalu, M., and Elike, U. (2008). Inflation versus public expenditure growth in the US: An empirical investigation. *North American Journal of Finance and Banking Research*, 2(2).
- Feldmann, H. (2006). Government size and unemployment: Evidence from industrial countries. *Public Choice*, 127(3-4), 443-459.
- Feltenstein, A., and Iwata, S. (2005). Decentralization and macroeconomic performance in China: regional autonomy has its costs. *Journal of Development Economics*, 76(2), 481-501.
- Fine, B. (2000). Critical survey. Endogenous growth theory: a critical assessment. *Cambridge Journal of Economics*, 24(2), 245-265.
- Forni, L. (2004). *Centralization of wage bargaining and the unemployment rate: revisiting the hump-shape hypothesis* (No. 492). Bank of Italy, Economic Research and International Relations Area.
- Forsell, O. (1975). Effects Of Public Expenditure On Production, Incomes And Employment In Finland. *Review of Income and Wealth*, 21(1), 81-93.
- Friedman, M. (1970). A theoretical framework for monetary analysis. *Journal of Political Economy*, 78(2), 193-238.
- Garrett, G., and Way, C. (1999). Public sector unions, corporatism, and macroeconomic performance. *Comparative Political Studies*, 32(4), 411-434.
- Garry, S., and Carlos, R. V. (2017). An analysis of the contribution of public expenditure to economic growth and fiscal multipliers in Mexico, Central America and the Dominican Republic, 1990-2015. *Erscheinungsort nicht ermittelbar: ECLAC*.
- Ghura, D., and Grennes, T. J. (1993). The real exchange rate and macroeconomic performance in Sub-Saharan Africa. *Journal of development economics*, 42(1), 155-174.
- Göze Kaya, D., Durgun Kaygısız, A., ve Altuntepe, N. (2015). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Toplam İstihdama Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17.1: 83-96.
- Grabia, T. (2011). The Okun misery index in the European union countries from 2000 to 2009. *Comparative Economic Research*.

- Greene, W. (2000). *Econometric Analysis* (Fourth edition). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Greenlaw, S. A., and Shapiro, D. (2017). *Principles of Macroeconomics 2e*. Rice University.
- Gujarati, D. N., and Porter, D. (2009). *Basic Econometrics* (International Edition).Mc Graw-Hill
- Gunalp, B., and Gur, T. H. (2002). Government expenditures and economic growth in developing countries: Evidence from a panel data analysis. *METU Studies in Development*, 29(3/4), 311-332
- Guseh, J. S. (1997). Government size and economic growth in developing countries: a political-economy framework. *Journal of macroeconomics*, 19(1), 175-192.
- Güder, F., Yücekaya, P., ve Şenyurt, A. (2016). Kamu Harcamaları İle Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Keynesyen Görüş Mü? Wagner Kanunu Mu Geçerli?(2006-2015 Dönemi). *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 47-60.
- Gündoğdu, H. (2017). Smith'te Tutarlılık Tartışması Bağlamında Görünmez El Metaforu ve Kendiliğinden Doğan Düzenin İktisat ve Toplum Açısından Önemi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 5 (2) , 263-276.
- Günsoy, B. (2006). Demokrasi ve Makroekonomik Başarı: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bazı Gözlemler. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 56(1), 63-81.
- Gürsoy, B. (1975). *Kamu Maliyesi*, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Halicioğlu, F. (2003). Testing Wagner's law for Turkey, 1960-2000. *Review of Middle East Economics and Finance*, 1(2), 31-42.
- Han, S., and Mulligan, C. B. (2008). Inflation and the Size of Government. *REVIEW-FEDERAL RESERVE BANK OF SAINT LOUIS*, 90(3), 245.
- Hausman, J.A. (1978). Specification Tests in Econometrics. *Econometrica* 46 (6): 1251–1272.
- Haveman, R., and Schwabish, J. (2000). Has macroeconomic performance regained its antipoverity bite?. *Contemporary Economic Policy*, 18(4), 415-427.
- Henrekson, M. (1993). Wagner's law-a spurious relationship?. *Public finance*, 46(3).
- Hiç, Ö. (2015, September). Keynesgil Sistem, Keynesgil Politikalar ve Keynes'in Gözünden Günümüzün Bir Değerlendirmesi. *International Conference on Eurasian Economies* (Ed. Sarı, S. vd.) konferansında sunulan bildiri. Eurasian Economists Association. Kazan, Russia. Erişim adresi: <https://www.avekon.org/proceedings/avekon06.pdf>
- Holden, S. (2011). Do government purchases affect unemployment?. *University of Oslo, Department of Economics*, (17).
- Hyman, D. N. (2010). *Public Finance: A Contemporary Application of Theory to Policy* (10th ed.). South-Western College Pub.

- IMF, (2014). Government Finance Statistics Manual, Washington D.C.: International Monetary Fund, <https://www.imf.org/external/Pubs/FT/GFS/Manual/2014/gfsfinal.pdf>, (Erişim:23.09.2018).
- Işık, M., ve Öztürk Çetenak, Ö. (2018). İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi Makroekonomik Performansın Ölçülmesinde Başarılı Bir Gösterge midir?: Türkiye ve BRICS Ülkeleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4-4.
- İslatince, H. (2009). *İktisadi Sistemler*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Kaldor, N. (1971). Conflicts in national economic objectives. *The Economic Journal*, 81(321), 1-16.
- Kalenderoğlu, M. (2005). *Kamu Maliyesi Bütçe ve Borçlanma*. (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kanca, O. C., ve Bayrak, M. (2016). Kamu Harcamalarının Türkiye'de Bazı Makro Ekonomik Değişkenler Üzerine Etkisi. *Maliye Finans Yazıları*, 30(106).
- Karaarslan, E. (2005). Kamu kesimi eğitim harcamalarının analizi. *Maliye dergisi*, 149(42), 36-73.
- Karaaslan, A. (1999). Arz Yönlü İktisat Laffer Eğrisi ve İktisadi İstikrar Açısından Vergileme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2.
- Karras, G. (1993). Employment and output effects of government spending: is government size important?. *Economic Inquiry*, 31(3), 354-369.
- Kenworthy, L. (2006). Institutional coherence and macroeconomic performance. *Socio-Economic Review*, 4(1), 69-91.
- Kesbiç, C. Y., Dündar, Ö., ve Devrim, A. (2016). Kamu Yatırımlarının Özel Sektör Yatırımlarını Dışlama Etkisi: Türkiye Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(2), 59-94.
- Kirmanoglu, H. (2012), *Kamu Ekonomisi Analizi*. (4. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Korkmaz, S., ve Karakuş, B. (2018). OECD Ülkelerinde Kamu Harcamaları, Enflasyon Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi.
- Köstekçi, A., ve Yıldız, F. (2021). Kamu Borç Yönetiminde Etkinliğin Ülkelerin Makroekonomik Performansına Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 445-462.
- Lampman, R. J. (1987). Transfer payments, in Eatwell, J., Milgate, M. and Newman, P. (eds), *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, vol. 4, London, Macmillan.
- Landau, D. (1983). Government expenditure and economic growth: a cross-country study. *Southern economic journal*, 783-792.

- Lechman, E. (2009). Okun's and Barro's misery index as an alternative poverty assessment tool. *Recent estimations for European countries. Germany: University Library of Munich.*
- Levin, A., C.F. Lin, and C.S.J. Chu. (2002). Unit Root Test in Panel Data: Asymptotic and Finite Sample Properties. *Journal of Econometrics* 108: 1–24.
- Lovell, C. K. (1995). Measuring the macroeconomic performance of the Taiwanese economy. *International Journal of Production Economics*, 39(1-2), 165-178.
- Lovell, M. C., and Tien, P. L. (2000). Economic discomfort and consumer sentiment. *Eastern Economic Journal*, 26(1), 1-8.
- Magazzino, C. (2011). The nexus between public expenditure and inflation in the Mediterranean countries. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields (TPREF)*, 2(03), 94-107.
- Magazzino, C. (2012). Wagner versus Keynes: Public spending and national income in Italy. *Journal of Policy Modeling*, 34(6), 890-905.
- Mann, A. J. (1980). Wagner's law: An econometric test for Mexico, 1925-1976. *National Tax Journal*, 189-201.
- Medrano-B, R. A., and Teixeira, J. R. (2013). A Kaldorian Macroeconomic Index of economic welfare. *Revista HEERA*, 1-8.
- Mercan, M. (2014). Ekonomik büyümenin belirleyicileri ve 2008 krizi: Orta Asya ülkeleri ve Türkiye ekonomisi için panel veri analizi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 125-142.
- Mızırak, Z. ve Üçler, G. (2012). Türkiye'de Kamu Harcamalarının İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisi (1970-2009). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 42, 179-202.
- Mitchell, D. J. (2005). The impact of government spending on economic growth. *The Heritage Foundation*, 1813, 1-18.
- Moesen, W., and Cherchye, L. (1998). The macroeconomic performance of nations measurement and perception. *CES-Dischussion Paper Series DPS 98.22*, 1-29.
- Mohanty, R. K., and Sahoo, B. K. (2017). *Examining the Eco-macroeconomic performance index of India: a data envelopment analysis approach* (No. 17/202).
- Mohanty, R. K., Sahoo, B. K., and Chaudhury, P. K. (2021). Assessing the (eco) macroeconomic performance index of India: A data envelopment analysis approach. *Journal of Public Affairs*, 21(1), e2122.
- Müftüoğlu, Z. (2019) *Kamu Harcamalarında Yetki, Sorumluluk Ve Denetim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- N'Guessan, C. F. J. (2017). Threshold Effect of Government Consumption on Employment: Evidence from African Countries.

- Nadaroğlu, H. (1998). *Kamu Maliyesi Teorisi*.(10. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Nguyen, T. D. (2019). Impact of Government Spending on Inflation in Asian Emerging Economies: Evidence from India, China, and Indonesia. *The Singapore Economic Review*, 64(05), 1171-1200.
- Nwosa, P. I. (2014). Government expenditure, unemployment and poverty rates in Nigeria. *Journal of Research in National Development*, 12(1), 77-84.
- OECD (1987), *Economic Outlook*, 41 (Paris: OECD).
- OECD (2015). *Government at a Glance 2015: Size of Public Procurement*. Paris: Organization for Economic Co-operation and Development.
- OECD. "History. <https://www.oecd.org/about/history/>" Erişim 17 Haziran, 2021.
- Olayungbo, D. O. (2013). Government spending and inflation in Nigeria: An asymmetry causality test. *growth*, 10(6).
- Olofsson, M. (2013). Government spending and unemployment: An empirical study on Sweden, 1994-2012.
- Önder, İ. (2012). *İktisat üzerine düşünceler*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Özbaran, M. H. (2004). Türkiye’de kamu harcamalarının son beş yılının harcama türlerine göre incelenmesi. *Sayıştay Dergisi*, 53, 115-138.
- Özcan, S. E., and Açıkalın, S. (2015). Relationship between Misery Index and Lottery Games: The Case of Turkey. *International Journal of Humanities and Social Science*, 5(7), 159-164.
- Özker, N. (2003). Dışlama (Crowding-Out) Etkisi Açıısından Kamu Harcamaları Politikası ve Türkiye Örneğinde Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi*, 17(3), 4.
- Pesaran, M.H. (2004), "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels", *Cambridge Working Papers in Economics*, 435.
- Picek, O. (2017). The Magic Square of Economic Policy measured by a Macroeconomic Performance Index. *The New School for Social Research Working Paper*, 2(2017), 1-32.
- Quah, D. (1994). Exploiting Cross-Section Variation for Unit Root Inference in Dynamic Data. *Economics Letters* 44: 9–19.
- Rao, V. B. (1989). Government size and economic growth: A new framework and some evidence from cross-section and time-series data: Comment. *The American Economic Review*, 272-280.
- Reinhart, C., and Felton, A. (2009). The first global financial crisis of the 21st century, Part II: Introduction.

- Saavedra-Rivano, N., and Teixeira, J. R. (2017). Magic hypercube and index of welfare and sustainability. *Economia*, 18(1), 88-97.
- Sapancalı, F. (2001). Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E.Dergisi*, 3(2), 115-140.
- Saunders, P. (1985). Public expenditure and economic performance in OECD countries. *Journal of Public Policy*, 1-21.
- Savaş, V. (1984). *Keynezyen İktisat Yıkılırken*. İstanbul: Fatih Yayınevi.
- Setterfield, M. (2009). An index of macroeconomic performance. *International Review of Applied Economics*, 23(5), 625-649.
- Sinha, D. (1998). Government expenditure and economic growth in Malaysia. *Journal of Economic Development*, 23(2), 71-80.
- Starr, H., Hoole, F. W., Hart, J. A., and Freeman, J. R. (1984). The relationship between defense spending and inflation. *Journal of Conflict Resolution*, 28(1), 103-122.
- Stock, J. H., and Watson, M. W. (2011). *Ekonometriye Giriş*, çev. Bedriye Saraçoğlu, Efil Yayınevi.
- Susam, N. (2016). *Kamu Maliyesi Temel Kavram ve Esaslar*. (2. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Şahin, M., ve Özenç, Ç. (2007). Kamu Harcamaları İle Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki Nedensellik İlişkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 177-200.
- Tanzi, V., and Schuknecht, L. (2000). *Public spending in the 20th century: A global perspective*. Cambridge University Press.
- Tatoğlu, F. Y. (2013). İleri Panel Veri Analizi: Stata Uygulamalı. 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Tatoğlu, F. Y. (2016). Panel Veri Ekonometrisi Stata Uygulamalı, 3. Baskı . Ankara: Beta Yayıncılık.
- Teixeira, J. R. (2014). Index of macroeconomic performance for a subset of countries: A Kaldorian analysis from the magic square approach focusing on Brazilian economy in the period 1997-2012. *Panoeconomicus*, 61(5), 527-542.
- Teixeira, J. R., Pinheiro, D. S., and Vilasboas, A. E. S. (2015). Socioeconomic and environmental performance: a composite index & comparative application to the USA & China.
- Tekeoğlu, M. (1993). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Tekin, H. A. ve Ural, M. (2019) Finansal Gelişme ve Ekonomik Performans İlişkisi: OECD Ülkeleri İçin Bir Analiz. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 43-77.

- Tunay, K. B. (2007). *Makro Ekonomi Teori ve Politika*. (1. Baskı). İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım.
- Tuncer İ. ve Yüksel C. (2011), “Kamu Harcamalarının Ekonomik Analizi”, içinde: *Kamu Ekonomisi*, Abdulkadir Kökocak ed., Bursa: Ekin Yayınevi.
- Turnovsky, S. J., and Fisher, W. H. (1995). The composition of government expenditure and its consequences for macroeconomic performance*. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 19(4), 747-786.
- Uluatam, Ö. (1995). *Makro İktisat*. (8. Baskı). Ankara: Savaş Yayınları.
- Ulusoy, A., ve Dilek, K. (2017). Kamu Borç Yönetiminin Maliye ve Para Politikası ile Uyum Sorunu: Türkiye Pratiği. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(1).
- Ulusoy, A., ve Yiğit, N. (2016). Türkiye’de Kamu Harcamaları Enflasyon İlişkisinin Ampirik Analizi: 1990-2015 Dönemi.
- Unay, C. (1996). *Ekonomik Konjonktür*. (5. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Ülgen, G., ve Özer, M. O. (2020). İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi İle Cari Açık Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 15(1), 83-112.
- Ünsal, E. M. (2009). *Makro İktisat*. (8. Baskı). Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Viner, J. (1927). Adam Smith And Laissez Faire, *The Journal Of Political Economy*, c. 35, s. 2. 198-232.
- Wang, C. N., and Le, A. L. (2018). Measuring the macroeconomic performance among developed countries and asian developing countries: Past, present, and future. *Sustainability*, 10(10), 3664.
- Whiteley, P. F. (1986). Macroeconomic performance and government popularity in Britain: The short run dynamics. *European Journal of Political Research*, 14(1- 2), 45-61.
- World Bank. “<https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators/>” Erişim 17 Haziran, 2021
- Yaraşır Tülümce, S. ve Yayla, N. (2017), Türkiye’de Kamu Harcamalarının Bileşenleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Wagner ya da Keynes?, *Social Sciences, (NWSASOS)* 12(4), s.163-184.
- Yentürk, N. (2011). *STK’lar için kamu harcamaları okuma-yazma kılavuzu*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Yıldırım, K., Karaman, D. ve Taşdemir, M. (2012). *Makroekonomi*.(10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı :
Doğum Yeri ve Tarihi :
E-mail :

EĞİTİM

2009-2013

2014-2019

2019-

İŞ DENEYİMİ

2015-2016

2019-2021

2021-

YABANCI DİL

YAYINLARI

Makaleler

